

מחברים



גליון רס"א
פרשת לך לך
תשפ"ו

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

חדש בהיכל <<<

סט פלא יועץ המבואר (3 כר')

ספר פלא יועץ המבואר אשר חברו החכם הקדמון רבי אליעזר פאפו ז"ע א.

בספר נוסף מבוא נרחב לתורות עם פרקי תולדות, ביאורים וציורים, כותרות משנה, מפתחות. בסוף הספר נדפס הספר אלפא ביתא מאת הרה"ק רבי צבי הירש מנדבורנה ז"ע א, כפי שהדפיס רבינו המחבר, תוך שכותב כי מי שישקוד על הקונטרס לקוראו פעם בשבוע, או פעם בחודש, ימצא חיים.



עין יעקב ב. החסידות מועד ד (מועד קטן-חגיגה-ירושלמי מועד)

עין יעקב כולל כל האגדות מתלמוד בבלי וירושלמי שאספם רבי יעקב ב"ר שלמה בן חביב ז"ל, טקסט הגמרא הוגה ונוקד בניקוד מלא, עם מפרשי העין יעקב הידועים 'הבונה' 'הכותב' 'ריא' 'ף', 'עיון יעקב', 'עץ יוסף' ו'ענף יוסף' עם אוצר מפרשים.

במהדורתנו נוספו המדורים היחודיים ביאורי החסידות - אמרות קודש ופנינים יקרים על דברי הגמרא, מתורגמים של צדיקי הדורות זצ"ל תלמידי הבעש"ט, עם לקט מספרי מוסר דרוש ואגדה, ומדור תורה אור.



פרקים לתלמידים

אלו מציאות והמפקיד

פרקי גמרא במהדורה מיוחדת לתלמידים, פרקים שסודרו ונדפסו בנפרד, בהתאמה לצעירי הצאן, עם הוספות חשובות רבות המיועדות לתלמידים, עם סימון מיוחד בתוך הגמרא בכל מקום בו יש פירוש רש"י על דברי הגמרא.



להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

→ חשיפה: השבוע בגליון: ← אקטואלי:

שכח זמן
טל ומטר
בלי לז
בחשוון
יצא
לחול
| עמ' ח' |

האור החיים הק:
אם ההליכה "לטובתך"
ולהנאתך, מהו הניסיון?
| עמ' ב' |

פניני אביר יעקב
| עמ' ה' |

על מה נשאר
ער גאב"ד
טשעבין
לבקש
סליחה
ממלוה
| עמ' ט' |

בקושי נמצא אדם שיודע על קיומה כלל וכל שכן היכן היא ממוקמת. ואילו את העיירה ראדין כל העולם מכיר, וזאת משום שהיא מקום מגורי מרן ה'חפץ חיים', ושם נמצאת ישיבתו הגדולה והמפורסמת, נמצא שעיירה קטנה זו שבקושי תופסת מקום על המפה - הפכה להיות מרכז העולם היהודי, ועיני כל נשואות לאור התורה הבוקע ממנה ומשפיע על העולם כולו.

סיים רבה של סלונים את דבריו ואמר: זו אף כוונת הפסוק באומרו 'ויט אהלה', המקום שבו נטע אברהם אבינו את אהלו הפך להיות מרכז העולם וסביבו נקבעו סדרי עולם וכל הבריאה מתנהלת לפי המעשים שבאוהל זה.

לכן ממשיך הכתוב ואומר 'בית א-ל מים והעי מקדם', מרכז העולם הוא אכן האוהל וכל השאר ממוקם או מצידו האחד של האוהל או מצידו השני.

(אמרי שמואל - זילברברג)

סגולת ה'לקט עני' שתצא הלבנה מבין העננים

ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (טו, ה).

מסופר על הרה"ק רבי משה מקאסוב בעל הלקט עני ז"ע, פעם כוסתה הלבנה בעבים ולא יכלו לקדשה.

ביקש ה'לקט עני' להביא חומש בראשית וקרא את הפסוק בפרשתנו (טו, ה) 'ויוצא אותו (את אברהם אבינו ע"ה) החוצה, ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים, אם תוכל לספר אתם?! - יש לפרש מלשון "ספיר ויהלום" לזככם ולהבהיקם, ויאמר לו, כה יהיה זרעך, גם לבניך אני נותן את הכח הזה שיוכלו להבהיר את השמים".

מיד נתפזרו העבים ונראתה הלבנה בטהרתה ויכלו לקדשה.

(קובץ היכל הבעש"ט תשרי תשס"ה; בשם הישיש הרה"ק ר' אברהם שטיינמץ ז"ל)

הטעם שקרא הקב"ה לאברהם שם קודם המילה

ולא יקרא עוד את שמו אברהם ויהיה שמו אברהם כי אב המון גוים נתתיך (יז, ה).

מנהג ישראל לקרות שם לבן אחר ברית המילה. והנה כאן, קרא הקדוש ברוך הוא לאברהם שם חדש עוד קודם שמל עצמו בפועל. והרי אמר לו ה' יתברך (שם פסוק א) 'התהלך לפניי ויהיה תמים', וכפי שפירש רש"י שיהיה שלם על ידי ברית המילה בכל מאתים ארבעים ושמונה אברים, כי במילה נוספו

פנינים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע פנינים תכנים ואמרות

מדוע נלחם אברהם אבינו להציל את רכושו של לוט

ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם (יב).

לכאורה אינו מדוקדק, דהוה ליה למימר את לוט בן אחי אברהם ואחר כך ואת רכושו.

ויש לומר על פי אומרים (בבא קמא ק"ג, א) אין פורטין מתיבת המוכסין (אין פורטין-להחליף סלעים בפורטות מיד מוכסים ליטול הפורטות מתיבתן שנותנין בה מעות המכס, לפי שהן של גול - רש"י), כי כח הפועל בנפעל, והנה מחכמת התורה לרמוז באותיות, כי לוט לא היה לו רכוש של יושר, כאמרו ז"ל (סנהדרין קט, א) ויִאָהֶל עד סֶדֶם (לעיל יג, יב-יג) וסמוך ליה וְאֶנְשֵׁי סֶדֶם רְעִים וְחָטָאִים, ולכאורה תמיה על אברהם אבינו חסידא קדישא אשר שם נפשו בכפו בסכנת נפשות להציל רכושו של לוט.

לזאת בא הכתוב כמתרץ, לבל להרהר על אבינו הקדוש, כי ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"א, א) ג' וגם ללוט ההלך את אברהם (לעיל יג, ה) מי גרם לו כל זאת, הליכתו עם אברהם שהיה בן אחיו. בעבור זה מבואר כאן בפסוק 'וְאֶת רֶכְשׁוֹ בֶן אֶחָי אֲבָרָם', ממון כשר היה עבור הליכתו עם אברהם השפעת הצדיק היה, ומצוה להצילו.

(יודעי בינה - להרה"ק רבי אלעזר שפירא בן הרה"ק בעל ה'בני יששכר')

המקום שבו נטע אברהם אבינו את אהלו הפך להיות מרכז העולם

ויעתק משם וגו' ויט אהלה בית א-ל מים והעי מקדם (יב, ח).

בחנוכת הבית שנערכה לישיבת קלעצק בשנת תר"צ, נשא דברים רבה של סלונים הגאון הרב יהודה לייב פיין זצ"ל, בתוך דבריו פירש את דברי הפסוק, כדלהלן:

התורה היא מרכז החיים של כל המציאות, ואפשר לראות זאת במה שנאמר אצל אברהם אבינו - 'וַיֵּט אֶהְלָה בֵּית אֱ-ל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם', שהרי לכאורה מובא בנביא יהושע (ראה יהושע ח, א) שהעי ויתתה עיר גדולה שהיה לה מלך בפני עצמה. ואילו בית א-ל משמע שהיתה עיר קטנה. ואם כן מן הראוי היה לציין קודם את העובדה שהאוהל היה ממוקם מצד מערב של העי ורק אח"כ את המיקום ביחס לעיר בית א-ל?

ותירץ, למה הדבר דומה, לשני הישובים ראדין ולידא הממוקמים זה בסמיכות לזה, ובעוד שליידא היא עיר גדולה ומרובת תושבים, ראדין היא ישוב כפרי נידח וקטן מאוד אשר אנשים בו מעט וכמעט שאינו מוכר. אך כיום אם נשאל אדם היכן ממוקמת העיר לידא -

להיות מתוקנים בו עוד חמישה אברים, וזו אות ה' שחסרה ממנין שם 'אברם' ונוספה בשם 'אברהם'. אם כן כל טעם שינוי השם היה על שום ברית המילה, ומעתה יש להבין את פשר הדבר שקרא ה' שמו 'אברהם' כבר עכשיו קודם שמל.

אך הנראה לומר, כי מצות מילה היא מצד הגבורה, וחשש אברהם אבינו, שלא יולדו יצחק וזרעו מן הדינים הקשים שבזכות מצות מילה,

אלא בחסד ה' לבדו. ומשום כך הוצרך כי גם שינוי שמו והיותו תמים - יהיה בחסד, עוד קודם שזכה לזה בדין בקיום מצות מילה. ועל ידי זה, גם אם ירדו ישראל מדרגתם, ומצד מעשיהם לא יהיו ראויים לשם 'אברהם', מכל מקום יזכו לזה במתנת חנים מידו הרחבה של מקום. כך נעשה אברהם 'תמים', הסיר מעליו את זוהמת הנחש, ונעשה שלם בלי פסולת כלל. ועל מצב זה נכרתה

הברית, כי אוהבים הכורתיים ברית עושים כן למען תעמוד ימים רבים אף כאשר תיחלש אש האהבה. ואמנם את הברית כרתו בהטפת דם - בגבורה ובחזקה, אך מכל מקום כיון שזכה אברהם לשמו בחסד, ממילא אין כל עבירה פוגמת בברית, כי עוד קודם מעשה הגבורה - זכו אברהם ובניו לחסד.

(עיניים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

ווארט מהאור החיים הק'

אם ההליכה "לטובתך ולהנאתך" מה הניסיון

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמִּלְךָ דָּבָר וְגו' (יב, א). וברש"י לך לך - להנאתך ולטובתך.

הקשו המפרשים דבזה שהבטיח השי"ת לאברהם אבינו שכאשר יקיים את הציווי יבוא על שכרו ויזכה לבנים ועוד מעלות טובות, בזה נתמעט קושי הניסיון כי כשמתן השכר בצידו נעשה הניסיון קל יותר. רבינו האור החיים הק' מפרש את הפסוק (להלן ד') "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי" שנראה כמיותר, וזה לשונו הקדוש: "עוד ירצה להיות שאמר לו ה' הבטחות ותועלות הרבה כשילך לו מארצו וכו', וא"כ הגם שילך יסבור הרואה כי אין להחזיק לו טובה על זה, שאפילו קל שבקלים כשיראה כל התועלות ימהר ליסע, לזה הודיע הכתוב צדקתו של אברהם כי מה שהלך לא לצד הבטחת האמורות אלא לעשות דבר ה"עכ"ל.

ולפי זה, הניסיון לאברהם היה אם ילך לדרכו מחמת ציווי ה' או שמא ילך מחמת ההבטחות, ועמד בזה הניסיון כפי שכתב האור החיים הק' שעשה הדבר לצד גזירת מלך עליון ולא לתועלת הנמשך לו.

קיים המצוה לשם שמים ולא לשם הנאה

ביתר ביאור נמצא בתורתו של בעל 'ההפלאה' בספרו פנים יפות (בפרשתנו), כי אותן המצוות שאין בהם הנאות הגוף כתפילין וציצית וכיוצא בהן, בעד עשייתן יזכה האדם לשכר בעוה"ב, ועליהם אמרו (קידושין לט, ב) "שכר מצוה באי עלמא ליכא", אבל המצוות שיש בהם הנאה לגוף כגון עונג ושמחת יום טוב, וכן בזמן המקדש אכילת קדשים דכתיב בהו (דברים יד, כו) "וְאָכַלְתָּ שֶׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָהּ אָתָּה וּבִיתְךָ", בהם היצר הרע מסית את האדם לכוון בהם להנאת עצמו ולא יכוון לשם מצוה, ולכן אם האדם מזכך את מחשבתו וכל כוונתו אינה אלא לשם שמים כדי לקיים מצות בוראו ואינו מערב במצוות אלו שום הנאה ושמחה לגופו אזי יש לו שכר אף בעוה"ז, וכשם שכבש הנאתו כך באותה מדה ימדדו לו ויזכה ליהנות מן המצוה בזה העולם.

ועיקר הניסיון של אברהם היה שאף שהבטיח לו השי"ת שכר גדול, היה עליו להתעלות וללכת בכוונה רצויה לקיים רצון הבורא ולא לקיים המצוה מחמת הבטחות של כסף וזהב ושאר דברים טובים, ובה מבאר את הפסוק "וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'", שלא כוון להנאת עצמו כלל אלא עשה הכל לרצון בוראו.

ובדרכם אלו של רבינו האור החיים הק' וה'הפלאה' כתבו בעוד ספרים רבים, ואין כאן המקום לפרט את כולם כי רבים הם (וראה ב'ערבי' נחל כתב על קושא ז' ו'ע'י' באור החיים, ודרכנו יהיה קרוב לדרוכו), ונחתום בביאור זה בלשונו הזהב של הרה"ק בעל האוהב ישראל שכתב בהאי לישנא "אכן שורש הדבר הוא כך, דודאי עיקר עשיית איזה מצוה או איזה עובדא הוא שלא יעשנה האדם לשום איזה פניה לטובת עצמו ח"ו, רק שיהא במחשבה זכה טהורה ונקיה לקיים דבר המלך מלכו של עולם, יהא מה שיהיה ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, ועיקר הניסיון של אברהם אבינו ע"ה היה שמחשבתו היתה זכה ונקיה וטהורה בלי שום סיג ופסולת ח"ו לכוון בהליכה זו שום דבר לטובתו ולהנאתו הגם שידע באמת שיצמח לו מזה כל טוב כמו ששמע מפי השי"ת, עכ"ז לא השגיח על זה והסחית דעתו לדבר אחר היינו רק לקיים דבר ה', ולעשות נחת רוח ליוצרו שיתגדל ויתפרסם אלקותו ית' לעיני כל הברואים בכל מקום בואו זהו עיקר כוונתו בהליכתו זאת" ויעו"ש באריכות מש"כ עוד בזה.

דבר האמונה:

קניין האמונה מתוך יגיעה

האמונה בה' אינה באה לאדם בקלות, ונצרך יגיעה רבה כדי לקבוע את האמונה בקירבו, ורק מתוך יגיעה ומאמץ זוכים להחזיק באמונה, וזהו שאמרו חז"ל (מגילה ז, ב) "יגעתי ומצאתי תאמינ', כי רק המתייגע זוכה לבוא אל האמונה, אבל 'לא יגעתי ומצאתי' - אל תאמינ', כי אין האמונה דבר של מה בכך לזכות בו בלי יגיעה מרובה. ועל מציאה זו הבאה מתוך יגיעה נאמר באהרם אבינו ע"ה (נחמיה ט ח) 'וּמִצָּאתָ אֶת לִבְּךָ נֹאמָן לִפְנֵיךְ', שמתוך יגיעתו של אברהם אבי המאמינים בה' נמצא לבבו נאמן לפני ה' יתברך, וכמו שהכתוב מעיד עליו (בראשית טו ו) 'וְהָאֱמָן בְּה' וַיַּחֲשֶׁבֶה לִּי צִדְקָה'.

האמונה הרי היא כעסק שמתייגע בו ונותן כל חושיו וכוחותיו להצלחתו

וכך נרמז בשאלה ששואלים כל אדם בבואו לעולם העליון 'נִשְׁאָתָה וְנִתְּתָה בְּאֱמוּנָה' (שבת לא, א) ולכאורה הרי לא כל אדם עסקיו במשא ומתן, וכי אדם שאינו עוסק במסחר כלום לא יישאל 'נתת ונשאת באמונה'. אלא ששואלים כל אדם האם עסק והתנייגע במידת האמונה כמו יגיעתם של הסוחרים במשא ומתן, כי אין האמונה נרכשת בלב האדם אם אינו שם כל משאו ומתנו במידה זו כדרך הסוחרים המניחים כל חפצם ומוחם בעסקיהם. הדבר משול לכוס מים המצויה במקום קר, שאם יסיח האדם דעתו מן המים הרי במהרה יקפאו המים ויהפכו לקרח, כך גם עניין האמונה במעט הסח הדעת עלול להתקרר מאמונתו ולאבד אותה.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת
אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת
כנסת חם	כנסת חם	כנסת חם	כנסת חם	כנסת חם
16:15	17:27	16:29	18:41	17:25
18:07	17:29	18:03	19:03	17:45

מחברים
הגזע היחידי מבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות:

שירות לטליל האש | שירות לטליל האש

קו מענה הלכה
שע"י ממלכת עוז והדר
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
העלן השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפי
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הרן 9 | חיפה: מיכאל 27 | נתיבות: הרמב"ם 10 | נתניה: 18 | פתח תקוה: רוטשילד 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

וילן למסעיו:

מעשה חסד קטן של יהודי יקר, שקם באמצע הלילה כדי לסחוב מזוודות של משפחה עייפה, הציל נשמה יהודית מסטייה מדרך החיים...

הבת של אותה משפחה. ר' אהרן פותח את ההזמנה, השם מוכר לו, ועד מהרה הוא נזכר בדבר הסיפור. הוא מבחין שהחתונה תתקיים בירושלים - בעוד הוא תושב בני ברק, ועל אחר הוא מצוין בלבו כי יפה שנשלחה לו הזמנה, אם כי הקשר ביניהם אינו מחייב אותו לנסוע לירושלים, כמוכר...

עוברים יומיים, והנה שיחת טלפון. ר' אהרן היקר, קיבלת את ההזמנה שלנו? - שואל אבי המשפחה בידדות מופגנת. 'בוודאי, קיבלתי, מזל טוב והרבה נחת. בוודאי אתה משער שקשה לי לבוא לירושלים, אני ממעט לצאת מחוץ לעיר' - מתנצל ר' אהרן, תמיה על עצם השיחה הטלפונית...

'לא ולא, ר' אהרן, אתה חייב' - קורא לעברו המחנות, 'אתה פשוט חייב! אתה המחנות הראשי, כל החתונה הזו היא רק בזכותך! אני חייב שתבוא' - קורא המחנות בהתלהבות נרגשת...

'מה קרה? החתונה בזכותי? מה כבר עשיתי?' - שואל ר' אהרן כשגבותיו מתעגלות בתדהמה, 'מה הקשר אליי?'

'זה הכל בזכותך, החתונה הזו, הבת הזו, הכל בזכותך!' - מתפרץ המחנות בבכי, ומגלה את הרקע לחופשה ההיא: 'הלא תדע רבי אהרן יקירי, שאינני בעל יכולת לשאת בעלויות של חופשה כזאת, זה גם לא באופי שלי. אבל קרה מה שקרה, בתי היקרה והאהובה סטתה מדרך החינוך שהקניתי לה, מצאה את החברות הלא נכונות, ועוד רגע הייתה מאבדת את עולמה הרוחני בשתי ידיה!'

ר' אהרן נפעם. עדיין לא הבין מה הקשר אליו, אך מבועי הרגש של המחנות לא הותירו לו פנאי להשחיל שאלה. המחנות המשיך: 'בעצת יועצים שונים, הוחלט שנישתי יחדיו, ההורים והבת, לחופשה בשווייץ. אולי אם נשהה יחד, רחוק מהסביבה המוכרת, נמצא מסילות לליבה, נצליח לשוב ולחבר אותה אלינו ואל כור מחצבתה. אבל למרבה הצער, לכל אורך שבוע החופשה היא נותרה אטומה, לא אבתה לשמוע, ליבה לא נפתח ולו כדי סדק קל...

ואז, המחנות עצר לרגע כדי להסדיר את יבבותיו, 'הגעת אתה. בעיצומו של לילה, באמצע החושך, בשיא האפילה. בתי ראתה אותך, יהודי לא צעיר, שקם ממיתו כדי לסייע לאחיו הזקוק לעזרה, שעשה מעל ומעבר כדי להעניק תחושה טובה, שהתמסר באופן כה יוצא דופן למען זולתו - זה מה שפתח לה את הלב!'

'ואם היא עומדת להינשא עכשיו כדת וכדין לחתן בן תורה - זה רק בזכותך. עד הרגע שראינו אותך - דבר לא הועיל. רק המפגש עם החסד הטהור שלך, המראה של יהודי שמתמסר עד כדי כך למען יהודי אחר בלי שום תועלת, כבוד או תמורה כספית - זה מה שהמיס את לב האבן שלה, זה מה שהשיב אותה לאמונתה ולטהרתה!'

רבי אהרן יקירי! - חתם המחנות את השיחה, 'לא אוכל לשמוח בחתונה בלעדיך, לא אוכל לרקוד כראוי אם אתה לא באולם. הרי כל החתונה היא הודות למעשיך הנצילים וחסדך הגדול והנפלא, שוש עמי משוש! - כמעט התחנן המחנות, כשר' אהרן משנה את תוכניתו וקובע מיד כי ישתתף בחתונה לכל אורכה...

וסיפור מדהים זה, אותו שמעתי מבעל המעשה, מעיד עד כמה מעשה חסד אחד הוא גורלי, אפילו פעולה קטנה, לסייע למישהו לסחוב משאו, להעניק חייו או מילה טובה, ללוות אדם לדרך ארוכה, להעניק משהו קטן שישמח את הלב ויעשה מתוק בפה - לעולם לא נדע עד כמה מעשי החסד הקטנים שלנו הופכים עולמות, משנים מציאות, מחוללים מהפכים!

(גליון פניני פרשת השבוע)

ואברהם מברכי:

כשביזוי רבים הפך למפתח לשפע וישועה: סיפור מופלא על אברך שבזזה באוטובוס, וכיצד שתיקתו והתגברותו על הכעס העניקו לו כוח ברכה עצום, שהוביל למציאת זיווג ופרנסה טובה תוך שבועיים.

ולא השיב למחרפו דבר. כשחך הצעקות והקולות ניגש בחור אחד לאותו אברך ואמר לו: 'אני בחור בא בשנים, וכבר שנים שאני מצפה למצוא את זיווגי, והיות שאחד ביזה אותך ולא ענית לו, הרי יש לך כח עצום, לכן אני מבקש ממך שתברך אותי שאמצא זיווג הגון הקרוב, ואכן הלה בירך אותך בכוונה. לאחר מכן נגשתי אני ובקשתי ממנו שיברך אותי למצוא פרנסה טובה, ובירך גם אותי.'

כעת אנו עומדים שבועיים אחר המעשה, לפני שבוע, באמצע חול המועד סוכות, שמעתי שאותו בחור התארס למזל טוב, ועתה אחר החג פניתי אליך והנה מצאתי מיד עבודה ראויה. כעת תבין את סוד הסייעתא דשמיא שנוכחת לראות. עכ"ל המעשה. ובוה יש לפרש הפסוק (בראשית י"ב ג'): 'וְאַבְרָהָם מְבָרֵךְ וְיִמְקֶלֶךְ אֹאֵל, וְנִבְרָכְךָ בְּכָל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה' וגו'. דהנה, אברהם אבינו היה ראש המאמינים, והיה יחיד בדעותיו נגד כל העולם כולו, ובוודאי היה נתון ללעג ולקלס, וביזו אותו תמיד בכל עת. לפיכך זכה לכח נפלא שיוכל לברך ככל אשר יחפוץ, וזהו שאמר לו הקב"ה: דכיון ש'מְקַלְלֶךָ אֹאֵל', שיש לך מקללים, לפיכך, לבד ממה שאאור אותם, עוד תזכה בזכות זה ש'נִבְרָכְךָ בְּכָל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה'.

(גליון המאיר לך לך - תשפ"ג)

היה זה בראשית הקיץ שנת תשס"ד. אל מלון נאה בירכתי עיירת הנופש הציורית דאבוס שבשווייץ הגיע ר' אהרן א. עם בני משפחתו, על מנת לנפוש בו שבוע ימים. במהלך ימי הנופש חל גם יום השבת, יום שכולו עונג ומנוחה, ובצאת השבת, לאחר סעודת מלווה מלכה, יצאו בני המשפחה לטיול בנופים הקסומים.

כששבו למלון היה זה כבר בשעת חצות הלילה, ולמרבה ההלם וההפתעה, גילו שבגינת הלובי שבקדמת המלון יושבים בחוסר מעש זוג הורים ובתם שנפשו במלון בימים האחרונים, ומזוודותיהם וצרורותיהם לצידם. ר' אהרן ניגש מיד אל האב, מבקש להבין מדוע המשפחה על חבילותיה 'זרוקה' בחצר המלון, ללא קורת גג לראשם...

עד מהרה התבררה התמונה: הטיסה לישראל יוצאת עם שחר, ואילו המלון מחייב פינוי חדרים עד השעה 12 בלילה, ואם לא עומדים במועד זה יש לשלם עבור לילה נוסף, סכום יקר. לפיכך, החליטו לפנות את חדרם לפני חצות הלילה, כשאת המשך הלילה - עד השעה 3 וחצי לפנות בוקר - בה יצטרכו לצאת לשדה התעופה, יעשו בגינת המלון, תחת כיפת השמיים!

על אחר הודיע ר' אהרן, כי משפחתו יכולה להצטמצם לשני חדרים, כדי להקצות למשפחה הזו חדר אחד - קורת גג למשך השעות שנותרו עד הטיסה. אך אבי המשפחה סירב בנימוס להזמנה, והם נפרדו זה מזה בלחיצת יד ואיחולי נסיעה טובה.

בשעה 3:00 לפנות בוקר התעורר ר' אהרן, ומחשבותיו נשאוהו אל המשפחה הממתנה תחת כיפת השמיים. 'בוודאי הם נרדמו קלות ועתה עליהם להתעורר, איך יצליחו לשאת את כל חבילותיהם ומזוודותיהם באמצע נמנום לילי? איך יסתדרו בהעברת המזוודות לרכב?' - מהרהר ר' אהרן, וכבר הוא מתלבש ונוגל נעליים, מבקש לרדת אליהם ולסייע. בני ביתו תמיהו לנוכח כוונתו, לקום באמצע הלילה ולרדת לסייע למשפחה שעוד רגע עוזבת את המלון, אך ר' אהרן נותר נחוש: 'זה לא רק לסייע להם בלסחוב את המזוודות, זה גם לתת להם חפיסת שוקולד לטיסה, וגם ללוות אותם - שזו מצווה הלכתית חשובה. ובכלל, לתת להם תחושה טובה טרם צאתם לדרך, הנקלה היא בעיניכם?' - הוא מסביר לבני משפחתו, שנפעמים מרצונו הכנה לעשות חסד...

חושך, אפילה למלוא האופק. אף פרה שוויצרית אינה גועה במרחקים, עיצומו של הלילה. בני משפחה מישראל מחלצים את עצמותיהם מכורסאות גינת המלון, נרעדים מצינת הטל שירד עליהם לאורך השעות האחרונות. הם מחפשים את המזוודות והחבילות שסביבם, בולשים לראות אם לא שכחו משהו, ובלאות ועייפות מתחילים לנוע לכיוון הרכב...

ולפתע, כאלומת אור באפילה, מתייצב ר' אהרן. 'באתי לומר לכם נסיעה טובה!' - הוא אומר בחיוך רחב, ומעניק להם משהו מתוק וטעים. 'תנו לי לסחוב, תנו לי. אתם עייפים, ולפניכם עוד דרך לשדה התעופה ואחר כך טיסה. תנו לי לסחוב!' - הוא אומר, וכבר הוא מגלגל לפניו עגלה טעונה מזוודות בדרכו לרכב שבחניה, ולא נחה דעתו עד שהעמיס וסידר את המזוודות ברכב, וגם העניק למשפחה חפיסת שוקולד שוויצרי, שיהיה להם מתוק בפה...

'נסיעה טובה!' - הוא מכריז בחיוך רחב, ומלווה את הרכב עד שהוא נעלם מהאופק. אבי המשפחה לא מוצא מילים להודות לו, מנפנף בשלום ידידותי במכות מזה. ואם נראה שהסיפור הסתיים כאן, הסכיתו וגלו את המשכו המפתיע: חולפת שנה, וביום מן הימים נוחתת בתירת הדואר של ר' אהרן הזמנה לחתונה...

שח הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: סיפר לי ידידי מעשה מופלא שהוא שמעו מכלי ראשון, וגופא דעובדא הכי הוה: ידידי זה יש לו ארגונים המסייעים לאנשים למצוא עבודה המתאימה להם ולהתפרנס בדרך כבוד. וכידוע לכל העוסק בתחום זה שצריך להתאזר בסבלנות מרובה, ופעמים שעוברים כמה חודשים עד שמוצאים דבר המתאים. והנה עתה אחר חג הסוכות פנה אליי אחד בבקשה שיעזור לו. והנה באופן פלא, תיכף כשהתחיל לחפש עבורו מצא מיד עבודה קלה ונקייה המתאימה לו מכל הבחינות. הדבר היה חידוש בשבילו, והוא שיתף בכך את אותו אדם: 'דע לך שזכית לסייעתא דשמיא היוצאת מגדר הרגיל!'. אמר לו הלה: "רצונך לדעת מה עומד מאחורי זה? הבה ואספר לך: כבר יותר מחצי שנה שאני מחפש עבודה, ניסיתי בכה וניסיתי בכה, פניתי כבר לכמה ארגונים העוסקים במציאת מלאכה, אך לשווא. בליט ברירה ומפני הדחק עסקתי בעבודה קשה המפרכת את הגוף. חזרתי הביתה לעת ערב עייף ויגע, בלי כוחות להנהגת הבית. ידעתי שהמצב אינו יכול להימשך כך וציפיתי לישועה, אך לא הייתי יכול לעשות מאומה.

לפני כשבועיים נסעתי עם אוטובוס, ואירע שם מעשה שאחד קם על אברך שנסע שם. וביזה אותו ברכים בזיונות נוראים, והאברך הלז ישב כל העת ושתיק,

פנינים על הפרשה:

שדה העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר (בראשית י"ז). כאן בא לרמז דרכו של יצחק הרע וגונדא דילה, דיורד ומשטין עולה ומקטרג, דמפתה בני אדם עד שישמעו לעצתו, ועולה ומקטרג עליהם למעלה ונוטל רשות על מיתתם (כ"ב טז), והולך לגיהנם הוא וגונדא דחמה דילה לקטרג עליהם ולדונם שם בדינים קשים ומרים. וזהו וישבו ויבאו יצחק הרע וגונדא דילה, אחר שהועילו ופתו וקטרגו על בני אדם והמיתו כמים אל עין משפט היא גיהנם, הוא קדש, כלומר, היא מזמנת ומוכנת לפרענות, כמו שכתוב (ישעיה ל"א) 'כי ערוך מאתמול תפתה'. ויכו את כל שדה העמלקי, שדה, כמו שכתבו למעלה (פסוק א) על עמק השדים דהוא העולם הזה, דמי שרדף אחר יצחק הרע ישלך ויפיל בו ואין לו תקומה, עמלקי קרי בה 'עם לקוי', דהגדונים בגיהנם הם שלקו ברצועות יצחק הרע:

כשהגיע זמן הצדיק לעלות מדרגה בגן עדן השטן מקטרג עליו

ומה שכתוב וגם את האמרי, לרמז מה שכתב רבנו הא"ר ז"ל (שער הגלגלים הקדמה כב), דאורו עולם מעלות מעלות בו לצדיקים, ויש צדיק שכתבנו מזה העולם יושב במעלה הראויה לו, ואחר כך בשבתו בה כמה שנים רוצים להעלותו למעלה יותר ממנה, ואינם מעלים אותו לה עד שדנים אותו בענשים על דברים קלים שלא דנו אותו כבר. וכן על זה הדרך, כשרוצים לעלות אותו מעלה אחרת דנים אותו על מה שלא דנו אותו כבר, ואפשר דכל אלה הדנים על ידי קטרגו יצחק הרע, כמו שכתבנו ביהושע כהן גדול שקטרג השטן עליו באותו עולם, כמו שכתוב בזה הקדוש (דגריד). וזהו אומר וגם את האמרי הוא הצדיק המבחר, מלשון 'את ה' האמרת' (דברים י"ז), כשרוצים להשיבו בסדר צדיקים אחרים יותר ממעלתו הראשונה, גם זה השטן מקטרגו עד שדנים ועונשים אותו ואחר כך מעלים אותו. ובחצצן תמר פרושה בסדר צדיקים הנקראים תמר, שנאמר (תהלים צ"א) 'צדיק כתמר יפרח', וחצצן מלשון סדר, כמו 'ויצא חצין כל' (משלי ל"ב). עד כאן פרש לנו [תחבולות] יצחק הרע עם בני העולם בפתויו וקטרגו בהם בעולם הזה ובעולם הבא, ומכאן ואילך מורה הלחמו עם האכרים מה עושה בנצחו אותם או הם בנצחם אותו:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

קיום המשפט לעצמו נגד היצה"ר

והמשפט גם כן, צריך אדם לעשות משפט בעצמו ואחר כך לקימו בזולתו, כי תחלה צריך שלא לשמע לדברי יצחק הרע לפי שהוא בא לאדם תחלה קדם יצחק הרע, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (סנהדרין צא) 'לפתח חטאת רבין' (בראשית י"ז), וכינוי שייצחק הרע בא תחלה לאדם צריך שלא ישמע לו, וזהו אמרו בזה הקדוש (ד"א קטע) 'צדיק הראשון בריבו' (משלי י"ז), מאן הוא רשע ערום דאי הוא דאקדים מלה לדינא עד לא ייתי חברה, והדין השומע דברי בעל דין קדם שיבוא חברו, עליו נאמר (שמות כג) 'לא תשא שמע שוא', ועל זה נאמר 'צדיק הראשון בריבו', שהוא יצחק הרע, ולכן צריך האדם שלא ישמע לו כיון שבא תחלה לבדו להטעים דבריו, אלא 'ובא רעהו וחקרו' (משלי שם), עד שיבוא יצחק הרע, וזהו המשפט הראשון שצריך האדם לקים, שלא לשמע לדברי יצחק הרע:

(בניי המלך, תיקון התשובה אות ו)

העולם הזה מקום מוכן לידי עבירה

כל אלה חבירו אל עמק השדים הוא ים המלח (בראשית י"א). בא לרמז כי זה העולם הוא עלול לנזקין לבוא האדם על ידו לידי חטא ולידי עברה, לפי שכל העולם הזה כל תאוות יצחק הרע יש בו, והגוף גם כן מחמר קרץ ומצא מין את מינו ונעור. האדם גורם, והמקום גורם, והיצחק גומר ומשלים. והעולם הזה ראוי לקרא בשם עמק השדים ובשם ים המלח. עמק מלשון שוחה עמקה, השדים מלשון השלכה, כמו 'ורה יורה' (שמות י"ט) דמתרגמין 'אשתדאה ישתדי', כלומר, עמק שנשלכים בו בני אדם ונפלים. ים המלח, לרמז שמימי העולם הזה מלוחים וסרוחים, שאף על פי שתאוות העולם הזה נראים לעין מתוקים, סופם מלוחים וסרוחים, מרים כלענה, כמו שנאמר (משלי ה') 'ואחריתו מרה כלענה'. וזהו שאמר כל אלה חבירו, כלומר יצחק הרע וכחותיו הנזכרים והאכרים הגורמים לחטא כזכר, כלם נתחברו ויבאו למקום הגורם לחטא, הוא העולם הזה שהוא עמק השדים, שמי שנפול בשוחה עמקה שבו, דהיינו בתאוותיו, נשלך ונפיל ואין לו תקומה. והוא הנקרא ים המלח, לרמז שמי ששתה מימיו, אף על גב דנראים לו מתוקים, סופם מלוחים וסרוחים ומרים כלענה, ורחמנא לצלח:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

יצחק הרע מגביר כוחותיו כשמגיע יצחק הטוב

שמים עשרה שנה עבדו את כדורלעמר ושלש עשרה שנה מרדו. ובארבע עשרה שנה וגו' (בראשית י"ד-י"ז). כאן בא לרמז כמו שידוע יצחק הרע בא מיום לדת האדם כמו שנאמר (לעיל ד' ו') 'לפתח חטאת רבין' (סנהדרין צא), ויצחק הטוב אינו בא לאדם עד שלש עשרה שנה. והנה האדם משולד עד היותו בן שלש עשרה שנה אין בו דעת כל כך להבחין בין טוב ובין רע, רק עסוק במצעה נצרות של געגועין ודברים בטלים כידוע, ובהז הזמן אין צריך יצחק הרע לבוא לו בכחותיו הנזכרים כדי להכריחו לעשות רע, חדא, דאין בו דעת כל כך, ועוד, דעדין לא בא יצחק הטוב מגיד ליצחק הרע, וכל המקום השתא כלו של יצחק הרע, אבל בשלש עשרה שנה שבא יצחק הטוב, אז באותה שעה בא יצחק הרע בכל כחותיו להראות גבורותיו כדי לזכות יצחק הטוב. וזהו שאמר שמים עשרה שנה עבדו את כדורלעמר, כבר כתבנו דכדורלעמר גימטריא 'יצחק רע', השם והכח המבקר שבשמותיו שבו נדבק תמיד עם הכל, ובא לרמז כאן, שהאכרים שזכרנו שגורמים העברות, שהם הלב והעצבים והאזנים והפה והידיים, מיום שנוול האדם עד שלש עשרה שנה (הם) [תחת ממשלת יצחק הרע לבדו, לפי שצדיק לא בא יצחק הטוב המגיד לו, וזהו שאמר שמים עשרה שנה עבדו את כדורלעמר שהוא יצחק הרע, ובשלש עשרה שנה שבא יצחק הטוב וקנו דעת, מרדו בכדורלעמר שהוא יצחק הרע:

מגיל י"ג בא יצחק הרע בכל כחותיו וכשראה יצחק הרע שיצחק הטוב בא ונכנס במקומו ושמעו לו האכרים, אז בא בכל כחותיו הנזכרים כדי להלחם עם יצחק הטוב לדחותו ולגרשו:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

יצחק הרע יורד ומפתה עולה ומקטרג
וישבו ויבאו אל עין משפט היא קדש ויכו את כל

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (ג')

הטורח בבירור ההלכה - מקשט את השכינה

והנה התלמוד שהוא מכבר טעמי המשנה ופרושה ופסק ההלכה, צריך עיון ומתון כדי לישב ההלכה על בריה. וכל המעין ושוהה לטורח כדי להעמיד ההלכה על בריה שכרו מרבה, משום דמשבר כח הקלפה ומקשט השכינה (פ"ח שער התננת הלימוד פרק א).

(אלף בינה, אות ו'ין א)

התורה מכנעת את כוחות הרע

התורה היא המכנעת ס"מ ולילית, כי 'תורה' גימטריא ס"מ ולילית' כמו שכתבו הראשונים ז"ל (דבש לפי לחיוד"א מערכת חיו אות מא), להורות בכבוד גמור, כי התורה היא המכנעת אותם.

באמת התורה עם קיום המצוות משפילים ומכניעים ס"מ ולילית' עד מאד.

(אלף בינה, אות גימ' ל ו')

הלומד ואינו מקיים גורם להתאחזות הקליפות

אך בזאת בעיני לומד ומקיים, אומר ועושה, כי אם חס ושלום לומד ואינו מקיים, בזה הרגיעו ס"מ ולילית' ומצאו מנוח, כי כל התורה היא שלומד אותו שאינו מקיים, הם לוקחים אותה ונהנים ממנה, כי שלהם היא ומדינא זכו בה, ואדרכא בזה מתגברים עליו.

(אלף בינה, אות גימ' ל ו')

אין דבר שמשבר כח היצר כמו התורה

מאחר שהוא אוהב את התורה כל כך ואינו פורש ממנה, בזה נשבר כח היצר הרע ולא יועילו כל תחבולותיו וערמותיו, שאין לך דבר שמשבר כח היצר הרע כמו התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (פידושין ה') 'אם פגע בך מגיל זה משכחה לבית המדרש, אם אכן הוא נמוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ', דכל כחות היצר הרע ותחבולותיו, התורה מכנעת הכל.

(אלף בינה, אות מ"ם ב)

אין רפואה כמו התורה

כי אין רפואה כמו רפואת התורה שהיא מטהרת את הטמאים ומקרכת את הרחוקים ומרפאת החולים ומחיה את המתים (תיקון ח' כב טו, ויק' כה א).

(מעגלי צדק, אות י"ד)

תורה לשמה מוסיפה אור בנשמה ובמידות העליונות

וזהו שכתוב (ישעיה מב כא) 'נגדיל תורה ויאדיר', דעל ידי למוד תורה לשמה נגדלים אורות במדות של מעלה ונתוספו בהם אורות. והנה, כל מה שגורם האדם העוסק בתורה לשמה לתוספת אורות במדות העליונות כאמור, כמו כן נתוספים אורות בנשמתו.

(מעגלי צדק, אות כ"ף)



הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: ריבוננו של עולם! אין בעולם יהודי שלא אוהב אותך! וגם אם נראה שלא, מה שחסר לו זה רק כאבי בטן... בעת צרה כל יהודי בורח אל הקב"ה. והוא נְסִי וּמְנוֹס לִי מִנֶּת כּוֹסֵי בָּיוֹם אֶקְרָא. אין יהודי שאינו מאמין ומחובר לה' יתברך.

כוח האמונה - ירושה מאברהם אבינו ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב א)

המשנה באבות (ה, ב) מזכירה את אברהם בלא כל תואר ואומרת: "עשרה דורות מנוח ועד אברהם". אך המשנה הבאה כבר מכנה את אברהם בתואר 'אבינו' ואומרת: "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם". והשאלה העולה היא מה קרה בין המשניות, שזיכה לפתע את אברהם בתואר 'אבינו'.

מתרץ רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, כי מרגע בו נתנסה אברהם אבינו בעשרה ניסיונות, הוא הפך להיות אביהם של ישראל, שנאמר: "מִתְהִלֶּה בְּתַמּוֹ צִדִּיק אֲשֶׁר בָּנִיו אַחֲרָיו" (משלי כ, ז).

כאשר האב הולך בדרך מסוימת, אזי בניו אחריו ויכלו להמשיך ללכת בה בנקל. אומנם אין כל ערבות שהם יחליטו להמשיך בדרך של האב, אבל אם יחליטו ללכת בדרך הזו הם יעשו זאת בנקל. כשנרואה את אביו לומד במשך עשרים ושתיים שעות ביממה, גם הוא יוכל ללמוד במשך עשרים ושתיים שעות ביממה, כי הוא ראה דוגמה בבית אבא. לעומת זאת, כאשר אדם מאמץ לעצמו מנהג חדש, שלא הורגל לו בבית אביו, הוא יתקשה להסתגל אליו. על פי זאת נבין, שלאחר שאברהם אבינו עמד בעשרה ניסיונות, הוא הנחיל את כושר העמידות הזו לבניו אחריו. לאורך כל הדורות, יהודים תמימים היו מוכנים למסור את נפשותיהם ולהיכנס לכבשן האש כדי לא להשתמד, כשהם שואבים את הכוח ותעצומות הנפש מאברהם אבינו. לאורך כל הדורות, עזבו יהודים תמימים את ארצות הנכר המפותחות, ועלו לארץ ישראל השוממה, כשהם דולים את הכוח לעמוד בניסיון מאברהם אבינו שעזב את ארץ מולדתו במצוות ה'.

נמצא שאברהם נקרא 'אבינו' מרגע בו עמד בעשרת הניסיונות, והעביר לנו את הכוח להתמודד ולנצח.

והוא נְסִי וּמְנוֹס לִי

לרבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה שכן יהודי אתאיסט, שנראה כמונער מכל רגש לדת. מעת לעת פנה אליו רבי יעקב בבקשה: "אולי כבודו יקדיש מדי יום כעשר דקות מזמנו על מנת להניח תפילין?" אבל האיש היתנער מהבקשה: "זה לא בשבילי, אני לא מניח תפילין!" רבי יעקב ניסה לדבר על לב האיש שוב ושוב, ללא הועיל.

באחד הימים חזר רבי יעקב מהתפילה, ולא האמין למראה עיניו. להפתעתו הרבה הוא ראה את שכנו עומד במרפסת ביתו, עטוף בטלית ומעוטר בתפילין.

רבי יעקב לא רצה להפריע לאיש באמצע התפילה. רק בצעריים הוא ירד לדירת שכנו, הקיש על הדלת ושאל בנעימות: "האם ראיתי נכון? האם היום בבוקר הנחת תפילין?" "אכן כן!" השיב ההוא.

"ומה אירע שגרם לך לשנות את דעתך?" התעניין רבי יעקב. "כבוד הרב!" השיב השכן, "אומר לך את האמת, במשך שלושה ימים אני סובל מכאבי בטן נוראיים, פחד אלוקים! אתמול ביקרתי אצל רופא, שבדק אותי בפנים חמורות, ואמר לי: 'תשמע אדוני, אני חושש שזה... הוא לא ציין ממה הוא חושש, אבל אני כבר התחלתי לחשוש ועוד איך! הרופא הפנה אותי באופן מידי לבית



הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל: לקחו משרתת גויה והעמיסו עליה מכל טוב ושלחו לבית העני. איך שנכנסה המשרתת - ליהודים היתה אורה - שאל הרב האורח את הבעל הבית "ומה תגיד עכשיו", ענה לו הבעל הבית "בטח נאנחת והרהרת בתשובה, מיד הקב"ה ריחם עליך ושלח לך כדי פרנסתך".

נדב ליבו למסור נפשו

יסוד היסודות של בני ישראל הוא אברהם אבינו, 'איתן האזרחי' (בבא בתרא טו, א). שהוא העמיד את היסוד של כלל ישראל, 'מסירות נפש' על קדושת ה'. ותחילה היה זה כשמסר נפשו ממש באור כשדים. ואברהם אבינו העמיד אמונת ישראל, וקידש את ארץ ישראל. ונקראת כן 'ארץ ישראל', משום שהיא הארץ הקדושה שבה עיני ה' אלקים בה, ורק ישראל שהם בני אברהם - אבינו הראשון, דאמרו (ברכות טז, ב): "אין קורין אבות אלא לשלושה", ראויים לישב בה.

והוא השריש בבני ישראל את המסירות נפש על קדושת שמו יתברך, וכמו שהאריך הרה"ק בעל התניא (ליקוטי אמרים י"ח-י"ט), דאפילו קל שבקלים ופושעי ישראל כשמגיע עת ניסיון, מוסר נפשו על קידוש ה', בכח ירושת האבות הקדושים. וכן כל אדם מישראל בשעה שקורא את שמע, מכוון למסור נפשו על קידוש ה'. על דרך שנאמר (תהלים מ"ד, כ"ג): "כִּי עֲלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם" (תיקוני זוהר תיקון י"ח דף ל"ד, א'). וכדכתב מהר"ח"ו (שערי קדושה - חלק א' שער ד'): "לקדש את שמו יתברך במסירת נפשו להריגה בכח בפסוק 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד'". שכן כל אדם מישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קידוש שמו יתברך על ידי השרשת מסירות נפש על ידי אברהם אבינו.

ולכן אברהם אבינו נקרא 'ראש למאמינים', כעניין שנאמר (תהלים מז, י'): "נִדְבָכִי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָם". ואם תאמר כיצד נאמר על אברהם אבינו שהיה נדיב, והרי זרקו אותו בעל כורחו לכבשן האש, ומדוע נחשב שנדבו ליבו למסור נפשו על קידוש ה'? ויש לומר, דנדיבותו של אברהם אבינו התגלתה בצווי 'לך לך', שבו אברהם אבינו הלך מארצו וממולדתו ומבית אביו, והיה בזה ניסיון גדול. דאחר שיצא חי מאור כשדים, ומסר נפשו על קידוש ה', ודאי היה חביב בעיניו להישאר במקומו, אחר שהוכיח לאנשי המקום שיש מנהיג לבריא, ואברהם אבינו גם היה מגיירם, והכל באו שילמד את בניהם דרך ה', כמפורש בזוהר הקדוש (ח"א ע"ב, ב). אבל הקב"ה ביקש לו שילך לארץ ישראל ואברהם התנדב לילך, ורמז בזה, שאת המעלה שמסר נפשו על קידוש ה' באור כשדים משום שהרעו לו, יוכל להשיג בארץ ישראל מעצמו, בלא שיריעו לו. וכאשר אדם חי על קידוש ה', הוא זוכה לכל הטובות האמורות לאברהם אבינו (בראשית י"ב, ב'): "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכְּהָ וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה".



מורי חמי הרה"ח ר' וועלויל פישמן ע"ה היה אוהב לספר, דבשנים קדמוניות היה רב גדול שעבר בקהילה גדולה בערב שבת, והוא נכנס לבית הכנסת וישב ליד הפתח. והרב הזה קיבל על עצמו שהראשון שיזמינהו להתארח אצלו ילך עמו. מיד בכניסתו פגש בו אחד מעניי העיירה, ואותו עני מיד הזמינו לשבת והרב הסכים עמו. לאחר כמה דקות הגיע ראש הקהל ורצה להזמינו אך הרב ענה לו שהוא כבר מוזמן אצל אותו עני. אחר כך נכנס הרב של העיר וגם כן רצה להזמינו, אך נענה שהוא כבר מוזמן אצל אותו עני. הרב וראש הקהל ניסו לומר לו שאין לאותו עני מה לאכול לעצמו, וכיצד יארח גם את הרב, אך אותו רב ענה להם, שהוא קיבל על עצמו שהראשון שיזמין אותו אליו הוא יילך.

אחר התפילה הרב האורח הלך עם אותו עני לביתו שבקצה העיירה וראה שהוא בית מט לנפול, ובקושי יש לו שתי נרות, ושתי חלות קטנות ללחם משנה, אך אותו רב אמר בלבו כיון שכן קיבלתי על עצמי כאן אוכל, פתח אותו רב באמירת שלום עליכם, אך הבעל הבית האץ ודחק בו "אין לי זמן ואני רעב בוא נעשה קידוש". אותו רב אורח נאנח, שאל אותו הבעל הבית "מה אתה נאנח", ענה לו הרב האורח "תראה, מה לאכול אין כאן, וגם להגיד זמירות אי אפשר אז מה כן". ענה לו העני המארח, "העולם אומרים שהשבת מגיעה לפי האורחים, כנראה שיותר מכך אתה לא שווה". אותו רב קיבל על עצמו את הדין ושתק.

אך בינתיים הרב דמתא וראש הקהל שידעו מה המצב שם בבית העני, לקחו מהמוזן שהבינו לכבוד השבת, לקחו משרתת גויה והעמיסו עליה מכל טוב ושלחו לבית העני. איך שנכנסה המשרתת - ליהודים היתה אורה - שאל הרב האורח את הבעל הבית "ומה תגיד עכשיו", ענה לו הבעל הבית "בטח נאנחת והרהרת בתשובה, מיד הקב"ה ריחם עליך ושלח לך כדי פרנסתך".

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל - בים דרך)



ארכיון 'עוז והדר'

הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: מן הרגיעו בדברים המתיישרים על הלב ואמר לו שיחזור בעוד שלושה ימים והוא ייתן לו תשובה. כעבור שלושה ימים נכנס האיש ושאל: 'האם יש כבר לרבינו תשובה על שאלתי?', במקום לענות הוציא מן צרור של עשרים אלף דולר טבין ותקילין ונתן לו, וזו היתה התשובה הנכונה...

ברכות התלויות בידים

מעשה באברך אחד שהיה דר בארץ ישראל ושידך את בנו בשעה טובה ומוצלחת. התנאי בשידוך היה שהוא צריך להביא עשרים אלף דולר, אך בהתקרב מועד החתונה נוכח האברך לראות שאין בידו אפילו חלק קטן מן הסכום. לאותו אברך היו שני אחים עשירים באמריקה והיה מצפה עתה לקבל מהם עזרה. הוא קם ונסע לאמריקה וביקר אצל שני אחיו, אך הללו הביעו כעס על שעשה את השידוך הזה והודיעו לו שלא יתמכו בו במאומה.

בצר לו פנה האברך אל רבינו הקדוש שליט"א מסאטמאר זי"ע ושפך לפניו את ליבו, "כזאת וכזאת היה מעשה" והוא אינו יודע מה לעשות. מן הרגיעו בדברים המתיישרים על הלב ואמר לו שיחזור בעוד שלושה ימים והוא ייתן לו תשובה. כעבור שלושה ימים נכנס האיש ושאל: 'האם יש כבר לרבינו תשובה על שאלתי?', במקום לענות הוציא מן צרור של עשרים אלף דולר טבין ותקילין ונתן לו, וזו היתה התשובה הנכונה...

ובזה נראה לפרש לשונו הזהב של רש"י הקדוש (בראשית י"ב ב): 'וְהָיָה בְרָכָה, הַבְּרָכּוֹת נְתוּנוֹת בְּיָדְךָ, בִּידְךָ דִּיקָא, כלומר שלא תצטרך להסתפק בברכה בפה, אלא תוכל לסייע להם בסיוע שיש בו ממש...



שמעתי מבעל המעשה שיש להם בת המתחנכת בבית חינוך לבנות. ובאחד הימים דיברו בבית חינוך מעניין פגעי הטכנולוגיה וחשיבות ההתרחקות אפילו מדברים המותרים, וקיבלו על עצמן כל הבנות שלא להסתכל על תמונות [שקורין סליידס] עד יום מסוים. ואכן בכל אותן הימים שמרו כולן על הקבלה ולא הלכו להסתכל כלל.

אמנם בהגיע ימי הקיץ שמנהג המדינה לצאת קריית חוצות, הלכו כל חברותיה להסתכל על התמונות אחר שהתאפקו זמן רב כל כך, אך היא קיבלה על עצמה להמשיך עם הקבלה גם לאחר הימים שהתחייבה עליהם אז, וישבה בביתה לבדה. והיה לה הניסיון קשה מאוד, כי כל חברותיה הלכו לראות ורק היא נשארה לבדה, אך היא עמדה על המשמר בכל תוקף ולא ויתרה על הקבלה בשום פנים ואופן.

והנה בעודה יושבת בבית לבדה עלה רעיון בלבה, היא לקחה פיתקא וכתבה מכתב לכבוד ה' יתברך: 'רבינו של עולם, אתה יודע עד כמה קשה לי שכל חברותי הולכות וראות ונהנות ורק אני נשארת לבדי נאמנת לקבלתי, וצערי גדול מאוד, על כן ברצוני להקדיש הצער לזכות פלוני ופלוני...'. וכאן נקבה בשמותיהם של שני בחורים מקרובי משפחתה שכבר היו מבוגרים מאוד ולא מצאו עדיין את זיווגם, וביקשה מה' יתברך שישלח להם ישועה בזכות הניסיון שהיא עוברת, וקבעה זמן עד יום טוב סוכות. ואכן כמה ימים קודם חג הסוכות העל"ט התארסו שניהם למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת, ללמדך הכוח של עמידה בניסיון. עכ"ל המעשה.

ויש לרמז זה בלשונו של רש"י הקדוש (בראשית י"ב ב): 'הברכות נתונות בידך', דהיינו שהיא זכתה לברכות ממש כפי מה שכתבה ובקשה בכתב ידה על הפיתקא.



ואברך - בקדושת חודש תשרי

מתאמרא בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע שאמר להמליץ על נוסח הזמירות: "יְהֵא רַעְנָא קְמִיָּה דְתַשְׁרִי עַל עֲמִיָּה", כי הנה חודש תשרי הוא חודש שתקיף במצוות, ואנו זוכים לקיים בו מצוות הרבה בכמות ובאיכות שאין אנו זוכים לקיים כל השנה כולה, ועל כולם מצוות 'וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹגָה', שהיא השמחה בשמנות ימי החג, שמשם שואבים שמחה של מצווה למשך כל ימי השנה. ולזה אנו מבקשים "יְהֵא רַעְנָא קְמִיָּה דְתַשְׁרִי עַל עֲמִיָּה", כלומר שקדושת המצוות והשמחה של חודש תשרי ישרו על עמיה ויתמשכו על כל ימי השנה בריבוי מצוות ובשמחה עליונה. עכ"ל.

והנה איתא בשם הגה"ק משימלויא זצ"ל ש'אברהם' ראשי תיבות אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו רצית בנו. ובה יש לרמוז כאן (בראשית י"ב ב): 'וְאַבְרָמָה וְאַגְדָּלָה שְׁמֶךָ', שאוסף לך אות על שמך להיקרא 'אברהם', שזה מרמז על כוח וקדושת החג. ועל איזה חג אני מדבר אתך? 'וְהָיָה בְרָכָה', על חודש תשרי שהצירוף שלו הוא ו-ה ו-י-ה, שבו כלולים קדושת המצוות וריבוי שמחה, וכוח זה תעביר לבני בניך.

אצל אברהם אבינו היו כל הימים בבחינת חג

מתאמרא בשם הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זצ"ל, דמי שהגיע ניסיון לידו ועמד בו ולא נכשל, הוי אותו יום חג בשבילו, דלא גרע ממי שהביא קרבן לבית המקדש, שיום הבאתו הוי יום טוב לגביו.

לפי זה יש לומר, שאברהם אבינו שנתנסה בעשרה ניסיונות ועמד בכולם, היו כל הימים יום טוב בשבילו, כיון דתחילתו הוכיח על סופו שהיה עומד בכל ניסיון שיבוא עליו, וממילא נחשב לו תמיד כאילו בא ניסיון לידו ועמד בו.

ובזה מובן שפיר מה שכתב בעל "לחם שלמה" משימלויא זצ"ל, ש'אברהם' ראשי תיבות: א'תה ב'חרתנו מ'כל ה'עמים א'הבת א'ותנו ר'צית ב'נו ר'וממתנו מ'כל ה'לשונות', כי על כן היה כל ימיו בבחינת חג ומועד, וכאמור.

(הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א-גל' המאיר - לך תשפ"ה)



החולים לסדרת בדיקות מקיפה. ומרוב בהלה אמרתי לעצמי 'דבר ראשון אני מניח תפילין!'

רבי יעקב בירך את האיש ברפואה שלמה, ושב לביתו, כשהוא מלמד זכות על כלל ישראל ואומר: 'ריבונו של עולם! אין בעולם יהודי שלא אוהב אותך! וגם אם נראה שלא, מה שחסר לו זה רק כאבי בטן...'

בעת צרה כל יהודי בורח אל הקב"ה. "וְהוּא נָסִי וּמְנוּס לִי מִנֶּת כּוֹסֵי יוֹם אֶקְרָא". אין יהודי שאינו מאמין ומחובר לה' יתברך.

ניסיונות אברהם נועדו עבורנו

יהודי יכל לחיות במשך ארבעים שנה בתל אביב, כשכל מה שמעניין אותו זה רק קריירה, מסעדות, תיאטרון, בילויים וטיסות לחו"ל. במשך ארבעה עשורים הוא מבלה בנעימים. עד שביום אחד, כשהוא לא מרגיש טוב, הוא פונה ליהודי הדתי הראשון שנקרה בדרכו ושואל: "סליחה, אולי אתה יודע איפה עושים פדיון נפש?" "למה מה קרה?"

"אני לא כל כך מרגיש טוב, אתם הדתיים לוקחים על זה כסף, אני מוכן לשלם! רק תגידו כמה?"

"מה קרה לך פתאום? הרי ארבעים שנה אתה מבלה בתיאטרון, לך תתרום להנהלת התיאטרון, מה פתאום אתה רץ לרבנים?" התשובה לכך טמונה בדברי המשנה הנ"ל: "כֹּל שְׂבִיבִים טְהוֹר חוּץ מִכָּל הַיָּמִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ לִבְשָׁה". יהודי יכל להיות בים ארבעים שנה בלי לצאת אפילו פעם אחת, אבל ברגע שהוא חש במצוקה, הוא בורח ליבשה בה הוא מרגיש בטוח. יהודי יכל להיות מנותק מכל זיק יהדות במשך ארבעים שנה. אבל ברגע שהוא חש בסכנה, הוא בא לרבנים, לבית הכנסת, הוא נמשך לכור מחצבתו, למקור הקדוש אליו הוא שייך.

מאיכן קיבלנו את זה? ממי הושרשה בנו האמונה הזאת?

אומר רבי חיים מוולוז'ין, כי בעשרה הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו, הוא הפך להיות אביהם של ישראל. על ידי העמידה בניסיונות הללו, הוא הפך אותנו ליהודים מאמינים. לא בתכונה, שאינה עוברת מאב לבן, אלא במהות, שהיא עוברת מדור לדור בירושה!

עשרת הניסיונות לא נועדו עבור אברהם אבינו, שנבחר על ידי הקב"ה עוד מששת ימי בראשית, וכפי שנאמר: "אֵתָה הוּא ה' הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרִכְּשִׁים וּמָצֵאתָ אֶת לָבָב וְנֶאֱמָן לְפָנָיִךָ", כלומר, קודם כל ה' בחר באברהם מששת ימי בראשית, ורק לאחר מכן הוא מצא את לבבו נאמן לפניו.

הניסיונות נועדו עבורנו, כדי לאפשר לאברהם להיות אבינו ולהנחיל לנו את הכוח להיות יהודים מאמינים. זהו שאנו מבקשים בכל תפילה בסליחות: "רַחֲמֵנוּ אֲדֹכֵר לָךְ קְמִיָּה דְאַבְרָהָם רַחֲמֵנוּ".

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א-דורש טוב)

השבוע במדור:

עניית אמן ודברים שבקדושה על שמיעה בטלפון | יישוב מנהג העולם להשתמש ברמקול בחופה | האם תפילה שלא הזכיר בה 'ותן טל ומטר אינה נחשבת תפילה כלל | שכח 'ותן טל ומטר' בליל ז' בחשוון ויצא לחו"ל

מח"ס פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות



ארכיון 'עוז והדר'

דבשמיעה ע"י רמקול לא מועיל לצאת יד"ח מדין שומע כעונה, ורק היכא דלא בעינן אלא שמיעה מועיל שמיעה ע"י רמקול (וכמנהג העולם שמברכין בחופות ובסעודות נישואין ברמקול), מ"מ השומע דרך הטלפון את חבריו שמברך או אמירת הציבור קדיש וקדושה עליו לענות אמן ולהצטרף עם הציבור לענות עמהם איש"ר וקדושה כיון דלשמיעת הברכה כדי לענות אמן או לשמיעת אמירת הציבור דברים שבקדושה כדי להצטרף עמהם, א"צ ליהוי שומע כעונה אלא סגי בשומע בלבד. [וכמ"ש בשו"ע סי' נ"ה סעיף כ' שאם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אזי מי ששומע קולם אפי' אינו עמהם יכול לענות. ועיי"ש במשנ"ב ס"ק ס"ג שאפי' אם דבר טינוף מפסיק בינו לציבור מ"מ יענה איש"ר וקדושה דהוי רק פסוקים, אבל ברכו לא יענה].

ומאידך גיסא י"ל דאפי' אם בשמיעה דרך הרמקול יכול לצאת יד"ח מדין שומע כעונה ועכ"פ נחשב כשומע, כ"ז דוקא כשעומד במקום שראוי לשמוע קולו של המברך, אבל כשנמצא במרחק שא"א לשמוע אלא דרך הטלפון בזה לא נחשב לשומע וכנ"ל, ולכן אינו יכול לענות אמן או להצטרף עם הציבור. [ואף דלעניית אמן א"צ לשמוע קול המברך אלא סגי כשיודע שהמברך סיים הברכה, וכמב' בגמ' סוכה (נא ב) דבביה"כ דאלכסנדריא של מצרים לא היו יכולים כולם לשמוע קול החזן, ולכן חזן הכנסת היה מניח בסודר כדי שידעו לענות אמן, מיהו כבר ביארנו במק"א דכ"ז דוקא כשנמצא במקום של המברך אבל כשנמצא במקום אחר (וכבנ"ד) אינו יכול לענות אמן אלא כאשר שומע קול המברך, עיין מוע"ז ח"ו סי' ק"ה]. וכן דעתי נוטה אבל אין לנו בזה הכרעה ברורה. ולמעשה נראה דהשומע ברכה דרך הטלפון אינו צריך לחשוש להחמיר לענות, אבל אם רוצה לענות יש לו על מה לסמוך. (ובחילה שצריך לשמוע הבדלה וכיו"ב ואי אפשר לו בענין אחר לקיים המצוה, א"כ יוצא בשומע כעונה דרך הטלפון, נהגו להקל דישמע ויענה אמן).

ולענין צירוף עניית דברים שבקדושה עם הציבור יש לנו עוד צד להתיר להצטרף בשמיעה ע"י הטלפון, והוא דכמו לענין תפילה בציבור מבואר ברמ"א (סי' צ' סעיף ט) דאדם הדר ביישוב שאין בו מניין, מ"מ יכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפלל, ומב' דאפי' כשאינו נמצא עם הציבור, מ"מ אם מכיון להתפלל באותה שעה שהציבור מתפלל הרי"ז עדיף על תפילה ביחידות וזוכה למקצת ממעלת תפילה בציבור ומקורו בגמ' ברכות ז' סע"ב, אולי ה"נ לענין אמירת דברים שבקדושה שמפני מעלת קדושתם נאמרים רק בציבור כקדיש קדושה ו"ג מידות וכדו', סגי לכך שיש לו קצת צירוף לציבור, והיינו שיחיד יכול לומר דבר שבקדושה אם מכיון לאומרם באותה שעה שהציבור אומרים כן. (והיינו כשיודע על ציבור שאומרים כן באותה שעה ממש ומכוון להצטרף אליהם, וכנ"ד שיוודע ע"י הטלפון מתי הציבור אומרים דבר שבקדושה והוא מכוון להצטרף לומר עם הציבור). מיהו אין לסברא זו מקור. ולכן נראה דגם השומע קדיש וקדושה דרך הטלפון א"צ לחשוש להחמיר לענות עמהם אבל אם רוצה לענות יש לו על מה לסמוך. [ולענין עניית קדושה עדיף שיאמר פסוקי קדושה בטעמים ואז יוצא מכל חשש, דאף אם אין מועיל להצטרף לציבור מ"מ לא עבד איסור, דהוי כקורא בתורה (וכעין מש"כ בשו"ע או"ח סי' נ"ח סי' א').]

עניית אמן ודברים שבקדושה על שמיעה בטלפון

הנה בשמיעת קול חבריו דרך הטלפון או ע"י הרמקול אינו שומע גלי קולו של המדבר, אלא שגלי קולו של המדבר מייצרים זרם אלקטרי שמייצר קול הדומה לקולו של המדבר.

ודנו הפוסקים אם בשמיעה כהאי נחשב כשומע קולו של המדבר, שרבינו החזו"א זצ"ל נסתפק אם יכול לצאת יד"ח מי ששומע דרך הרמקול, דשמא אף ששומע גלי קול שיוצרו ע"י האלקטרי ע"י דיבור האדם, מ"מ יתכן דכיון שהקול הנשמע נוצר ע"י המדבר בשעה שמדבר ונשמע מיד נחשב כקול האדם (הובא בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט' בהגה). וכן בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' צ"א) נוטה יותר שיכולים לצאת יד"ח מדין שומע כעונה ע"י שמיעה דרך הטלפון (וכ"כ בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' עב שיוצאין חובת מגילה כששומע דרך הטלפון), אבל הגרשז"א זצ"ל פשיטא ליה שבדאי אין זה נחשב כשומע קולו של המדבר ואין יכול לצאת ע"י שמיעה דרך הטלפון או רמקול וכדו'. ועיין מש"כ בזה בתשו' והנהגות ח"ג סי' ע"ט, וע"ע בדברינו בח"ו סי' נ"ג שביארנו דתלוי בחקירה בגדר שומע כעונה.

יישוב מנהג העולם להשתמש ברמקול בחופה

ובמק"א (ח"ו סי' רס"א) יישובי מנהג העולם שנוהגין בחופות ובסעודות נישואין לומר ברכות הנישואין ע"י רמקול, ולא חיישי שקול הנשמע ברמקול א"ז קולו של המברך וא"כ אין כאן עשרה ששומעין קול המברך, ובברכת נישואין הרי בעינן לעיכובא עשרה שומעין, וביארת ד"ל דהיכא דבעינן לדין שומע כעונה לא מועיל כששומע דרך הטלפון או רמקול דבעינן שישמע קולו של המדבר, אבל היכא דלא בעינן לדין שומע כעונה אלא סגי בעצם השמיעה בלבד, בזה מועיל נמי שמיעה פחותה כהאי שאינו שומע קולו של המדבר רק גלי קול שנוצרו ע"י זרם ע"י קולו של המדבר, ולכן לברכת נישואין דלא בעינן שיהיו תשעה ששומעים ויוצאין יד"ח מדין שומע כעונה אלא סגי בעצם השמיעה בלבד (דלא בעינן אלא שיברך "במעמד עשרה" ולזה סגי בתשעה ששומעין הברכה וא"צ דליהוי שומע כעונה), מועיל נמי לשמוע הברכה ע"י רמקול. ואם כי דלעצמי אני נוהר שלא לברך ברכת נישואין ברמקול, מ"מ איני מוחה על אותם המברכים ברמקול שיש להם ע"מ לסמוך וכנ"ל דהיכא דלא בעינן אלא שמיעה בלבד מועיל נמי בשמיעה דרך הרמקול עיין שם.

מיהו נראה דאף היכא דמועיל שמיעה דרך הרמקול, מ"מ זהו דוקא כשאדם השומע נמצא במרחק שיכול לשמוע קולו של המברך גופא, ורק שמחמת חוזק קול הרמקול אינו שומע אלא הקול הנשמע ברמקול, שבכה"ג שראוי לשמוע קולו של המברך יכול להחשיב שמיעתו ששומע ע"י הרמקול כשומע קולו של המברך. אבל אם נמצא במרחק שא"א לשמוע קולו של המברך (וכבנ"ד), כיון שאינו ראוי לשמוע קולו של המברך, בזה לא מועיל שמיעה ע"י רמקול דליהוי כשומע קול המברך. וכן צידדתי בדעת רבינו החזו"א דהא דנסתפק אם מועיל שמיעה דרך הרמקול היינו דוקא ככה"ג שעומד במרחק כהאי שיכול לשמוע קולו של המדבר. אבל אין הדברים מוכרעים ועדיין צ"ב. [ובשו"ת אג"מ שם דעתו דאף שנמצא במקום אחר מהמברך וא"א לו לשמוע קולו אלא ע"י הטלפון יוצא יד"ח].

ולפי"ז נמצא דהשומע דרך הטלפון את חבריו שמברך או שומע דרך הטלפון את הציבור שאומרים קדיש וקדושה, יש מקום לצדד לכאן ולכאן, ד"ל דלפי"מ שצידד החזו"א דהשומע ע"י הרמקול נחשב כשומע קול האדם, ויכול לצאת יד"ח מדין שומע כעונה, א"כ השומע דרך הטלפון את חבריו שמברך או הציבור שאומרים קדושה ואיש"ר הרי"ז צריך לענות אמן או להצטרף לענות (וכ"כ הגרמ"פ שם דהשומע ברכה דרך הטלפון יענה אמן), ואפי' אם נימא

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"



צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

שכח 'ותן טל ומטר' בליל ז' בחשוון ויצא לחו"ל

שאלה: דנו הפוסקים (ראה באר היטב אורח חיים סימן קי"ז ס"ק ד', שהביא את השיטות בזה; וראה מה שהארכנו בזה בבאר יעקב ח"א, חיי שרה) בבן ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ בין ז' בחשוון ליום ששים לתקופה, האם נוהג כמקום שיצא ממנו ושואל 'ותן טל ומטר', או שמא כמקום שבה לשם שעדיין אין שואלים על המטר.

תשובה: אמנם כתב הברכי יוסף (שם ס"ק ז'), שבן ארץ ישראל הנמצא בארץ ישראל בז' בחשוון, וכבר התחיל לשאול כמנהג ארץ ישראל, ואחר כך יצא לחוץ לארץ, ועדיין לא הגיע יום ס' לתקופה, ימשיך לשאול כבני ארץ ישראל, 'דלא ליהוי כחוכא ואיטלולא'. וכן נקט השערי תשובה (שם ס"ק ד') להלכה. אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן כ"ב) כתב שלא יזכיר 'טל ומטר' בברכת השנים אלא בשומע תפילה.

הנה, מהטעם שכתב הברכי יוסף שלא יהיה חוכא ואיטלולא, מוכח שכל זה רק אם באמת הזכיר 'טל ומטר', אבל אם שכח לשאול על המטר בארץ ישראל, אף שכבר הגיע זמן שאלה, מכל מקום אינו ממשיך לשאול בחוץ לארץ, שלא שייך כאן חוכא ואיטלולא, שהרי עדיין לא התחיל לשאול.

מעתה יש לעיין מה הדין בשכח לשאול בערבית של ז' בחשוון בארץ ישראל, ויצא לחו"ל, שכאמור אינו ממשיך לשאול בחו"ל, האם יש לו להשלים בחו"ל עוד תפילה לתשלומין, וכדין כל מי ששכח לשאול על הגשם, או שמא אין לו להתפלל עוד תפילה, מאחר שבין כך אינו מתקן ומשלים את שאלת הגשם ששכח בארץ ישראל, שהרי כאמור בחו"ל אינו ממשיך לשאול.

לכאורה היה נראה שזה תלוי במחלוקת ראשונים, בשכח להזכיר 'יעלה ויבוא' במנחה של ראש חודש, האם יש לו להתפלל בערבית של מוצאי ראש חודש שמים. דעת רבינו יהודה (בתוספות ברכות כ"ו ע"א ד"ה טעה) שאינו מתפלל שמים, כיון שבין כך לא יזכיר 'יעלה ויבוא', שהרי כבר אינו ראש חודש. ודעת חכמי פרוניצא (בתלמודי רבינו יונה ברכות י"ח) שמתפלל שמים, שמאחר שלא התפלל מנחה כדינה, הרי זה כאילו לא התפלל כלל, ולכן צריך להתפלל ערבית שמים, כדי להשלים את עצם התפילה. והארכנו במקום אחר (באר יעקב ח"א שם; ח"ב מועדים, שבת; שם, שמיני עצרת), ששורש המחלוקת הוא, במי ששכח הזכרה, האם זה נחשב כמי שלא התפלל כלל, או שמא עלתה לו התפילה, אלא שחיסר ההזכרה שהיה צריך להזכיר, ומחמת זה צריך לחזור ולהתפלל. ואם כן לכאורה הוא הדין כאן שאינו מתקן ה'טל ומטר' שהחסיר.

אולם שמעתי מהרה"ג ר' דוד לייב גרינוואלד שליט"א (רב קהילת קהל ישראל בינה) שרצה לחדש, שלא נחלקו תוספות וחכמי פרוניצא אלא באופן שאינו חוזר בעיקר זמן התפילה, אלא בזמן ה'השלמה', שבזה יש לומר שלא שייך 'תשלום' אלא באופן שמתקן מה שהחסיר, אבל כל שעדיין נמצא בתוך עיקר זמן החיוב, אינו בתורת 'תשלומין', ולכאורה צריך לחזור ולהתפלל אף אם לא יתקן. ולפי זה יש לו לחזור ולהתפלל בחו"ל לכו"ע אם הוא עדיין בתוך עיקר זמן החיוב של תפילת ערבית.

ברם, מדברי רבי עקיבא איגר (הגהות שולחן ערוך, אורח חיים סימן קפ"ח סעיף ח') מוכח שלא כדבריו. שרבי עקיבא איגר פסק לעניין מי ששכח לומר 'רצה' בסעודת שבת סמוך לחשיכה וזכר במוצאי שבת לאחר שהבדיל, שאינו חוזר ומברך, אף שעדיין נמצא בתוך שיעור עיכול, מאחר שבין כך לא יזכיר 'רצה' ולא יתקן את החסרון. ומוכח שאף כשהוא עדיין בתוך עיקר זמן החיוב אינו חוזר לדעת רבי יהודה כל שלא יתקן את החסרון. ואם כן הוא הדין לענייננו, שאף שעדיין נמצא בתוך עיקר זמן תפילת הערבית ששכח בה 'טל ומטר', מכל מקום לדעת רבי יהודה אינו חוזר ומתפלל, מאחר שלא יתקן ה'טל ומטר' שהחסיר.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'נצח ישראל' בבני ברק



ארכיון 'עוז והדר'

האם תפילה שלא הזכיר בה 'ותן טל ומטר' אינה נחשבת תפילה כלל

שאלה: יש לדון האם תפילה שלא הזכיר בה 'ותן טל ומטר' אינה נחשבת תפילה כלל, או שחשובה תפילה רק שחסר בה הזכרת 'טל ומטר'.

הרחבת הדברים: ויש בזה כמה נפק"מ [אך אינם מוכרחים, ויל"ד בכל נידון לגופו]. ונכתוב כאן חלק מהם -

א. האם כשחוזר ומתפלל צריך להתפלל בציבור.

ב. האם ברכות התפילה הראשונה היו לבטלה.

ג. האם ברכות התפילה הראשונה נספרות למאה ברכות.

ד. האם כשהתפללו תחילה במניין מצומצם של עשרה נחשבת תפילתם - תפילה בציבור.

ה. האם מותר לעבור בד' אמות של חבריו המתפלל כששמע שהחבר שכח להזכיר בה 'טל ומטר'.

ו. האם כשחוזר ומתפלל בשחרית צריך להניח שוב טלית ותפילין.

ז. האם מותר לאכול ולעשות מלאכה, וכן לומר שלום לפני התפילה השניה.

ח. כששכח בערבית של מוצ"ש וחוזר האם צריך לומר שנית 'אתה חוננתנו'.

ט. כששכח לומר 'ותן טל ומטר' האם יכול לצאת מהש"ץ או שצריך לחזור ולהתפלל בעצמו, כיון שבתפילה קיימא לן שאינו יכול לצאת מהש"ץ ורק בחסרון הזכרה יכול לצאת מהש"ץ.

י. כשחוזר לראש התפילה האם צריך לומר שוב 'ד' שפתי תפתח' או שלא.

יא. האם כששכח לומר 'ותן טל ומטר' במנחה של ערב שבת וכבר נכנסה שבת - האם יתפלל ערבית של שבת שתיים.

יב. התפלל שחרית ללא אמירת 'ברוך שאמר' ו'ישתבח' [שהדין שלא משלים אמירתם אחרי התפילה], האם כששכח להזכיר 'ותן טל ומטר' וכעת חוזר ומתפלל - ויכול/צטרך לומר לפני שחזור 'ברוך שאמר' ו'ישתבח'.

יג. האם מותר להפסיק באמצע התפילה בדיבור כדי לתקן את חבריו ששכח להזכיר 'טל ומטר' (ויל"ד בזה).

יד. ובנידון זה יש נפק"מ גם לגבי זימון - השוכח הזכרה בברכת המזון [כגון יעלה ויבוא ורצה] - האם צריך לחזור ולזמון.

טו. וכן השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון בליל הסדר וצריך לחזור ולברך - האם צריך לשתות שוב כוס שלישית של ברכת המזון.

טז. השוכח בראש חודש כסלו לומר 'ותן טל ומטר', אך הזכיר 'יעלה ויבוא', ובתפילה השניה שכח להיפך - הזכיר טל ומטר ושכח 'יעלה ויבוא' - האם צריך לחזור בשלישית.

יז. כשהש"ץ שכח לומר בחזרת הש"ץ 'ותן טל ומטר', וחוזר פעם שניה, האם צריך לעשות ברכת כהנים פעם נוספת.

תשובה: למעשה בכל הנ"ל יש לומר שהשוכח הזכרה תפילתו חשובה תפילה רק שחסר בה הזכרה.





י"א מרחשון תשפ"א

הגה"ח רבי בעריש וייס זצ"ל ראה"ק דק"ק סאטמאר מאנטשעסטר נולד בזכות שלא ביישו בת ישראל

בערש"ק פר' לך י"ב חשון תשפ"א, ליוו המוני בני ירושלים עיה"ק בראשות רבנו ותלמידיהו את הגה"ח הישיש רבי בעריש וייס זצ"ל ראה"ק דק"ק סאטמאר מאנטשעסטר, בנו יחידו וחביבו של 'גאון ישראל' (התואר מתוך הסכמתו של בעל 'שבת הלו' לספר 'פיתוחי חותם' לבנו הגאון רבי פנחס שליט"א) פוסק הדור הגאון בעל 'מנחת יצחק' זי"ע גאב"ד עיה"ק ירושלים, למנוחתו במרומי הר הזיתים ליד ציון אביו הגדול, שנלב"ע ב-י"א חשון בשם טוב ובשיבה טובה. שנודע לו מפעלות כבירות להחזקת מוסדות התורה עטה"ק, והפצת תורת אביו הגדול מגדולי הפוסקים בדור האחרון.

המנחת יצחק נשא כידוע בחייו בג' זיווגים, במשך שנות חייו, הזיווג ראשון נשא עוד קודם ה'מלחמה', ומעשה שהיה כך היה. 'שדכן' אחד הציע עבורו - 'בת פלוני לפלוני', ויגמר הדבר בכי טוב, בטרם ראיית אם החתן והחתן את המדוברת.

בהתקרב מועד הנישואין, נסעו כל בני משפחתו אל עיר מגורי הכלה, לערוך שם את שמחת הנישואין. אך משהגיעו ואמו ראתה את הכלה, נבהלה מאד, כי ראתה שמדובר בבועלת מום. מיד גמרה האם אומר לבטל את השידוך (ועפ"י דין היה מותר להם לבטל את השידוך, כי מדובר בשידוכי טעות על ידי שליח, שהשליח קלקל, ואפשר לומר לו - 'לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי'), ואמרה לו האם: 'יצחק'ל', בוא נברח ונמלט על נפשנו, כי אין רצוני שתחיה עם בעלת מום כזה.

אמנם, הבן הצעיר הזה שעתיד להאיר את העולם - ה'מנחת יצחק', הכריז בתקיפות: איני רוצה לבטל ח"ו את קשרי השידוכין, אעפ"י שהרשות בידינו לעשות כן, אך, איככה אוכל וראיתי באובדן ובבזיון נערה זו, שכבר הכינה עצמה לנישואיה זה מכבר, ועתה תבוש ותיכלם. ואכן נשאר שם ונשאה, באמרו: אף אם אצטרך לאחר מכן לגרשה, מכל מקום בזו העת נערוך את הנישואין, ואם המצב יכריחנו לשלח בגט פיטורין, נעשה כן בלית ברירה, אבל הם מלהזכיר - לביישה עתה.

אחר שנה מנישואיהם נולד לו בנו הגה"ח ר' בעריש הנ"ל, כעבור כמה שנים פרצה המלחמה הנוראה והיא נספתה על קידוש ה'. ולאחר המלחמה נשא המנחת יצחק תחילה את בתו של הרה"ק מוואסלוי זי"ע, ולאחר מכן את בתו של הרה"ק האמרי חיים מויד'ניץ זי"ע, אך לא היה לו מהם זש"ק.

כשסיפר המנחת יצחק סיפור זה למקורביו, נענה ואמר: "לאחר כמה שנים מנישואי הראשונים נתברר, שכלל לא היה מציאות שיהיה לי זש"ק, ועל פי דרך הטבע הייתי צריך להישאר ערירי. וברור לי ללא כל ספק, שזכיתי לבן אחד מזיווגי הראשון [וממנו נבנה דורות יראים ושלמים בליעה"ר, שבעה קני המנוחה, בנין חתנין רבנן, כולם רבנים מופלגים ומרביצי תורה ידועים], רק כשכר על שלא גרמתי לבייש נערה מישראל".

סיפור זה ידוע זה שנים רבות בין מקורביו, וחשוב לציין מה שנענה על כך אחד המגידיים, שלפלא נלב"ע ר' בעריש ז"ל ביום י"א חשון, יומא דהילולא של רחל אמנו ע"ה, שהיא מסרה נפשה שלא תתבייש אחותה, והיתה דוגמא וסמל לוותרנות.

(קנין תורה)

• ❧ •

י"ג מרחשון תקמ"ב

הרה"ק רבי ברוך מקאסוב זצ"ל בעל 'יסוד האמונה' ועמוד העבודה סימן לדעת אם הוא מקורב לה' יתברך

"סימן זה יהא ביד האדם הרוצה לדעת אם מקורב הוא להבורא יתברך שמו, אם יכאב ליבו ויצטרך בראותו חבירו עובר עבירה, הרי אז מקורב הוא, ואם לא איכפת לו כלל, אז בודאי אינו מקורב.

וכן להיפוך כשיראה חבירו עושה מצווה ישמח, הרי בודאי הוא מקורב, ואם לא ישמח ליבו הרי בודאי אינו מקורב".

"כי טבע האדם לאהוב את קרוביו, וכל מה שהוא קרוב יותר יאהב אותו יותר, ויהיה צער הקרוב צער, ונחת קרובו יהיה נחת שלו. וכן הוא בין אדם לקונו, מי שאוהב הבורא מאד הרי הוא מקורב אליו יתברך, ואז נחת רוחו יתברך הוא נחת רוח שלו גם כן, וצעריו כביכול הוא צער האדם האוהבו".

(עמוד העבודה - דרוש האהבה והיראה)

י' מרחשון תשכ"ו

הגאון רבי דוב בעריש וויידענפעלד זצ"ל גאב"ד טשעבין בעל 'דוב מישרים'

סליחה על דגדוג קל של חשש פגיעה ביהודי

מסופר על גאב"ד טשעבין זצ"ל, שתקופה מסוימת הוצרך לעשות הליכה לילית לצורך בריאותו, ואחד ממקורביו שהתגורר בקרבת מקום לביתו היה מתלווה עמו כל לילה להליכתו. כעבור כמה ימים באמצע הטיול אמר אותו יהודי להגאון שהוא מצטרף שאינו תלמיד חכם, שכן אם היה תלמיד חכם היה מנצל את זמן ההליכה, והיה מדבר אתו בדרך בלימוד. הגאון הגיב ואמר, שהוא עצמו שמח מכך שאינם מדברים בלימוד, כי על פי הוראת הרופא אין לו לאמץ את מוחו בזמן זה.

כששב הגאון לביתו, הרהר, שלמרות כוונתו הייתה שהוא שמח שאותו יהודי לא מדבר אתו בלימוד בדרם, בכל אופן בניית דבריו השתמע כאילו הוא שמח שאותו יהודי אינו תלמיד חכם, והחליט ללכת לביתו של אותו יהודי ולבקש את סליחתו. הלך הגאון לביתו, והתברר שהלה נסע מביתו לחתונה מחוץ לעיר.

שב הגאון לביתו ונותר ער עד שהלה יחזור, שכן הבין שכשיחזור ויראה אור בבית הגאון ייכנס לביתו. ובאמת כך היה, וכשחזר אותו יהודי בשעה שתיים אחר חצות, הבחין שהאור דולק בבית הגאון, ונכנס לראות מדוע הגאון ער. וכשנכנס, התברר שהגאון יושב וממתין לבואו בכדי לבקש את סליחתו ולהתנצל על השגה שציצה מפיו. והתבטא: "איך האב גיוואלט אז דו זאלסט וויסן אז דער טשעבינער רב קען זעך אויך באנארישען אמאהל".

(שר התורה, עמ' 430)

אביו חינוכו לעשות כל דבר בשלמות עם כל החיות

רבינו הגאון מטשעבין זצ"ל היה מספר שדמותו של אביו השקוע בלימוד התורה השכם והערב ותמיד שיגו ושיחו רק בתורה, הכניסה בו מילדות חשק לשקידת התורה. היתה זו הכרה עמוקה שהתורה היא חיי האדם. חינוך זה השפיע על בניו לנצל את זמנם לשקידת התורה. גם מאמו ספג רבינו את האהבה לתורה, כאשר מגיל צעיר היתה אמו מעירה את בניה בשעה ארבע לפנות בוקר שיקומו ללמוד.

היה מספר שאביו לא היה מחנך אותם ללמוד הרבה שעות, אלא חינוכם לעשות כל דבר בשלמות עם כל החיות, דהיינו, בזמן לימוד ללמוד עם כל הרצון (מיט'ן גאנצן ברען) וגם כשישיחקו עודדם לשחק.

(שר התורה, עמ' 24)

• ❧ •

י"א מרחשון תשע"ב

הגה"צ רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר

במעשיו תירץ את נוסח הווידי 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון'

שח הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוויעהל: כשנפטר הגאון ר' נתן צבי פינקל זצ"ל עליתי לנחם את בניו, ואמרתי עליו שהוא ז"ל תירץ את נוסח הווידי 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון'. ולכאורה איך אדם מתוודה על מה שחטא באונס, הרי אם מחר יגיע אונס לידו שוב פעם יצטרך להיבטל מדברי תורה, ואיך שייך להתוודות על כך.

אבל ראש ישיבת מיר חידש שאין מושג כזה אונס, שכן אף על פי שהיה ידוע מכאובים, ולא היה יכול להזיז את ידיו ורגליו, מכל מקום לא ויתר לעצמו כמלא נימה. וזמן מועט קודם הסתלקותו, ישיבת מיר עשתה מגבית גדולה לישיבה, והגרנ"צ קבע שהוא טס לאמריקה לצורך המגבית. ואף על פי שניסו להניא אותו לא קיבל דבריהם, והיה מוכן אפילו לחזור בארון, העיקר לחזק את הישיבה. שכן כאשר ישמעו שהראש ישיבה בעצמו חרף מצבו הגיע למגבית, ירתמו כולם ויפתחו את כיסם ליתן נדבה הגונה, יותר מאילו לא יבוא.

וכאשר אמרנו זאת, נענה בנו ממלא מקומו הגאון ר' אליעזר יהודה שליט"א, אכן כן, אבינו היה אומר לנו תמיד שאין דבר כזה ששמו אונס, אלא חוסר רצון, והראיה, שכאשר באמת רוצים, עושים.

(ביס דרך - לד לך פ"ה)

• ❧ •

מעמד פתיחת הזמן חורף תשפ"ו בכוללי 'באר ישראל'

מעמד תורני מרומם נערך באווירת התחדשות, לרגל תחילת 'זמן חורף' הבעל"ט, ביתר שאת ויתר עוז.

המעמד התקיים ביום רביעי ל' תשרי, א' דר"ח חשוון, בראשות מורנו הרב שליט"א, ובהשתתפות אורח כבוד ותפארת

מוה"ר הגה"ח רבי שלמה צבי אלתר שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א.

הכוללים שע"י באר ישראל קנו את שמם הטוב וזכו לקבוע את מקומם בכותל המזרח של הכוללים המצויינים, וטובי הלומדים נמנים על רשת הכוללים, הנמצאים בעליה מתמדת בבחינת תלמידי חכמים אין להם מנוחה, שנאמר ילכו מחיל אל חיל.



ממנה, להזין ממנה את החיים, והיא נמשכת לזמן מרובה, ממשיכה להאיר ולהשפיע לאורך זמן.

כשעומדים עתה בפתיחת הזמן, והלב בוער באהבת תורה, וכמובן שיש חשיבות עצומה להתלהבות וההתחדשות, אך ההמשך חשוב לא פחות, לראות ולייחל שבעזרת ה' יהיה זה פתיחה לזמן מלא בלימוד התורה, מתוך קדושה וטהרה, מידות טובות ויראת שמים, כשאיפת לב כולנו.

התורה - ראשית ויסוד הבריאה

אורח הכבוד מורנו הגה"ח רבי שלמה צבי אלתר שליט"א, פתח ב'שמועס' מאביו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשם כ"ק מרן אדמו"ר ה"לב שמחה" זי"ע, שהגם שיצר הרע נברא לפני האדם אולם התורה נבראה עוד קודם לכן, ה' קנני ראשית דרכו, כדי שעל ידי התורה יוכלו להתגבר על היצר הרע.

בהמשך דבריו ייקר את מעלתם של לומדי התורה, שכל העולם נברא בעבור לימוד התורה, וכל חפצים לא ישוו בה.

ידוע השגור בפי העולם שאחרי שבועות מגיע פרשת נשא, הפרשה הארוכה ביותר, ויש בה גם מדרש ומפרשים ארוכים. וכמו אומרים לאדם: קיבלת את התורה, עכשיו הזמן ללמוד ברצינות ועם כל היכולות. וכמו כן גם אחרי שמחת תורה, שמחנו ורקדנו עם התורה, ועכשיו מגיעים פרשות ארוכות, הן בפסוקים, הן במדרשים הארוכים בפרשות אלו, וגם במניין השנים - הפרשות הראשונות בתורה סובבות דורות רבים, פרשת בראשית עשרה דורות מאדם ועד נח, ופרשת נח עשרה דורות מנח ועד אברהם, דורות שלפני מתן תורה, ועליהם כתוב שהיה הקב"ה זן אותם בחסדו, והיו האנשים חיים בהם שנים ארוכות והיו בטובה גדולה.

על אחת כמה אחרי מתן תורה, שיש לנו את התורה, כי היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה.

תיבת נח, היא תיבת תורה ותפילה המגינה עלינו, ועלינו לעסוק בה ולהתייגע בה כמו נח שבנה את התיבה ותכנן בה כל פרט, התורה מפרטת כל דבר בתיבה איך לעשות, וכך עלינו להתייחס ללימוד התורה.

נשער לעצמנו כשבונים חללית, כמה משקיעים בכל פרט הכי קטן שיהיה הכי מדויק והכי בצורה נכונה, ועל אחת כמה שלמודים תורה צריך לתכנן איך ללמוד ואיך לשמר, איך לשנן ולזכור, בבחינת מהדר כל תלתין יומין, ברצינות ובצורה שהתורה תהיה חקוקה בלב האדם, וכך לזכות לקנייני תורה. זכיתם לראש כולל שזוכה להרבות תורה בצורה כה מופלאה, וזה נותן חיזוק לכל אחד לשאוף ולהעפיל בלימוד התורה וקנייניה, לעלות ולהתעלות ולעשות חיל בלימוד התורה.



הייתה זו פתיחה מדרבנת לזמן חורף פורה ומוצלח בעז"ה, לכל אברכי הכוללים שע"י באר ישראל, כולל יודעי ש"ס, כולל הלכה וכולל חושן משפט, חדשים וגם ישנים, בשמחה ובטוב לבב.

פתח את המעמד מורנו הרב שליט"א, אשר עומד בראש הכוללים כמלאך טוב המכה בחיבה ואומר גדל ומשיג מקרוב על ההתקדמות וההתעלות התורנית של הכוללים ולומדיהם.

בדבריו גדושי התוכן, אשר נקודות אחדות ממנה מובאים כאן, הביא מפרשת השבוע, נח, שנח הצדיק עסק בעצמו בבניית התיבה, כמובא בדברי חז"ל, ומדוע טרח בזה בעצמו, למה היה צריך לנטוע 'בעצמו' את הארזים ולא קנה אותם מוכנים, ובפשוטות ניתן לומר שזה היה חלק מהמטרה שלו, לעשות פרסום לזה שהולך להיות מבול, אולי יחזרו בתשובה.

אבל ניתן לומר הסבר עמוק יותר, ע"פ מה שמספרת הגמרא במסכת בבא מציעא (פה.) על רבי חייא, שטרח ויגע 'כדי שלא תשתכח תורה מ'ישראל', ועשה זאת ע"י שזרע כותנה וקצר, והכין ממנה רשתות, וכך צד צבאים, ומהעור שלהם הכין קלף, וכתב עליו את חמשה חומשי התורה, ואחרי כל זה, קיבץ ילדים, ולימד אותם תורה.

את כל הסדר הנ"ל המובא באריכות בגמרא, הוא היה עושה 'לבד', בעצמו זרע כותנה וכו', ומובא בספרים, שזה היה בדיוקא משום שכשמדובר בחינוך ילדי ישראל, לימוד תורה לדורות הבאים, 'שלא תשכח תורה מ'ישראל', צריך שהכל ייעשה בנקיטת הכי גדולה שיש.

וגם כאן ניתן לומר באופן דומה, שהרי במבול 'לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל', וכדי שהתיבה תציל היא הייתה צריכה להיבנות בנקיטת הכי גדולה שיש. רואים כאן שדברים שהם יסוד להמשך הדורות צריכים להיעשות באופן הכי נאות ששייך.

עם הנצח - כח לטווח ארוך

בהמשך הביא את מעלת עם ישראל, החידושי הרי"ם מביא על המובא אצל נח לאחר המבול, (בראשית ח, כ) "וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה', וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֲלֵת בְּמִזְבְּחוֹ". וחז"ל דורשים מכאן שבני נח מקריבים רק עולות.

החידושי הרי"ם מבאר את הדברים בעומק: קרבן עולה נקרא כך כי הוא "עולה כולה כליל לה" - היא נשרפת כולה ברגע אחד על גבי המזבח. זהו קרבן שמייצג התמסרות מוחלטת של רגע אחד, הקרבה ששיאה וסיומה מתרחשים בו זמנית. לזה אכן מסוגלים בני נח: להתעלות רוחנית מקסימלית באותה שנייה מיוחדת.

גם גויי הארצות יכולים להביא קרבן 'עולה'. להיתפס בהארה חד פעמית, הארות זמניות הנמשלות כברק המאיר בפתאומיות לזמן קצר.

אולם בני ישראל מביאים גם 'שלמים'. עם ישראל ניהן ביכולת מיוחדת הטבועה בנשמתו, להחזיק את הרוחניות למשך זמן ארוך בהרבה, לבנות אותה כקומה יציבה ולהפוך אותה לחלק בלתי נפרד ממהותו וממהלך חייו. אנו מחזיקים ב"כוח לטווח ארוך".

בניגוד לעולה, שלמים נאכלים על ידי הכהנים והבעלים במשך שני ימים ולילה אחד. קרבן שלמים מייצג רוחניות מתמשכת, כזו שאפשר ליהנות

מילין יקדין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִירְדָּה

חֲזֹנָה

חֲזֹנָה דְאִירֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

ירידה לצורך עליה

יתברך ויורדת ומסתכלת היותה בחומר עכור, בכל נשימה מבקשת לצאת, אלא שרואה את יוצרה, שעם כל רוחניות קדושה הוא בעולם השפל שכבודו מלא עולם, חוזרת גם היא ומתנחמת ומתעכבת באדם.

וכיון שרצון ה' הוא שיעבדו אותו בניו בעולם הגשמי והשפל, שבשל כך נבראה הנשמה עם צרכים גשמיים כדי שתצטרך להפסיק מדבקותה ולספק צרכי הגוף, ובכך שתעלה הגשמיות לבוראה תזכה להנות מזיו השכינה בלא בוש שיש לכל האוכל מדבר שאינו שאלו שמתבייש להסתכל בפני הנותן, אך כשהנשמה יורדת לעולם הזה ומסגלת תורה ומצוות זוכה בדיון לתענוג הנצחי באור פני מלך חיים, פיתך עשה ה' שיהיה אצל האדם זמני ירידה שבהם עוסק האדם בענינים חומריים כמו אכילה ושתייה ומשא ומתן וכדומה, ובאופן זה שבה הנשמה להיאחז בגשמיות הגוף ומתוך הגשמיות תאזור כוח לשוב ולעבוד את בוראה בהתעוררות מחודשת.

הסתלקות המוחין כדי לאזור כוחות מחודשים

דבר זה רמז בכתוב שלפנינו 'ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם', דהיינו, לאחר תפילת אברהם הסתלק הקב"ה מעליו, והטעם הוא, כי היתה נפש אברהם כוספת ומשתוקקת להידבק ביוצרה, כמו שכתוב 'ויכל לדבר אתו', 'ויכל' לשון תשוקה כמו 'נכספה וגם כלתה נפשי' (תהלים פד א), וכדי שלא תכלה נפשו מרוב תשוקתה להידבק בעליונים, לכן 'ויעל אלהים מעל אברהם' להפסיקו מדביקותו, כדי שישב לאזור כוח ויוכל להוסיף ולהתעלות בכוחות מחודשים.

והעצה לכך היא שבשעת הירידה יאזור חלציו לעסוק במצוות מעשיות, ובתיקון כלי המעשה יוסיף כוח לקבל האורות ומוחין חדשים כבתחילה, וזה שכתוב אחר כך אצל אברהם (בראשית יז כג) 'ויקח אברהם את ישמעאל בנו וגו' וימל את בשר ערלתם', שכיון שהסתלקו ממנו המוחין פנה לעסוק במצוה מעשית, ועל ידי כך זכה לתוספת הארה מחודשת כמו שכתוב בסמוך (שם יח א) 'וירא אליו ה' (אגרא דכלה לך ד"ה ויכל).

מגשמיות הגוף [כך כותב האלשיך הקדוש (ויקרא כו יא): בהזכיר מאמרם ז"ל במדרש תהלים (סב ט) שאמרו על 'כל הנשמה תהלל יה' (תהלים קנ ו), וז"ל: הנשמה שבאדם עולה ויורדת והיא מבקשת לצאת ממנו, והיאך היא עומדת בגופו, אלא הקדוש ברוך הוא כבודו מלא עולם, והיא באה לצאת ורואה את יוצרה וחוזרת לאחוריה. וכתבנו עליו כי כל דבר שואב מקורו, כדרך כל חלק אל הכל שהוא שורשו. על כן כשהנשמה עולה במחשבתה מהיכן היא שהיא חלקו

וְיָכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹקִים מֵעַל אַבְרָהָם (כב). כל יהודי עובד ה' עובר בימי חייו ימי עליה וימי ירידה, וצריך להתחזק בדעתו ולדעת שלא מחמת פחיתותו יורד הוא ממדרגתו, אלא הענין הוא כמו שאמר הבעל שם טוב ע"ה, ידוע (וזהו רעיא מהימנא צו כט): כי נשמת ישראל חוצבה ממקום קדוש, ודרך כל דבר להימשך אחרי שורשו, וכך נמשכת הנשמה תמיד להידבק בעליונים, ואם תתמיד הנפש להשתוקק לדבקות בה' היא עלולה להיפרד לחלוטין

מִילְתָּא דְפִלְיָאָה

אמונה מסוגלת לבנים

וְהָאֵמֶן בְּה' וַיַּחֲשֹׁבֶה לּוֹ צִדְקָה (טו ו). האמונה בה' אינה באה לאדם בקלות, ונצרך יגיעה רבה כדי לקבוע את האמונה בקרבו, ורק מתוך יגיעה ומאמץ זוכים להחזיק באמונה, וזהו שאמרו חז"ל (מגילה ז:) 'געתי ומצאתי - תאמין', כי רק המתייגע זוכה לבוא אל האמונה, אבל 'לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין', כי אין האמונה דבר של מה בכך לזכות בו בלי יגיעה מרובה. ועל מציאה זו הבאה מתוך יגיעה נאמר באברהם אבינו ע"ה (נחמיה ט ח) 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', שמתוך יגיעתו של אברהם אבי המאמינים בה' נמצא לבבו נאמן לפני ה' יתברך, וכמו שהכתוב מעיד עליו 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה'.

האמונה הרי היא כעסק שמתייגע בו ונותן כל חושיו וכוחותיו להצלחתו

זהו גם הרמז בשאלה ששואלים כל אדם בבואו לעולם העליון 'נשאת ונתת באמונה' (שבת לא), ולכאורה הרי לא כל אדם עסקיו במשא ומתן, וכי אדם שאינו עוסק במסחר כלום לא יישאל 'נתת ונשאת באמונה'. אלא ששואלים כל אדם האם עסק והתייגע במידת האמונה כמו יגיעם של הסוחרים במשא ומתן, כי אין האמונה נרכשת בלב האדם אם אינו שם כל משאו ומתנו במידה זו כדרך הסוחרים המניחים כל חפצם ומוחם בעסקיהם. הדבר משול לכוס מים המצויה במקום קר, ואם יסיח האדם דעתו מן המים הרי במהרה יקפאו המים ויהפכו לקרח, כך גם ענין האמונה במעט היסח הדעת עלול להתקרר מאמותו ולאבד אותה.

מעשה ביהודי שבא לפני הרה"ק רבי נחמן מברסלב ע"ה וביקש את ברכתו שיזכה לבנים, אמר לו רבי נחמן ע"ה תן צדקה ובכך תזכה להוושע בזרע של קיימא, השיב לו אותו יהודי בצער, גם פרנסתי אינה מצויה לי בריווח וקשה עלי להוסיף בנתינת צדקה, נענה רבי נחמן ואמר, אם כן ישועתך תבוא על ידי שתאמין בה' יתברך, כי אמונה יש בה מכת הצדקה כמו שכתוב 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה', ועוד ש'אמונה' בגימטריא 'בנים', וכח האמונה בה' ממשיך ישועה להיפקד בבנים.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

כח התפילה מהאבות הקדושים

נגיעה בדרכי האבות כמשל החשמל

כדי לשבר את האוון יש לפרש, שנגיעה זו היא כפי שרואים במערכת החשמל, שממקור החשמל ניתן לספק כח חשמל למדינות ואזורים שלמים, אך כל זה תלוי באותה נגיעה קטנה של חוטי החשמל שמתחברים זה עם זה, ובכך נעשים הם דרך להולכת החשמל ממערכת עצומה זו לכל מקום, ולולי נגיעה זו, לא יגיע חשמל לאותו מקום בית או מגדל.

ע"י הנגיעה זוכין להתקשר בדביקות העליונה של האבות

כן הדבר ממש בענייננו, האבות הקדושים עבדו את בוראם עבודה תמה והיו בטלים אליו ביטול מוחלט בבחינת מרכבה לשכינה, ונתנו כוח עצום זה לדורותיהם אחריהם, אך לנו נשאר לגרום במעשינו אותה הנגיעה, ובכך מתקשרים אנו לאבותינו הקדושים ולדביקות העצומה שליוותה אותם כל ימי חייהם. כדרך שאמרו בשם **הבעל שם טוב ע"ה** בדברי המשנה (אבות פ"ד מ"ב) 'מצוה גוררת מצוה ושכר מצוה מצוה', שכאשר אדם מקיים מצוה, זוכה על ידה להגיע לדביקות עליונה, ש'מצוה' מלשון צוותא וחיבור, שעיקר המצווה לבוא לדביקות בבורא וזוכים לכך ע"י קיום המצוות. ואף אנו נאמר, שכאשר האדם מצידו עושה את המוטל בתורה מצוות ומעשים טובים, מקשר עצמו ע"י פעולותיו לכח האבות המושרש בו.

ועל כך אמרו בספרי (ואתחנן לב) 'בכל לבבך' (דברים יו) כנגד אברהם, 'ובכל נפשך' כנגד יצחק, 'ובכל מאודך' כנגד יעקב. שהשרישו בנו הכח למסור לבנו נפשנו ומאודנו לאהבת ה' יתברך שמו.

ע"י הרצון להידבק בדרכם זוכים ללכת בדרכם ולהצלה מהגלות ולגאולה השלימה

נסיים בלשון הזהב של **השפת אמת** (תרס"ד ד"ה במדרש ידוע) שהיה לנו למשיב נפש ולפקוח עינים לראות כמה כוחות נשגבים נמצאים בתוכנו ממש, כפי שהארכנו לעיל, וזה לשון קדשו: ואנחנו צריכים להיות בוחרים בדרכי אבותינו כמו שמבקשין 'אלקי אברהם אלקי יצחק', פירוש, שחפצין לקבל אלקותו יתברך שמו כפי הכנת אבותינו, ואז זכותם מסייע לנו לעבודת ה' יתברך, ולהצילנו בגלות, ולזכות לגאולה במהרה בימינו.

את ה' יתברך, וממשיכים זאת לכל העולם. וכפי שכתב בזה **השפת אמת** (תרל"ה ד"ה במדרש שמעי) כי אברהם אבינו חשב להטות כל הברואים אליו יתברך, אך ה' השיבו שרצונו שבני ישראל ישתעבדו אליו ועל ידם יטה כל העולם כולו למלכות ה' יתברך.

ובמקום אחר (תרל"ז ד"ה ואעשך) הוסיף לבאר את דברי הגמרא שפתחנו בהם, 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים 'אלוקי אברהם': שבני ישראל ממשיכין מלכותו יתברך עליהם בכח קבלת מלכות שמים של האבות וכו', כי אברהם אבינו ע"ה היה עובד לה' יתברך בכל כוחו, אשר כביכול לאין שיעור לשלם שכר, והיה זה השכר אשר כל עבודתו נתפשט בכל בני ישראל בניו לדורותיהם, וכל תנועה ועובדא שלו נעשה שורש לבניו בני ישראל. וזה שכתב 'ואעשך לגוי גדול', שנתפשט כוחו לגוי גדול כנ"ל. כי הקדוש ברוך הוא משלם לכל בריה שכרו מה שחביב אצלו יותר. ובאברהם אבינו ע"ה היה זה שכר היותר חביב שיהיה ממנו גוי גדול אשר המה מיוחדים לעבודתו יתברך והיה זה שכרו, ע"כ דבריו המאירים.

נגיעה והתקשרות במעשי האבות

בידינו קיימים כוחות ועל ידם אפשר להגיע לרום המעלות ולקיים את כל העולם, אך כדי שנוזה לכוחות שנתנו לנו אבותינו, יש לנו להידבק במעשיהם וללמוד מדרכיהם כאמרם ז"ל 'מעשיהם של אבות סימן ה' הוא לבנים', וכמו שבמעשיהם קיימו העולם כן אנו בני ישראל במעשינו הטובים הנעשים בדביקות למעשי אבותינו, מקיימים העולם, וממנו מתפשט לכל העולם כולו להטותו לשמים.

ידועים הם דברי התנא דבי אליהו (רבה פכ"ה) 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב', וכבר האריכו בזה **תלמידי הבעל שם טוב זי"ע**, ואמרו 'מי פתי יוכל לדמות עצמו למעשי אבותינו', הכיצד מחויב אדם להשתוקק שיהיו מעשיו כמעשי האבות, הרי אין לנו השגה בגדלותם. רק 'גיעו מעשי' פירושו מלשון 'נגיעה', שכאשר ישכיר מעשיו רעיוניו ולבו לשמו יתברך, יוכל להיות לו קשר ונגיעה כלשהי בדרכי אבותינו רגלי המרכבה. וממילא יתעורר בו הכח הטמון בו מהאבות הקדושים.

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכֶּה וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי (יב ב). דרשו בגמרא (פסחים קיז:) 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים אלקי אברהם. 'ואברכך' זהו שאומרים אלקי יצחק. 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים אלקי יעקב. שלכך אומר כל יהודי בתחילת תפילתו ג' פעמים בכל יום 'אלוקי אברהם' וכו', שכח הברכה מהאבות נמשך לדורותיהם אחריהם ומסייע לקבל תפילתם ברחמים. והרי תפילות אבות תיקנום, אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה, יעקב תיקן תפילת ערבית (ברכות כו:), ובמשמעות התיבה 'תיקנו' נכלל גם שעשו מעשה בעצם התפילות, והיינו שנתנו כח שיתקבלו תפילות עם ישראל בכל הזמנים האלו.

האבות - יסוד קיומו של העולם

האבות הקדושים הם היסודות החזקים שעליהם ובזכותם העולם עומד, דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ב) 'על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', ואמרו על כך בזוהר הקדוש (ספרי תורה ויצא קמו:) 'שלושה אלו הם כנגד שלושת האבות, 'התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם, שלשה דברים אלן אינון סמכין עלאין'.

בדברי **התורת חיים** (ב"מ נט:) מבואר, שדווקא נקט במשנה שלושה דברים, שאין דבר שיכול לעמוד בפחות משלוש רגלים, כמו האומן העושה מיטה כסא שולחן ומנורה, אינו עושה אותם בפחות משלוש רגלים, ובא שמעון הצדיק ללמדנו, ששלושת הדברים שהעולם עומד עליהם הם הקיום והיסוד לעולם ומלואו ומה נשמע שהאבות שהם כנגד ג' אלו הדברים, הם היסוד שעליהם העולם מתקיים ולולי כוחם אינו יכול לעמוד.

תיקנו תפילה - יסוד הבריאה

יסוד זה נמצא בתפילה שתיקנו הם עצמם, שהתפילה היא היסוד עליו העולם עומד, ועל כך גם עבר אברהם אבינו עשרה ניסיונות (אבות פ"ה מ"ג), שבכל המצבים שהיה בהם, תמיד היה מתפלל שיצליח ה' דרכו, ובכך קישר לקב"ה את כל העולם וכל סוגי המצבים שעבר בניסיונותיו.

כוחם נמשך לדורות

והמשיכו כוחם לזרעם אחריהם - עם בני ישראל, שבני ישראל ממליכים עליהם

מכוחו של אברהם קיבלו ישראל את התורה

אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת, או לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שכן הכל תלוי בו. ו'מצוה אחת' הכונה למצות התורה, שעל ידי מצות לימוד תורה מכריע את כל העולם, כי לימוד התורה מאיר לכל המצוות כמו שנאמר (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', שכן המצוה בלי תורה אינה יכולה להתקיים כמו שאמרנו (לעיל פ"ב מ"ה) 'ולא עם הארץ חסיד', כי קודם לקיום המצוה נדרש לעסוק בתורה כדי לדעת את ההלכה ואופן עשיית המצוה, ולכן כשמקיים מצות לימוד התורה מכריע את כל העולם לכף זכות שהיא המביאה בעקבותיה קיום כלל המצוות. נמצא אם כן כי 'מצוה אחת' שהיא מצות תלמוד תורה, היא זאת שבאמצעותה מתקיימת הבריאה, וכיון שכל הבריאה מקבלת כוחה מהאדם העוסק בתורה על כן 'כל העולם כדאי הוא לו'.

וכיון שהבריאה כולה תלויה באדם לפיכך יש באדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים כנגד תר"ג מצוות שיש בתורה, והנה בגמרא (מכות כג) מובא: דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם. אמר רב המנונא, מאי קרא, 'תורה צוה לנו משה מורשה' (דברים לג ד), 'תורה' בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. הרי לנו מכך שהגמרא לומדת את ענין המצוות מהכתוב 'תורה צוה לנו משה', כי כלל המצוות הן הן התורה שצוה לנו משה, שהתורה והמצוות חד הם, והתורה היא המקיימת את כל העולם קטן של האדם, שהיא נמצאת בתוכו של האדם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו שכנגד מצוות התורה.

וזה הקנין הנוסף 'אברהם קנין אחד', שמבחינת העולם תמיד היה צדיק שקיים את העולם על ידי התורה, עד שהגיע אברהם אבינו ע"ה שהוא כבר קיים כל התורה והמצוות, ובו התחדש הדבר שכל עצמותו היתה התורה שטבועה בדמו שהרי כל אבר ואבר היה מגלה לו מהי המצוה שכנגדו, ומכוחו של אברהם אבינו ע"ה קיבלו כל ישראל את התורה כדברי היעב"ץ: ואברהם השומר הראשון וממנו נשתלשלה כל האומה אשר קיימה התורה, ועד היום הזה ממש מקיימים ישראל את התורה מכוחו של אברהם אבינו ע"ה ובכך מתקיימת הבריאה על ידי כללות ישראל - 'ישראל קנין אחד', שמקיימים כל המצוות לקיים כל העולם כולו.

מכח בריאתו של האדם בכח התורה מגלה בכל העולם את החיות האלוקית

אמנם כל הבריאה נוצרה ונבראה בכח התורה, אבל האדם יותר מכל מחובר לתורה, שכן הוא מפעיל את כל העולם בכח התורה שלומד ועל ידו מתקיים העולם, ולפיכך האדם נקרא 'עולם קטן' (תנחומא פר' פקודי ג, תקנ"ז תיקון ע' קל): שגם הוא נברא בצלם אלקים של התורה כנרמז בפסוק (במדבר יט יז) 'זאת התורה אדם וגו', ומכיון שכח הפועל בנפעל (מורה נבוכים ח"ב פ"ד), נמצא שבכל דבר יש חיות מהחלק האלוהי ממעל שהושם בתוכה, ועל ידי כך ניתנת האפשרות לכל הברואים ולכל המקומות להתעלות למעלות עליונות ולהשיג יתרון האור מן החושך. ולכן 'כל העולם כדאי הוא לו' שכאשר עוסק בתורה לשמה מתרבה כח התורה ומגיע על ידו למחשכים ועומקים שבעולם הזה שהיו נפרדים עד עתה מהקדושה.

ולפיכך נברא האדם בערב שבת קודש והוא אחרון שנברא, כדי שכל מה שנברא בעולם יתן מכוחו לאדם וכך יהיה בו ממהותו ומכלליות כל העולם, ותהיה לו שייכות לכל העולם, ואזי על ידי התורה של האדם יכול לקיים את כל העולם כולו על ידי התורה שבה נברא העולם. לפיכך כשדרשו רבותינו ז"ל (ב"ר ח א, ויק"ר יד א) בפסוק (תהלים קלט ה) 'אחור וקדם צרתני' וגו' שהאדם נברא אחרון, ביארו כוונתם בספרים שבמעשה נברא האחרון, ואילו במחשבה היה הוא הראשון כמו שמובא במדרש (ב"ר א ד) 'מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר', שהוא כולל הכל וממנו מתפשטת אלוהותו יתברך לכל הבריאה.

הדברים מקבלים משנה תוקף במאמרם ז"ל **בזוהר** (פר' אחרי עג) 'אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד', שהקשר שביניהם הוא המקיים את העולם, שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם על ידי התורה, וישראל מקיימים את העולם באמצעות התורה שבה צמצם ה' כוחו, נמצא שהתורה נותנת כח אלוהות מעצמותו יתברך לישראל.

מצות התורה מכריע את כל העולם לכף זכות

ולפיכך אמרו חז"ל (קידושין מ) עשה מצוה

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ (יד, טו).

שנינו באבות (פ"ו, מ"ה) חמישה קניינים קנה הקב"ה בעולמו, וכו' תורה קניין אחד, שמים וארץ קניין אחד, אברהם קניין אחד, ישראל קניין אחד, בית-המקדש קניין אחד. וכו' אברהם קנין אחד, מנין, דכתיב (בראשית יד יט) 'ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ'.

חמשה קניינים אלו תלויים הם זה בזה, וכולם יחדיו הם שמקיימים הבריאה, וזה הביאור במשמעות 'קנין' כדברי החסיד **יעב"ץ ע"ה**: לשון קנין מורה על מי שחשק דבר מה וקנה אותו כאשר עם לבבו ושמח בו, וקנין ה' יתברך כשיצא לפועל מה שעלה במחשבתו.

ומבאר כי תכלית התורה כדי שיבואו ישראל ויקיימוה ותשכון השכינה בארץ, ומצד זה נקראו 'שמים וארץ קנין', והנה הם הכנה לשומרי התורה, ואברהם השומר הראשון וממנו נשתלשלה כל האומה אשר קיימה התורה. ואברהם אבינו ע"ה קנה שמים וארץ ביום שמרו את התורה, כי אלמלא הוא לא היה לקדוש ברוך הוא חלק בעולמו, ולזה יהיה קונה שמים וארץ חוזר לאברהם, והקונה שמים וארץ שנקראו קנין כל שכן שהוא עצמו ראוי להקרא קנין.

רצון ה' שידבקו בו ולכן צמצם אלהותו בתורה ובכך ברא העולם ומלואה

והם דברי הזוהר הקדוש (פר' תרומה קסא) 'אסתכל באורייתא וברא עלמא, שעצם העולם נברא בכח התורה שהיא סוד הצמצום, ולפיכך מה שאמר הכתוב (ירמיה לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי', הכונה שבלא התורה לא היה יכול היה העולם להיבראות, כי גם בטרם הבריאה 'אם לא בריתי יומם ולילה' לא הייתי שם בכלל שמים וארץ, כי רק על ידה היה שייך לברוא את העולם כאמרם 'אסתכל באורייתא וברא עלמא'. וכך כתוב **במאור עינים** (פר' בחוקות) שהיות ורצה הקדוש ברוך הוא שיוכלו הברואים להתדבק בו יתברך בכל חלקי הבריאה, ומאידך הרי אי אפשר ליצור את הבריאה מעצמותו יתברך שהוא אור אין סוף בלי גבול ותכלית, שכן הנבראים הם בעלי גבול ותכלית ובאופן כזה לא יוכלו להתדבק בו, על כן צמצם הקדוש ברוך הוא את אלהותו בתורה, ואז ברא את הבריאה כולה על ידי התורה כדאיתא בזוהר 'אסתכל באורייתא וברא עלמא'.



הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א



בס"ד, ג' תמוז ה'תשפ"א

רפואה בשבת

יתבאר להלן.

ב. ויזהר שלא למרוח את המשחה, משום איסור ממרח, ומכל מקום מותר להניח תחבושת על המכה גם אם נמרחת המשחה על ידי זה דהוי מירוח כלאחר יד, וגם אין כוונתו להחליק המשחה.
ג. ויזהר שלא לקשור את התחבושת בקשר על גבי קשר, וכן לא ידביקים בפלסטר, אלא יקשרם בעניבה, או בסיכת ביטחון.
ד. כשצריך להניח פלסטר על גבי פצע שיש לו באצבעו לא ידביק את הפלסטר זה על זה אלא כולו יהיה על בשרו. [מלאכת שבת ערנ"א].
ה. טוב שלא להסיר הפלסטר בשבת, שכן בעל כורחו ייתלשו שערות בשעת הסרתה. [שו"ת באר משה ח"א סכ"ט, ואם השארת הפלסטר מצערת אותו הרבה, מותר להסירה, דתלישת השערות הוי כלאחר יד ומקלקל ופסיק רישא דלא ניחא ליה, שש"כ פל"ה סכ"ז ובהע' עח].

ד. ויטמינים.

א. אדם בריא אסור ליטול ויטמינים בשבת לשם בריאות.
ב. זקן או מי שאינו יכול לאכול ונוטלם כתחליף למזון, הרי אלו מותרים ליטלם גם בשבת דאצלם אינו בכלל צרכי רפואה.
ג. הגרש"ז אויערבאך התיר לתת ויטמינים לילדים עד גיל תשע כשלוקחים את הויטמינים גם באמצע השבוע בהוראת הרופא, דדינם לענין זה כחולה שאין בו סכנה שמותר ברפואה. [שש"כ פל"ד ס"כ הערה פה, שולחן שלמה ששכ"ח ס"א הערה ב].

ה. כדורי שינה.

מי שמצטער הרבה מחוסר שינה מותר ליטול כדורי שינה בשבת. [שש"כ פל"ג סט"ו].

ו. כדור תאמס נגד צרבת.

אם נחלה בכל גופו מחמת הצרבת הוי בכלל חולה שאין בו סכנה שמותר לו ליטול תרופות. [שש"כ החדש פל"ד סוף ס"ד, מ"ב למעשה ע' ערב, ובהע' שם הוסיף דיש לדון עוד בהיתר לקחת כדור התאמס, כיון שהרבה נוטלים אותו בקביעות תוך כדי אכילתם ואפשר דהוי בכלל מאכל בריאים].

ז. היתר לפרר או להמיס כדורים.

מותר לרסק ולפרר כדורים כשיש צורך בכך, כיון שהכדורים נטחנו כבר ואין טוחן אחר טוחן. [מלאכת שבת עפ"ג].

ח. מדידת חום.

מותר למדוד חום בשבת, לפי שנחשב כמדידה לצורך מצוה שהתירו חכמים, דרפואת הגוף מצוה היא, אך לא ימדוד במד חום דיגטלי אלא במד חום רגיל. מותר לנער את הכספית לפני השימוש, או לאחריו אם יצטרך להשתמש בו עוד. [שש"כ פ"מ ס"ב, ומשמיה דבעל השבט הלוי הובא דנכון יותר שלא לנער אלא יכניסו למים קרים].

ט. כויות.

אם הכויה קלה ואינו חש כאב חזק, וגם אין חשש זיהום, אסור להניח על הכויה תרופה על מנת להרגיע את הכאב, אך מותר לשטוף אותה בזרם מים קרים. אולם אם מחמת הכויה הוי בגדר חולה שאין בו סכנה, מותר להניח את משחה על מקום הכויה, ובלבד שלא ימרח, ולנכרי מותר גם כן למרוח. ואם הכויה קשה, כגון שהכויה נמצאת במקום רגיש, וכן כויה אצל זקנים וילדים, או שהכויה נמצאת על שטח גדול בעור האדם ויש בזה חשש סכנה, מותר גם למרוח המשחה, ובאופן זה טוב להיוועץ מיד ברופא. [שש"כ פל"ה סל"ח, ארחות שבת שם ע' רמב].

י. שתיית משקה חריף להרגעת כאב שיניים, ושטיפת הפה במי מלח.

א. מותר לשתות משקה חריף כדי להרגיע כאב שיניים, לפי שאין ניכר שעושה כן לרפואה, ובמקום צער גדול יכול גם להשהותו בפיו ולבלוע אחר כך, אמנם אסור להשהותו בפיו ולפולטו אחר כך, לפי שניכר הדבר שעושה כן לרפואה. [שו"ע ומ"ב סל"ב].
ב. שטיפת הפה במי מלח שמומלץ על ידי הרופאים אחרי עקירה, לפי שחוששים מזיהום, או שסובל מכאבי שיניים והוא בכלל חולה שאין בו סכנה, מותר לו לשטוף הפה גם אם יש בו משום רפואה. [מ"ב למעשה ע' רסט].

א. דין חולה שיש בו סכנה.

א. חולה שיש בו סכנה מצוה לחלל עליו את השבת, משום דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם. והזריז הרי זה משובח, והשואל הרי זה שופך דמים, דאותו האיש המתחסד וירא לחלל שבת בחולה כזה כי אם על ידי מורה, הרי הוא שופך דמים, שבעוד שהוא הולך לשאול יחלש החולה יותר ויוכל להסתכן, והרי הכתוב אומר "לא תעמוד וגו'", ואם החולה בעצמו מתיירא שיחללו עליו את השבת, כופין אותו ומדברים על לבו שהוא חסידות של שטות. [רדב"ז. שו"ע ומ"ב סימן שכח ס"ב, וע' בפמ"ג שם במ"ז סק"ו שכתב דאין מחללים שבת להצלת יהודי מומר לחלל שבתות, ולגבי מחללי שבת בזמנינו, כתב החזו"א ביו"ד ס"ב סק"ח שאי אפשר לנו ליתן להם דין ודאי של מומרים, וצ"ע להרמב"ם פ"ג מומרים ה"ג דבני הקראים חשיבי כאנוסים וכתינוקות שנשבו, דמצווים להחיותם ולחלל שבת עבור הצלתם].

ב. כתב השו"ע [שם ס"ב] כשמחללים את השבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלים שלא לעשות החילול על ידי אינם יהודים וקטנים ונשים אלא על ידי ישראל גדולים ובני דעת.

ג. וכתב המשנה ברורה [שם] ואם נמצאים שם תלמידי חכמים נכון יותר שהם יתעסקו בחילול והצלת החולה כדי ללמד לרבים שהדבר מותר ללא שום פקפוק.

ד. והטעם שלא לעשותו על ידי אינו יהודי, כתב הרא"ש כדי שלא יבואו ההמוני לטעות ולומר שאסור לחלל שבת על חולה שיש בו סכנה אלא על ידי אינו יהודי ויתעכבו בכל פעם לחפש אינו יהודי.

ה. והטעם שלא לעשותו על ידי נשים, כתב הרמב"ם דחוששים שמא יתעצלו בהצלת החולה משום חשש איסורי שבת, ועוד דאם ניתן רק להם לחלל השבת לצורך חולה יש לחשוש שיבואו להקל על ידי זה גם בשאר מלאכות, ומכל מקום אם אין נמצאים שם כי אם נשים, ודאי שצריכות הם להתעסק בהצלה והזריזות נשכרות. [מ"ב שם].

ו. כתב הרמ"א [שם] ויש אומרים דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור על ידי שינוי, עושה על ידי שינוי. ואם אפשר לעשות על ידי אינו יהודי בלא איחור כלל, עושין על ידי אינו יהודי, וכן נוהגים, ואם יש לחוש שיתעצל האיני יהודי אין לעשות על ידו.

ז. וכתב הט"ז [שם סק"ה] ומה שכתב הרמ"א וכן נוהגים, לאו מנהג ותיקין הוא, דגם אם נוכל לעשות על ידי אינו יהודי, מכל מקום הישראל יזרו בדבר יותר, ולכן אם יש אפילו ספק הצלה ויש סכנה בבירור, כל הזריז הרי זה משובח.

ב. נטילת תרופות.

א. חכמינו ז"ל אסרו לעשות כל צרכי רפואה בשבת לאדם בריא, משום גזירת שחיקת סממנים, אמנם עבור חולה, לא מבעיא חולה שיש בו סכנה, דמותר לחלל עליו שבת, אלא אפילו חולה שאין בו סכנה, כגון שמרגיש חולי בכל גופו, או שנפל למשכב מחמת חליו, מותר לקחת תרופות לצורך רפואתו. [שו"ע ומ"ב שם סק"א].

ב. בגדר נפל למשכב, ביאר הגר"נ קרליץ [חוט שני ח"ד פרק פ"ט סק"ו] דגם מי שאין כל גופו כואב, אלא שמחמת הכאבים אינו יכול לעשות את מה שצריך לעשות, נחשב כנפל למשכב, וגם אם מצליח ללכת ולתפקד על ידי מאמץ, נחשב כנפל למשכב, כיון שבמצבו הרגיל (לולא המאמץ) היה שוכב.

ג. אדם החש כאב חזק באחד מאיבריו, הרי הוא בגדר חולה שאין בו סכנה, ומותר לו לקחת תרופה להרגעת הכאב.

ד. מי שחייב בפקודת הרופא לקחת תרופה משך כמה ימים, ושבת ביניהם, מותר לקחתם בשבת.

ה. מותר לקחת תרופה כדי למנוע חולי, דכל שיכול לבוא לחולי, נחשב כמי שחלה כבר. ועל פי זה כתבו הפוסקים דמותר ליטול כדורים בשבת להקלת הצום, כשהצום למחרת השבת. [שש"כ פל"ד סעיף ג-ז, ובהערות שם, שולחן שלמה שם ס"א].

ג. השימוש במשחה, תחבושת, פלסטר.

א. אסור להשתמש בכל סוגי המשחות, בין לצורך רפואה, או להרגעת כאב, אלא לצורך אדם שהוא בכלל חולה אפילו שאין בו סכנה שמותר לו לקחת תרופות כנזכר לעיל, או קטן שהוא בכלל חולה שאין בו סכנה. [וגילו

גליון שבועי במשנת מרח האור החיים הק' זיע"א

המשך בעמוד ג'



ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

שלא לבייש

באחת השנים, בתפילת נעילה של יום הכפורים, עמד הצדיק הקדוש מרז"ן במשך זמן רב בתפילת הלחש. כבר פנה יום ועברו כמה וכמה שעות והרבי עדיין עומד אחוז בשרעפיו ואינו מסיים את התפילה. החסידים לא ידעו כדת מה לעשות, ובפרט שהיו עייפים ורעבים מהצום שעבר עליהם.

משנמשך הזמן עוד ועוד בלא קץ, נכנס בנו הגדול הרב הקדוש רבי שלום יוסף מסדיגורא זי"ע לחדר התפילה של אביו, ניגש אל העמוד שעליו היה מונח הסידור, והפך את הדף בסידור. לאחר מספר דקות שב ודפדף שוב עוד דף, ואכן בתוך זמן לא ארוך, סיים הצדיק את תפילתו.

לנוכח השתאות החסידים, סיפר רבי שלום יוסף כי הוא הביט בפני אביו והכיר בו שהוא עומד לפני ה' בפחד רב ובמורא גדול, עד כדי כך שאינו יכול להזיז את ידו בכדי להפוך את הדף בסידור, ואילו בעל פה לא חפץ היה להתפלל. רק כשדפדף עבורו בסידור דף אחר דף, יכול היה לסיים ולהשלים את תפילתו.

בכך פירש רבי יצחק מתתיהו לוריא את דברי האור החיים הק' כאן, שכעין מה שהיה אצל הצדיק הקדוש מרז"ן שלא היה יכול אפילו לשלוח ידו ולדפדף בסידור, כך גם אברהם אבינו עמד בפחד גדול לפני ה' עד אשר לא היה יכול להזיז אף איבר מגופו, לכן הוצרך כביכול הקדוש ברוך הוא לעשות נס, שגם בעמדו על מקומו לכיוון צד אחד, עדיין יוכל לראות גם את שאר הצדדים.

ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, היה מפרש בדברי האור החיים הק', שיש לדעת כי אינו דומה דבר שלם לדבר שמפורד לכמה חלקים, ולכן הייתה מעלה מיוחדת לאברהם אבינו לראות את ארץ ישראל כמקשה אחת, מאשר לראותה בחלק אחר חלק, צד אחר צד. וזו הסיבה שעשה הקדוש ברוך הוא נס שלא יוצרך לסובב את גופו, כי המכוון היה להראות לו את ארץ ישראל בתוך ראייה אחת הכוללת את כל הארץ.

שמחו בה' וגילו צדיקים

וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו (בראשית יב ז).

נראה הבורא יתברך אל אברהם אבינו, והבטיח לו הבטחות עצומות: זרע של קיימא, עם שלם שיצא מחלציו, וארץ הקודש שתהא מובטחת להם. אברהם אבינו כבר כבן שבעים וחמש וטרם זכה לילדים, כעת ה' מבטיח לו 'לזרעך אתן' - משמע שיהיו לו ילדים. זאת ועוד: הארץ המובטחת תהא לבניו - 'לזרעך אתן את הארץ הזאת'.

ואכן, אברהם אבינו שמח ומודה לה', ובונה מזבח להקריב קרבנות תודה.

כך אומר לנו רבינו האור החיים הקדוש זי"ע על פסוק זה: הבה נתבונן מה היא עיקר שמחתו של אברהם אבינו. שמחתו ואושרו הם - 'ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו'. סיבת שמחתו אשר עליה בנה מזבח היא על עצם גילוי שכינתו יתברך אליו. כי את קרבת השם הוא חפץ, נפשו חיכתה לה'.

הוא זכה לברכות ובהבטחות, אך העיקר אצלו הוא 'שובע שמחות את פניו' (תהלים טו א). כי עיקר השמחה אצל הצדיקים היא לראות פני ה', יותר

זי"ע, במאמרו של הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' (בראשית יב א), שהכוונה היא שילך לו מארצו, אך לא יהיה זה באותה צורה שבה יצא מאור כשדים, שאז הולך עמו את מולדתו ואת בית אביו, אלא הוא לבדו יעזוב את ארצו, ויפרד גם ממולדתו ואפילו מבית אביו, דהיינו מכל בני משפחתו.

אברהם אבינו אמנם הבין זאת היטב, אלא שלוט דבק בו והתעקש להמשיך ללכת אתו, שכן משמעות הכתוב (שם פסוק ד) 'וילך אתו לוט', לוט מעצמו הלך אתו ולא הסכים לעזוב.

וגם מה שנאמר אחר כך (שם פסוק ה) 'ויקח אברם וגו' ואת לוט', אין הכוונה שלקחו עמו מרצונו, אלא הכוונה שלא דחפו וריחקו מעליו, עד שימצא תירוץ שבשלו יוכל להפרד מעמו, וכל זאת משום שלא רצה להכלימו.

אברהם אבינו שמע את ציווי ה' והבין היטב מה עליו לעשות, עליו לעזוב גם את לוט. אבל לוט דבק בו.

מה עושים כעת? לבייש אותו? הס מלהזכיר!

המתין אברהם אבינו לשעת כושר ותר אחר ההזדמנות הראשונה בה יוכל לסלק את לוט מבלי לביישו. יום אחד נודע לאברהם אבינו כי רועי לוט מתקוטטים עם הרועים שלו, מיד ניגש ויעשה סדר. הוא פנה אל לוט ואמר לו: 'הפרד נא מעלי, אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה' (שם יג ט), אם אתה הולך לדרום - אני לצפון, ואם אתה חושק בצפון - אני אלך לדרום.

לולא שהיינו עומדים על כוונתו של אברהם, אומר האור החיים הקדוש - קשה ביותר להבין מה אירע.

וכי בגלל מריבת הרועים עוזבים את הכל וממהרים להיפרד? מוכח בעליל שהיה זה תירוץ בלבד. אברהם אבינו חיפש להיפרד מלוט כמה שיותר מהר. הוא רק חיכה להזדמנות הראשונה, וכשזו באה, מיהר להביא את ההפרדה לידי ביטוי מעשי, כי כך ציווה ה'.

לקיים את רצון ה', אך בלי לבייש את הזולת!!

מפחד ה' ומהדר גאונו

וְהָאֵמֶר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּדֶר לוֹט מַעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וַיֵּרָא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה שָׁם צִפְנֶיךָ וַיִּנָּבֵה וַיִּקְדֵּם וַיִּמָּה (בראשית יג יד).

חידוש נפלא כתב רבינו האור החיים הקדוש זי"ע על לשון הכתוב 'מן המקום אשר אתה שם': אברהם אבינו עמד על מקומו באותה תנוחה, ומשם ראה לכל ארבעת הצדדים, מזרח ומערב צפון ודרום, מבלי שהיה צריך לסבב את גופו או את פניו לארבעת הכיוונים.

וכך לשונו: **טעם שהוצרך לומר 'מן המקום אשר אתה שם', כאן עשה לו נס עצום, שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך לסובב.**

על חידוש זה העירו רבים: איזה צורך היה שיעשה לו לאברהם אבינו נס גדול ועצום שכזה, שהגם שגופו ופניו היו מופנים לצד אחד הוא יראה גם את הצדדים האחרים מבלי לפנות אנה ואנה, והרי קיימא לו שאין הקב"ה עושה נסים לחינם?

יישוב להערה זו, השמיע החסיד המפורסם רבי יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל, בהקדם מעשה שהיה עם הרב הקדוש רבי ישראל מרז"ן זי"ע:א:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אֲחִיו... וַיֵּצְאוּ לִלְכַת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן (בראשית יב ה).

אחרי שנהרג הרב הקדוש רבי שלמה מקרלין זי"ע ה' יקום דמו, במיטב שנותיו, פנה תלמידו הרב הקדוש רבי אורי מסטרליסק זי"ע לנסוע לנשכיו. זכור היה את ששמע מרבו שהפליא את הרב הקדוש רבי מרדכי מנשכין זי"ע לאדם תם ושלם, וגמר אומר לקבלו עליו לרבי.

בדרכו שמע כי הרב הקדוש מנשכין עומד לעבור באותה דרך, על כן המתין בפרשת דרכים עד לבואו של הרבי. ואכן, כעבור זמן לא רב הופיעה למולו מרכבה הדורה ויפה.

הבין רבי אורי כי זו היא מרכבתו של הצדיק מנשכין ואותה לעגלון לעצור, אך הוא כמו לא שם לב אליו וביקש להמשיך בנסיעה.

רבי אורי, שבעל קומה וגיבור חיל היה, זינק אל הדרך ואחז את המרכבה בחזקה להעמידה.

העגלון ההמום ניסה להתחמק מההלך המזור, והצלף בו בשוטו בכל כחו, אך לא איש כרבי אורי ישיג על דבר שכזה בבואו לרביק בצדיק, והוא המשיך לאחוז במרכבה.

לשמע ההמולה, נייער הרבי מנשכין משרעפיו, וכשהבחין במהומה הורה לעגלון לעצור את המרכבה. בראותו את רבי אורי, הכיר בגדולת נשמתו והזמינו לעלות עמו למרכבה.

מאז נקשרה נפשו של רבי אורי בצדיק הקדוש מנשכין, והוא קיבלו עליו לרבו.

שלוש שנים רצופות שהה אז רבי אורי בנשכין, ובכל שלושת השנים הללו לא הרהיב עוז בנפשו לגשת אל הקדוש פנימה.

ככלות שלוש השנים, שיער בנפשו שכבר הגיע בעבודתו לעבודה תמה, והעז להתקרב לבית רבו, אך עדיין לא נכנס בגלוי, אלא הסתתר מאחורי התנור, ומשם התבונן בעבודת רבו.

ראה רבי אורי אנשים רבים באים אל הרבי, נכנסים הם עם בקשות שונות, ויוצאים מאתו שמחים וטובי לב. והנה בתוך הבאים ראה אדם אחד מגושם מאוד שהכיר בו שהוא בעל עבירה גדולה, אך להפתעתו ראה כי הצדיק משתעשע עמו בחיבה יתירה.

לא יכל רבי אורי להתאפק, ואמר לעצמו בלחש ובשפתיים רפות: 'איני יכול להבין את התנהגות הרבי, כיצד אפשר לקבל כזה אדם טמא, ולא עוד אלא לשמוח איתו?'

הרגיש הרבי בלחישתו ובמחשבתו הטהורה, וקרא לעברו בגערה: **"אורי, מה לך מתערב בענייני? צא מביתי, ואל תימצא תחת קורת ביתי..."**

קיבל רבי אורי את נזיפת רבו, ונהג בעצמו כדין תלמיד המנודה לרבו. במשך עשרים ושנים שבועות לא דרך על מפתן בית רבו, והתגורר בחצר כשהוא ישן תחת ענפי העצים.

כעבור זמן זה שלח רבו לקרוא לו, והתיר לו לבוא לפניו, כשהוא מסביר לו: **"זה תפקידו של רבי. עליו לדעת לקבל כל יהודי, ואפילו חוטא כמו היהודי ההוא, בסבר פנים יפות. וכמו שמלמדנו התנא בפרקי אבות (פ"א מ"ט), 'והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות' (אמרי קודש השלם' עמוד קנ).**

→→→

יסוד זה משמיע לנו רבינו האור החיים הקדוש

מכל הבשורות הטובות.

ומסיים האור החיים הקדוש, שבזה יש סימן לבניו שיהיו אנשים אשר עיקר חשקם ושמתחתם תהיה בגילוי שכנת ה' אליהם, ובקיום התורה והמצוות, ועבור זה יהיו מוכנים לוותר על כל שאר הדברים הטובים. וכמו שאמר התנא הקדוש 'בן עזאי' על עצמו, בהיותו פרוש מכל קשר לענייני העולם הזה, **מה אעשה ונפשי חשקה בתורה?** (בבבא סא:).

חסידי סטרעליסק לא חפצו בעשירות

רובם ככולם של חסידי הרב הקדוש **רבי אורי מסטרעליסק** ז"ע היו עניים מרודים, והעניות שלטה שם בכיפה.

מסופר, שפעם פנתה הרבנית לרבי ושאלה אותו, מדוע אין הרבי פועל בתפילתו להיטיב את מצבם של החסידים ולברכם בעשירות, הרי דקדוקי עניות מעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עירובין מא:), האם לא עדיף שירוח להם מעט?

אמר לה הרבי, ומה אעשה, והחסידים שלי אינם חפצים בגשמיות?! כבואם אלי אינם מבקשים ממני ברכה על פרנסה, כל בקשותיהם ומשאלותיהם הם רק עניינים של רוחניות, להתעלות בענין זה, ולהתגבר על נסיון כזה.

אמרה לו הרבנית, מן הסתם הם מתביישים לבקש ממך על הרווחה בגשמיות, אך באמת רוצים הם בכך. אמר לה הרבי, מחר בבוקר תווכחי ותראי בחוש שאין הדבר כן.

למחרת קודם התפילה אמר הרבי לחסידיו, היום בזמן שתעמדו עמי בתפילת הלחש בשחרית, יהיה אז 'עת רצון' מיוחד, כל משאלה שתבקשו באותה שעה מן השמים תתמלא.

לאחר התפילה קרא הרבי לכל אחד מחסידיו ושאלו מה ביקש בתפילתו, וכל אחד בלי יוצא מן הכלל אמר שביקש על רוחניות. זה ביקש שיזכה לומר 'ברוך שאמר' כמו הרבי, וזה ביקש שיהא לו יראת שמים יותר, וכן על זה הדרך, כל אחד לפי מדרגתו ביקש רק על רוחניות.

אמר הרבי להרבנית, מה אעשה להם לחסידיי?! משתוקקים הם רק לרוחניות...

וזהי ההוראה והלימוד בפרשה זו לכל אחד מאיתנו, ללכת בדרכי זקנו אברהם אבינו שנאמר לו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' - ללכת מהארציות שנוכלנו בה, להתרחק ולהתעלות ממדריגה למדריגה. וכפי הריחוק שמתרחקים מלהיות שקועים בגשמיות, כך מתקרבים יותר לעבודת הבורא. עד שכל השמחה והשאפה היא רק בעניינים רוחניים ונעלים, ושאר הדברים בטלים ומאבדים מערכם.

החומרות של אברהם אבינו

וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדִם לִקְרָאתוֹ וְגו'. וּמַלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלֵם הוֹצִיָּא לָחֶם וַיָּבִין וְהוּא כֹהֵן לֹא-לְעֵלִיז (יד יז-יח).

לכאורה תמוה הדבר, מה למלכי-צדק - הוא שם בן נח, לאירוע זה בו נפגשו אברהם ומלך סדום? מן הראוי היה שמלך סדום היוצא לקראת אברהם הוא שיביא את הלחם והיין, ומה זה שמלכי צדק מביא אותם?

את פשר הענין מבאר רבינו **האור החיים הקדוש** זיע"א, על פי מאמר חז"ל (יומא כח:), שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה, ואפילו עירובי תבשילין. כלומר, אף דבר שאינו דין תורה אלא עתידים החכמים לתקן זאת, גם את זה קיים.

לאור זאת נמצא, שגם בענייני כשרות היה אברהם אבינו מדקדק גדול, הוא היה מחמיר על עצמו ונמנע מלאכול כפי כל החומרות שעתידיים החכמים לתקן ולאסור באכילה במשך הדורות.

אמר לעצמו מלך סדום: הרי חכמים במשך הדורות עתידים לאסור לחם ויין של גויים באכילה ושתייה. אם כך, גם אברהם אבינו לא ירצה לאכול ממנו. לכן הוא דאג שאת הלחם והיין יביא "מלכי צדק" - שם בן נח, וממנו יסכים אברהם לאכול.

הבה נתבונן ונראה איזה עומק נפלא מצוי כאן בדברי רבינו האור החיים הקדוש:

ידועה ההלכה שבשעת מלחמה מותר לבני ישראל לאכול אפילו בשר חזיר, וכלשון **המב"ם** (מלכים פ"ח ה"א): חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגויים ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך. מפי השמועה למדו 'ובתים מלאים כל טוב' ערפי חזירים וכיוצא בהן".

והנה אברהם אבינו חוזר כעת ממלחמה, וכל הגשת הלחם והיין הוא מפני שכך מקובל לעשות ליגיעי מלחמה, כפי שמסביר רש"י כאן. אם כך, יכולים אנו להבין את המצב בו נמצא אברהם אבינו. הוא עייף ויגע מהמלחמה, ובמלחמה עצמה מותר לו לאכול ככל שירצה, ועם כל זאת אם מלך סדום היה מגיש לו לחם ויין הוא לא היה אוכל!! ולא משום שיש בכך איסור מן התורה, אלא בגלל שברבות הימים עתידים חכמים לאסור את זה, לכן כבר כעת אברהם אבינו היה מסרב לאכול!



מוסר ההשכל הנובע מכך והשייך לכל אחד ואחד, בכל דור ובכל מצב, ועד לדורנו אנו. עד כמה צריך אדם להזהר בכשרות המאכלים, ולדעת שאין שום זמן או מקום בו הוא יכול להרשות לעצמו להקל בכשרות. בחיי היום יום, נושא הכשרות כמעט ולא תופס תשומת לב. הצרכניות והמכילות מלאות במוצרים כשרים ממגוון רחב של כשרויות.

אם בעבר, לשם משל, בכדי להשיג עוף כשר, היו צריכים ללכת עם התרנגול אל השוחט, ואחרי השחיטה להמתין בתור בכדי לשאול את הרב אם העוף כשר, למלוח אותו, למרוט את הנוצות, וכן הלאה, הרי שהיום ניתן להשיג עוף מוכן לבישול בכשרות מצויינת ובמחיר שווה לכל נפש.

אולם גם היום יש פעמים שהנסיונות על כשרות צצים ועולים, ישנם אי אלו מצבים בהם ישנה נטייה להקל מעט, לאפשר לעצמנו גמישות יתר מסוכנת בנושא חמור זה. כמו למשל במקומות שאין בהם ביקוש לכשרות מהדרין, והמאכלים יש להם הכשר מפוקפק, וכשנמצאים שם יש כאלו שנופלת להם מחשבה: אולי נקל הפעם ונאכל מכשרות יותר פשוטה.

הדוגמה הנפוצה ביותר הינה במסגרת נופש או טיול, אך לעיתים מדובר אפילו במקומות המגורים - אם מדובר באזור בו היהדות הנאמנה טרם נטעה את רגליה עמוק וענף הכשרות עודנו טרם מפותח דיו.

האם האילוף הטכני, המורכבות והקושי שבדבר, יש בהם כדי להתיר להקל ראש בנושא קדוש ורגיש זה? האמנם נוכל לאפשר לעצמנו את טמטום הלב, ואף ברמה של ספק-ספיקא. הנובע מצריכת מזון בכשרות פחות מהודרת ואף מפוקפקת?

בהיותנו בניו וממשיכי מורשתו של אברהם אבינו, נרצה בוודאי לצעוד בעקבותיו, ולגעת בשולי אדרת הנהגותיו הנעלות. על כן נמנע עצמנו אף ממאכלים שעל פי ההלכה היבשה מותרים באכילה, גם בהיותנו תשושים ועייפים, אם אין עליהם כשרות מהודרת.

כך, ורק כך, מעפילים לדרגה של אברהם אבינו. וכך אמורים אנו לנהוג.

ועוד נקודה מעניינת:

הרי אברהם אבינו מעולם לא דיבר עם מלך סדום על ענייני כשרות!

הוא לא סיפר לו ולא כלום שהוא מקפיד על כשרות המאכלים, ובוודאי שהוא לא אמר לו שיש לו כזה חומרא שלא לאכול לחם ויין של גויים.

אבל מלך סדום הבין את זה מעצמו!

כי אברהם אבינו הפיץ סביבו קדושה וטהרה עד כדי כך שאפילו מלך סדום הבין שהוא לא יכול להציע לאברהם אבינו לחם ויין משל עצמו, ולכן הוא הזמין את המאכלים ממלכי צדק, כך הוא היה בטוח שאברהם אבינו יסכים לאכול מזה.

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

הקב"ה נראה אל אברהם אבינו, ומבטיח לו דברים גדולים.

'לזרעך אתן'. הוא כבר בן שבעים וחמש ואין לו ילדים. כעת ה' מבטיח לו 'לזרעך אתן' - משמע שיהיו לו ילדים. הבטחה עצומה. זאת ועוד: הארץ המובטחת תהא לבניו. **'לזרעך אתן את הארץ הזאת'.**

אברהם אבינו מאושר, שמח ומודה לה', ובונה מזבח להקריב קרבנות תודה.

אומר האור החיים הקדוש: הבה נתבונן מה היא עיקר שמחתו של אברהם אבינו.

שמחתו ואושרו העיקריים הם: **'ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו'.** הוא שמח שהשם נגלה אליו, את קרבת השם הוא חפץ, נפשו חיכתה לה'.

הוא מצויד בברכות ובהבטחות, אך העיקר אצלו 'שובע שמחות את פניו'.

'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות בית ה' לבי ובשרי ירגנו אל ק-ל ח'.

בנים צדיקים

'ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע'. והקב"ה מבטיחו 'הבט נא השמימה וספור הכוכבים'.

כ"ה יהיה זרעך'.

מעיר האור החיים הקדוש, הרי כבר קודם לכן הבטיח לו ה' 'ושמתי את זרעך כעפר הארץ', ומדוע אומר אברהם אבינו 'הן לי לא נתת זרע'.

ואם הבטחת 'והיה זרעך כעפר הארץ' לא השיבה את רוחו, מה כעת קיבל יותר כאשר מבטיח לו השם שיהיו בניו ככוכבים.

אומר האור החיים הקדוש, יש ילדים ויש ילדים.

אנשים חומריים משולים לעפר הארץ, וכמו שנאמר בספר קהלת 'ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ'.

ומנגד, יש אנשים מרוממים, צדיקים, המשולים לכוכבים, כמו שנאמר 'ומצדיקי הרבים ככוכבים'.

אברהם אבינו שומע שיהיו לו ילדים, אך הוא שומע את המילים **'כעפר הארץ'.** הוא אומר לה' 'הן לי לא נתת זרע'. אני חפץ בילדים צדיקים שיעשו רצונך!

רק כשמבטיח לו ה' הבט השמימה וספור הכוכבים - **כה יהיה זרעך,** שבה רוחו אליו. כאלו ילדים הוא רוצה, צדיקים והולכים בדרכי השם.

מתיבתא אור החיים

הוצרך לבקש זאת ממנו בלשון נא'. ובטעם שהוצרך ה' להראות לאברהם את הארץ על ידי נס, ולא הוליכו בכל הארץ על מנת שיראה את כולה, מצינו כמה ביאורים:

א. הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ביאר (שיחות מוסר תשל"א מאמר ל), שאינו דומה דבר שלם לשני חצאי דברים, ויש מעלה גדולה בעשיית דבר שלם בבת אחת דוקא, וכדאי היה לעשות נס עצום זה כדי להראות לו את כל הארץ בבת אחת.

ב. עוד ביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (פרקי הגות ומוסר חנוכה עמ' קמד), שמצינו בתורה הרבה ניסים שנעשו אף שלא היו מוכרחים כל כך, ובכך מראה ה' את אהבתו לצדיקים, שעושה להם גם ניסים שאינם מוכרחים, כדי למנוע מהם טרחא מועט.

ג. בדברי שמואל (ראטה, ד"ה שא נא) ביאר, שה' נתן בזה סימן לבניו של אברהם, שיהיה להם נוח לכבוש את הארץ בכל מקום שיפנו, בלי להתאמץ ולבקש תחבולות. וכעין מה שאמרו (הולין צא). שקיפל ה' את כל הארץ תחת יעקב אבינו, לסימן שתהיה נוחה ליכבש לבניו.

ד. הגר"ר יצחק מתתיהו לוריא (בסו"ס שערי לימוד ח"ב קונט' טעמי תורה אות ו) כתב ליישב, שבשעה שדיבר ה' עם אברהם נפלה עליו יראה גדולה עד שלא יכול היה להזיז שום אבר, ולכן הוצרך ה' לעשות עמו נס שיוכל לראות את כל הארץ בלי שיצטרך להסתובב. עוד יש בזה הרחבת הענינים בספר בע"ה.

לכאורה מדברי חז"ל, שהנה אצל משה כבר אמרו (ספרי פנחס פקל"ו), 'רבי עקיבא אומר הראה לו הקב"ה למשה את כל חזרי ארץ ישראל כשולחן ערוך' וכו', ולגבי אברהם אמרו (מכילתא בשלה מ"ס דמלק פ"ב), 'חביבה היא ראייתו של אברהם אבינו יותר מראייתו של משה', אם כן כשם שהראה למשה את כל הארץ כשולחן ערוך, ודאי גם לאברהם הראה כן. וביאר על פי זה מה שאמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תרצז, וכע"ז בב"ר נט ה) על הפסוק (תהלים כד ג) 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו' זה אברהם, והיינו מפני שאין עוד מי שראה את כל חלקי ארץ ישראל כמו אברהם, שהראה לו ה' את כל חלקיה בבת אחת.

אמנם באילת השחר (ד"ה שא נא) הקשה לפירוש רבינו, מדוע הוצרך ה' לומר לאברהם 'שא נא עיניך', הלא הראיה היתה בדרך נס, וגם מדוע

וה' אמר אל אברהם אחרי הפך לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה (בראשית יג יד):

וכתב רבינו 'וראה מן המקום', טעם שהוצרך לומר 'מן המקום אשר אתה שם', כאן עשה לו נס עצום שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך לסובב.

ולהלן (פסוק טו) ביאר רבינו כיצד ארע הנס. וכן כתב רבינו לעיל (יב א) בביאור הפסוק 'לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך', 'עוד רמזו שיראנה לו כולה, דכתיב 'שא נא עיניך וראה צפונה ונגבה' וגו', ונתן לו כח הראיה לראות כולה'.

וכעין זה ביאר רבינו בפרשת פנחס (במדבר כז ג) את הבטחת ה' למשה רבינו 'וראיתיה אותה', שהכוונה למה שאמרו חז"ל (ספרי פנחס פקל"ו) שהראהו ה' את כל הארץ בדרך נס, אף שאין כח בעין טבעית לראות כן. וכן ביאר בפרשת ואתחנן (דברים ג כז) מה שאמר ה' למשה 'וראה בעיניך', שעשה עמו ה' נס, וראה בעיניו בלבד בלא הליכה, והוא דבר שאין עין טבעית יכולה לראות. ובפרשת וזאת הברכה על הפסוק (שם לד א) 'וראיהו ה' את כל הארץ' כתב רבינו, 'פירוש הפעיל ה' בו ראות מה שאין גבול בעין לראות, באחד מב' דרכים, או יאיר עיניו מאור זרוע לצדיק שהוא אור ששת ימי בראשית הגנוז לצדיק, שאמרו רז"ל (חגיגה יב) שבו ביט האדם מסוף העולם, או הקריב הארץ למול עיניו והראה אותה לו לפניו'.

בדברי יואל (מועדים, ר"ה אות יג) כתב, שכן מבואר



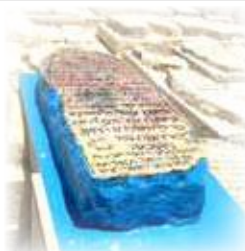
גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל



אור הישועות מכתבי הלומדים

"אור של ישועה: כשתורת האור החיים הקדוש פתחה שערי שמים"

בעולמנו, לעיתים מתגלים סיפורים מופלאים המעידים כאלף עדים על כוחה העצום של תורת רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, אשר אורו הבהיר מאיר נתיבות ופוחת שערי ישועה. הנה לפניכם מעשה נפלא שהתרחש בימינו אנו, המלמד על כוחה המופלא של הכרת הטוב, המשתלבת עם סגולת לימוד תורתו הקדושה. בשכונה שקטה בריכוז חרדי, חי יהודי יקר, איש חסד במלוא מובן המילה. ליבו הרחב היה פתוח תמיד לכל דבר שבקדושה, ובפרט לבניית בית המקדש מעט - בית הכנסת השכונתי. בממונו ובמבצרו, סייע להקים את בית ה' לתפארת, מקום תורה ותפילה לרבים.

אותו יהודי נשא בליבו דאגה כבדה - בתו, שהתקרבה לגיל שלושים, טרם מצאה את זיווגה. גבאי בית הכנסת, שהכירו בטובו הרב, החליטו להשיב לו כגמולו בדרך מיוחדת במינה. הם ידעו את אשר ידוע בשער בת רבים - כוחו העצום של לימוד בספר האור החיים הקדוש, אשר אורו מבקיע רקיעים ופוחת שערי ישועה.

כליל ט"ו בשבט, כאשר האילנות נידונים והשפע יורד לעולם, כינסו הגבאים שישים אברכים - כנגד שישים רבוא נשמות ישראל - בבית הכנסת שנבנה בזכותו. בדממה מיוחדת, לאור הנרות, שקעו האברכים בתורתו המאירה של רבינו הקדוש, כשליבם מכון לישועתה של הבת. הלימוד נעשה בצנעה, מבלי שאבי הבת ידע כלל מהמתרחש.

והנה, כוחה המופלא של תורת האור החיים הקדוש לא איחר להתגלות. כמו אור בוקע מבעד לעננים, תוך שבועיים בלבד - פרק זמן מפליא בקצרותו - מצאה הבת את את זיווגה המיועד. כאילו נפתחו שערי שמים, וברכת רבינו הקדוש האירה את דרכה. תוך חודשיים זכתה להקים בית נאמן בישראל, להפליא כל רואיה. סיפור מופלא זה מלמדנו שני יסודות חשובים: האחד - כוחה העצום של הכרת הטוב, והשני - סגולתה המופלאה של תורת רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, אשר כל העוסק בה זוכה לראות ישועות למעלה מדרך הטבע. כפי שאורו מאיר עד היום בספריו הקדושים, כך ממשיך הוא להאיר דרכם של ישראל ולפתוח עבורם שערי ישועה ורחמים.

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077





דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(רעזא דרעזין)
פרשת לך לך תשפ"ד
ביהמ"ד באר ישראל



אמונה וצדקה באחרית הימים

מגן אברהם ♦ ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ♦ סוד הבקשה 'לו' ישמעאל יהיה לפניך

ליעקב, ומה ברכה נאמרה כאן לאברהם, שעמיד לצאת מחלציו מי שיצא ויחריב ויהרוג בישראל חלילה!?

וביותר יש להבין את תפילתו על ישמעאל, אשר בניו עתידים להרע לבניו של אברהם באופן נורא כל כך. וכפי שכתב האבן עזרא (דניאל ב טז) שגלות ישמעאל קשה מכל הגלויות. בדומה לך ידועים דברי מורינו רבי חיים ויטאל זיע"א בספר 'ליקוטי הש"ס' (אבות פ"א מ"א), שם כתב כי בני ישמעאל נקראו 'המים הזידונים', כי משתמשים הם ביסוד המים לרעה (פרי צדיק קורח אות י"ג), וכן כתב רבינו האור החיים הקדוש (ויקרא ו ג) שאין לך גלות קשה כגלות ישמעאל. אם כן מה טעם ביקש אברהם אבינו על חיי ישמעאל המצער את ישראל?

הברירה בין הגיהנום ושעבוד המלכויות

כדי לפתוח פתח להבנת הדברים, נציגה נא בזה מה שכתב רבינו יהונתן אייבשיץ זיע"א בספרו 'תפארת יהונתן', לפרש את דברי המדרש שדרשו חז"ל על ברית בין הבתרים (בראשית רבה מד זז-כא) כי ראה אברהם אבינו את ארבעת המלכויות העתידות לשעבד את ישראל, ואת כל הגלויות שעתידים לגלות, כדי לכפר על חטא עץ הדעת ושאר חטאים. ושם ניתנה בידו הברירה אם לבחור בעבור בניו עונשי גלות או את עונשי הגיהנום. וז"ל המדרש: "שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר, ארבעה דברים הראה לו, גיהנום, ומלכויות, ומתן תורה, ובית המקדש וכו', אמר לו במה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנום, או במלכויות? ר' חנינא בר פפא אמר, אברהם ברר לו את המלכויות, רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו, אברהם ברר גיהנום והקדוש ברוך הוא ברר לו את המלכויות".

ומבאר רבינו, כי נבחר היה אברהם אבינו בספק זה, כי אף אם עונש הגלות אינו מר כעונש הגיהנום, מכל מקום הרי סכנה גדולה בצידה, שמא מרוב צרות ילכו ישראל ויתבוללו בגוים וילמדו ממעשיהם, ונמצאו לוקים בכפליים, גם נענשים בגלות וגם יורדים לאחר מכן לבאר שחת ויורשים גיהנום.

ההבטחה על היורדים שבישראל

על כך יעצו הקדוש ברוך הוא כי מוטב לו לבחור בגלויות, ואם מפני חששו שמא ירדו ישראל מדרגתם, הבטיחו ה' יתברך לאברהם כי לא יגדלו ישראל בצור ילדם, ועם כל התלאות והצרות שיעברו עליהם במשך הדורות ימשיכו להחזיק באמונתם.

ועוד הבטיחו הקדוש ברוך הוא כי גם העבריינים

ומבית פרעה, מישמעאל, אשר יודעים אנו היטב על רשעתו הנוראה, ואולי אין אנו יודעים די עד היכן מגעת רשעת בני ישמעאל. ורגילים לומר בדרך צחות, כי תפילת אברהם 'לו' ישמעאל יהיה לפניך - היינו שביקש אברהם שיהיה בו בישמעאל רצון החיים, כי בעינינו אנו רואים אותם הורגים עצמם כדי להרוג אחרים כאשר תעשינה הדבורים, מרסקים עצמם בכלי טיס אל תוך בנינים, ונכנסים באלפיהם אל תוך ישובים שקטים ושלווים לטבח את יושביהם, בידועם כי לא ישובו בחיים. מוותרים רשעים אלו על רצון החיים, ובלבד שיגשימו את רצונם לפגוע בישראל. ומכיון שרואים הללו ערך במוות, אמרו בדרך מליצה כי ביקש אברהם על ישמעאל שיכנס רצון חיים בישמעאל, וכך לא יהרגו יהודים.

פלא גדול בבקשת אברהם

זהו על דרך המליצה, אולם מבקשים אנו כאן להבין את עומק הבקשה הזאת. כי באמת פלא גדול יש כאן. הרי הודיעו הקדוש ברוך הוא לאברהם שיזכה להיות תמים ושלם על ידי המילה, ועל ידי זה יולד יצחק שיהיה סולת נקייה, וכולו בקדושה, בן משותף לאברהם ושרה הצדיקים. והנה למרבה הפלא, אומר אברהם בענווה כי די לו בישמעאל, ומבקש כי 'יהיה לפני ה', ואכן נענה הקדוש ברוך הוא לבקשתו ואומר לו 'ולישמעאל שמעתיך'.

פלא עצום, הכיזב יוכל אברהם להסתפק בבן הגר המצרית, הבא מזרע חם המקולל, ולבקש עליו כי 'יהיה לפניך?' בשעה זו שבה מתבשר אברהם כי נתמלאה משאת חייו, ועתיד הוא לזכות לבן משרה אימנו הצדקה, איך יצויר שיסתפק אברהם בבנו ישמעאל?

וביותר, הלא הבטחת הזרע לא בעבורו לבדו נאמרה, אלא גם לשרה אשתו שהיתה עקרה עד עתה, והיאך יכול הוא לבוא ולוותר על ההבטחה "על חשבונה"?

מהי התועלת בישמעאל ועשו?

וביותר יש להבין, כי הנה על הפסוק האמור בפרשה זו (בראשית יז ו) "ונתתיך לגוים ומלכים מקץ יצאו", פירש רש"י כי אלו ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר נולד ולא עליו היתה הבשורה.

הרי זה פלא על פלא, על הראשונים אנו מצטערים, ובא הכתוב להוסיף עליהם? וכי לא די בצרות שסובלים ישראל מידם של ישמעאל, שהוצרך להוסיף כאן בשורה על אדום? הלא כל מציאותו של אדום בעולם אינה אלא חרב והרג ואבדן, על חרבו הוא חי, והלכה בידוע היא כי שונא הוא

תפילת אברהם על חיי ישמעאל

הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. כמה צרות ורדיפות סבלנו, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, אך גם אם שבר על שבר הושברנו, גם כל חלי וכל מכה הוכינו, בכל זאת שמו יתברך לא שכחנו. וגם הוא יתברך - עדיין ידו נטויה עלינו, ולא הסיר חסדו מאיתנו, וכבבת עינו שמרנו, עד אשר יבוא ויגאלנו, במהרה בימינו.

בבואנו לדבר על ענייני פרשת לך לך בצל מאורעות התקופה - זמן מועט אחר שבאו ישמעאלים שפלים בעיצומו של יום שמחת תורה, וטבחו בהמוני עמך בית ישראל אנשים נשים וטף - אי אפשר שלא לפתוח בתפילתו של אברהם אבינו על ישמעאל בנו בסוף הפרשה (בראשית יז ח), "ויאמר אברהם אל האלקים, לו ישמעאל יהיה לפניך".

תפילה זו התפלל אבינו בשעה שבישרו הקדוש ברוך הוא על לידת יצחק בנו, ונראה שהיה שם מעין דין ודברים בינו לבין הקדוש ברוך הוא. בתחילה נאמרה לו לאברהם פרשת מצות מילה עם כל פרטיה ודניה, אשר על ידה יתהלך לפני ה' ויהיה תמים. לאחר מכן מודיעו הקדוש ברוך הוא על שינוי שמו מ'אברם' ל'אברהם', ושינוי שם שרי אשתו ל'שרה'. ובה מבטיחו הקדוש ברוך הוא (שם פסוק טז) "וברכתי אותה וגם נתתי מקנה לך בן וברכתי והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו". ועל בשורה זו שנתבשר בדבר לידת הבן משרה, מבקש אברהם 'לו' ישמעאל יהיה לפניך. וכפי שפירש רש"י שם שאמר אברהם בענוותנותו "הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה".

על כך אמר לו הקדוש ברוך הוא כי באמת כן יזכה לברכה זו (פסוק יט): "אבל שָׁהָ אֲשֶׁתְּךָ יִלְדֶת לָךְ בֶּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וְהָקַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אֲחִיקָיו". כי עם יצחק תתקיים הברית שכתב ה' עם אברהם, ובו יתקיימו כל ההבטחות שהובטחו לו.

ועל דבר מה שביקש אברהם על ישמעאל בנו, נאמר לו (פסוק כ): "ולִישְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה בְרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאד מֵאֵד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי נָשִׁימָם יוֹלִיד וְנָתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל". כלומר, גם ישמעאל יזכה לברכות גדולות, אך עיקר הברית תהיה עם יצחק לבדו (פסוק כא), "וְאֵת בְּרִיתִי אֲקִים אִתְּ יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְדֶּךָ לָךְ שָׁהָ לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאֲחֻתָּה".

מוטב שירצה בחיים ולא במוות...

כאן קיבל אברהם את הבשורה כי יזכה לבן משרה אשתו, ולא יקרא שמו על זרעו מהגר המצרית

הלא אפילו על נח מעידה התורה (בראשית ו ט) "נח איש צדיק תמים היה בדורו", אף שיש שהיו דורשים אותו לגנאי, שאם היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם (ראה רש"י שם), ועדיין נקרא 'תמים', וכפי שאומרים אנו בהושענות (להושענא רבה) "למען תמים בְּדוֹרוֹתָיו. הַנִּמְלֵט בְּרֹב צָדֻקוֹתָיו. מִצֵּל מִשְׁטָף בָּבֶל מִבּוֹל מַיִם. לְאוֹם אֲנִי חוֹמָה. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אֲבִינוּ אֶתָּה". ורק לאחר מכן נזכרת זכותו של אברהם אבינו, "למען שלם כָּל מַעֲשֵׂיִם. הַמְּנַסָּה בְּעֶשְׂרֵה נְסִים. כִּשֶׁר מִלְאָכִים נָם יָקַח נָא מִעַתָּה מִיָּם. לְכָרָה כַּחמָה. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אֲבִינוּ אֶתָּה".

אם כן, מהי משמעות 'והיה תמים' דווקא עתה? אמנם נצטוו עכשיו אברהם אבינו על המילה, אשר על ידה יהיה שלם ככל איש ישראל, בחותם כשרות החקוק בבשרו, אך מהי אותה התמימות שנתחדשה דווקא כאן?

שמאל דוחה – יחד עם ימין מקרבת

על כך כותב רבינו השם משמואל, כפי הידוע אשר אברהם אבינו מידתו חסד מקו הימין, וידוע מאמר חז"ל (סוטה מז.) כי שמאל דוחה – ימין מקרבת, אם אברהם שמידתו מן הימין היה נוהג לקרב כל אדם ואדם בלא שום הגבלה כלל, עד שהתפלל אפילו בעד אנשי סדום, ולא דחה וריחק איש.

מידה זו – אינה מידת השלימות. כי המידה השלימה והמתקנת ביותר היא שידע האדם אימתי לקרב ואימתי לרחק, ולאחוז בשמאל דוחה מלבד הימין המקרבת, לכל אדם כפי שראוי לו בעבור תיקונו. ומידה זו נתחדשה אצל אברהם בברית המילה, אשר בה נאזר בגבורה להרחיק מעליו את הפסולת ולהפרידה מגופו, ועל ידה נעשה תמים האוחז בשתי המידות יחדיו.

ומעתה, עוד קודם שנבוא לבאר מהיכן בא אברהם לכלל בקשתו על חיי ישמעאל, נוכל להבין את שורש הדבר, במידתו זו לעשות חסד עם כל אדם גם כאשר אין הוא רואי לכך כלל. ועל כן, הגם שבני ישמעאל רצחנים נוראים הם, הטובחים נער וזקן טף ונשים בלא חמלה, עם כל זאת אין אברהם אבינו מסיר חסדו מאיתם, בינה זאת!

והנה, אופן קיום מצות מילה נעשה בהטפת דם, שהוא מיסוד הגבורה, ובזה מסירים מן הגוף את חלק הרע שבו, ואין מניחים לחסד להשפיע במקום שאינו ראוי לו. וזהו 'והיה תמים' – שלימות העבודה.

מעתה ברור ומוכן מאליו, כי בוודאי לא היה אדם שלם יותר מאברהם אבינו בכח אמונתו הנשגבה, בכח עבודתו הקדושה ובכח מידותיו המיוחדות, והוא האדם הגדול בענקים. אלא שלגדול מעלתו היה בו את הכח לקרב ולקרב מצד הימין, ולא היתה בו מידת 'שמאל דוחה'. ובוודאי דבר זה שבח גדול ומעלייתא עצומה היא באברהם, ובכח זה יכל לקרב אלפים ורובבות תחת כנפי השכינה. אולם לכל איש ישראל נצרך גם כח הגבורה, על כן נצטוו למול בניהם ביום השמיני, להטיף מדם הגבורה ולאזור חסד וגבורה יחד.

[הן אמת, כי כבר מצינו בו באברהם שהתנהג במידת הדין לכאורה, והוא במלחמת המלכים, שבה נאזר אברהם בגבורה כדי להפריד פסולת, ונלחם ברשעה. אמנם, גם שם היה זה משורש החסד, כדי להציל את לוט בן אחיו, ומשום שהבין כי באים המלכים לקעקע אמונתו ומידתו חסדו. ובאמת בסיום המלחמה כאשר ביקש מלך סדום ליתן לו את הרכוש, אמר כי לא יקח מחוט ועד שרוך געל, כי היה כולו נתינה בלא שום קבלה כלל].

מיתוק הגבורות בחסדים

עתה מביא רבינו את דברי הזוהר הקדוש (ח"א קד.),

כי מוטב לנו לסבול בעולם הזה כדי לתקן חטאים קדומים, ובכדי שלא נצטער בעונשי הגיהנום החמורים – עדיין מבקשים אנו להבין כיצד גם בעולם הזה באה תפילת אברהם לטוב לנו. ואכן נביא בזה מהלך מופלא, אשר על ידו יתבאר במה הועילה תפילת אברהם לטובת ישראל, על פי דרך התורה ועל פי רצון ה'.

עמידת ישראל בעקבתא דמשיחא – זכות אמונת אברהם

והנה, איתא בגמרא (פסחים קיז:) וז"ל: אמר רבי שמעון בן לקיש, (בראשית יבב) 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים 'אלקי אברהם', 'ואברכך' זהו שאומרים 'אלקי יצחק', 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים 'אלקי יעקב', 'יכול יהו חותמין בכולן, תלמוד לומר 'והיה ברכה', בן חותמין, ואין חותמין בכולן'. כי חתימת הברכה אינה אלא 'מגן אברהם', ולא נזכרו בה יצחק ויעקב.

וביאר בזה ה'מגלה עמוקות' (פרשת לך לך), כי בא כן בדברי הגמרא גילוי נחוץ על סוף גלותם של ישראל, כי בזמן ה'חתימה' – בעקבתא דמשיחא, יהיו בעולם נסיונות גדולים וקשים בעניני אמונה, [וכפי שמתואר במשנה בסוף מסכת סוטה (דף מט): "בעקבות משיחא – חוצפא יסגא וכו', ומלכות תהפך למינות"], ואז יאחזו ישראל בזכות אברהם אביהם שפרסם את האמונה הקדושה לכל באי עולם, ועל ידי זה יוכלו להחזיק מעמד עם כל הקשיים שיעברו עליהם בענין זה, ועל כן חותמים 'מגן אברהם'.

מוזתרים רשעים אלו על רצון החיים, ובלבד שיגשימו את רצונם לפועל בישראל. ומכיון שרואים הללו ערך במוות, אמרו בדרך מליצה כי ביקש אברהם על ישמעאל שיכנס רצון חיים בישמעאל, וכך לא ירעו יהודים

וכן מצינו במדרש (מדרש תנחומא פרשת בשלח, י): 'ואין הגליות עתידות להגאל אלא בשכר אמונה, שנאמר (שיר השירים ד ח) 'אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמונה' וגו', ואומר (הושע ב כב) 'וארשתוך לי באמונה'. ולאמונה זו זוכים ישראל בזכות אברהם אבינו.

הנה נתבאר כי אמונה ואברהם אבינו חד הם, ומעולם ועד עולם לא היה בעל אמונה כמותו, עד שרק בזכותו יצאו ישראל מן הגלות ויתחזקו באמונה באחרית הימים.

מדוע לא נקרא אברהם 'תמים' עד ששל?

ועתה, מתוך כל הקושיות דלעיל, נבוא אל העיר במהלך מופלא מאוד שכתב השם משמואל (בראשית, לך לך תרע"ו), אשר בו נזכה להבנה בהירה בביאור ארבע התיבות שאמר אברהם אבינו בבקשתו, 'לו ישמעאל יהיה לפניך'.

בתחילה הקשה שם על מאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם במצות מילה, 'התהלך לפני והיה תמים'. וקשה, אחר כל צדקותיו של אברהם ומסירותו נפשו על קידוש השם בכבשן האש באור כשדים, עמידתו בעשרה נסיונות, מול פרעה במצרים ומול ארבעת המלכים, והפצת האמונה בה' בכל העולם, הנפש אשר עשו בחרן, אברהם מגייר את האנשים, וכי עדיין לא היה ראוי לתואר 'תמים' עד שימול? וכי מיהו הנקרא תמים יותר מאברהם אבינו? הלא עד זמנו לא נודע בעולם כלל כי יש מנהיג לבירה, עד שבא הוא וראה בירה דולקת, ועשה נפשות לאמונת ה' בכל העולם כולו!

שבישראל, אם נהרגו על קידוש ה' מחמת יהדותם, ימחלו עוונותיהם ותהיה להם כפרה, וכמו שאמר רבא (סנהדרין מז.), כי הנהרג מתוך רשעו, כיון שלא מת כדרכו – יש לו כפרה.

כאשר הוא שם

מעתה, נוכל לבוא ולבאר על שום מה ביקש אברהם אבינו על חיי ישמעאל בנו, עם ידיעתו על הצרות הנוראות שעתידים בני ישמעאל לעשות לישראל. ובאמת אין אלו דברים חדשים, אלא מפורשים הם מדברי רבינו הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א בספרו נועם אלימלך (פרשת בעלזתך), שם כתב כי במה שהתפלל אברהם אבינו 'לו ישמעאל יהיה לפניך', הכירו המלאכים את מהות תפילתו, כי גם לאחר שידע והכיר ברוח קדשו עד כמה עתיד ישמעאל להרע לבניו במשך הדורות, מכל מקום בחר לו עונש זה על פני הגיהנום, ראה שם בארוכה.

רעות וצרות – שזמרות מפני התבוללות

הנה שמענו כאן דבר נורא, כי לא זו בלבד שחמור הגיהנום מכל הגליות, אלא אפילו גלות ישמעאל ההורג את ישראל באכזריות נוראה כזאת – הן מה שראינו שמענו, והן מה שלא ראינו ולא שמענו, ואיננו מסוגלים לשמוע – דווקא היא שזמורת על בני אברהם אבינו שנקראו על שמו, כדי שלא יתבוללו בין האומות.

ואכן, במשך הדורות עברו על ישראל כמה וכמה מיני צרות וגלויות שונות ומשונות. היו זמנים שבהם גזרו הגויים גזירות שמד על ישראל, והיו הורגים ושורפים אותם על קידוש השם, ורק מי שקיבל על עצמו דת בני אל נכר הניחו לו. אם כן, הגם שרוב היהודים מסרו נפשם ונהרגו על קידוש שם שמים, מכל מקום הגויים מצד עצמם לא ביקשו את חיי היהודים אלא את נפשותם, וביקשו שיהיו כמותם.

אולם הישמעאלים הרשעים אינם מבקשים כלל את דת ישראל, אלא הורגים כל יהודי כאשר הוא יהודי, בין אם משומרי הדת הוא ובין אם מוכן להמיר את דתו ולעשות כדתם, כי אינם מוכנים לקבל את מציאותם של ישראל כלל.

וגלות נוראה זו – העדיפה אברהם על פני עונש הגיהנום, ועל כן ביקש 'לו ישמעאל יהיה לפניך', כדי שיתכפרו עוונותיהם של ישראל בגלות ישמעאל. ודווקא משום שגלות ישמעאל קשה יותר מכל הגליות – כפי שהבאנו למעלה מדברי הראשונים, וכמו שכתב הרמב"ם באגירת תימן: 'ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתברך 'ואויבינו פלילים', ושלל תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם' וכו'.

ואמנם, על כך הבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו, כי דווקא רעות אלו שעושים הישמעאלים, הן השומרות את ישראל שלא להתבולל ביניהם, ועל כן אמר לו כי אין לו לדאוג מחמת הגלות, ועדיפה היא על פני הגיהנום.

תועלת בזה ובבא

הנה כי כן, זהו המהלך שאמר רבינו יהונתן אייבשיץ זיע"א בביאור תפילתו של אברהם אבינו על ישמעאל בנו, 'לו ישמעאל יהיה לפניך'. כי גם אחר שראה אברהם אבינו את כל הגליות, עדיין ביקש כי יעברו ישראל את הגלות – ולא יכנסו אל הגיהנום חלילה.

ברם, גם אחר הדברים האלה, המבארים את הטעם הנוגע אל חיי העולם הבא, ועל ידיהם מבינים אנו

זיע"א בשם רבו **הארז"ל** (ליקוטי תורה פרשת חיי שרה ד"ה מה' יצא הדבר, **שער הפסוקים** פרשת וירא סימן כ"א). [ובדומה לזה נתבאר שם לענין חקוק הנביא שהוא בן השונמית שהחיה אלישע הנביא].

והנה, באור החיים הקדוש שם כתב כי דבר זה נגזר בשעה שהתפלל אברהם 'לו ישמעאל יחיה לפניך'. וסתם לא פירש מה ענין זה לזה. אך לפי האמור כאן ימתקו הדברים מאוד, כי מפני שמיאן אברהם שבכך שתהא לידת יצחק בזכות ברית המילה, הוצרך יצחק להיוולד בזכות שרה, כדי שיזכו ישראל להנהגת חסד ורחמים, ועל כן נולד מסטרא דנוקבא.

שכרו של ישמעאל - בצמצום ובדין

מן הדברים הללו נלמד, כי ישמעאל שזכה לחיים בזכות ברית המילה - ההנהגה עמו כולה במידת הדין, ולכן על אף שזכה שתהיה ארץ ישראל ברשותו בזכות מצות מילה שמקיים, מכל מקום קיבל את הארץ בצמצום כאשר היא ריקנית (ראה בדברי הוזהר הקדוש להלן), אך ישראל שזכו למידת הרחמים והחסד, קיימים לעולם אף כאשר אינם ראויים, וחסד ה' חופף עליהם כל הימים.

מיוזן חסד ונבונה

אלו הם דברי ה'שם משמואל' במאמרו לשנת תרע"ו. ובדבריו לשנת תרע"ז, מוסיף ה'שם משמואל' נופך בדברים אלו. כי הנה נתבאר שביקש אברהם אבינו שיוולד יצחק בזכות שרה אימנו ולא בזכות המילה, כי אלמלא כן היו הדינים תקיפים מאוד ולא היה העולם יכול להתקיים. על כך יש לומר, כי אמר לו הקדוש ברוך הוא 'אבל שרה אשתך יולדת לך בן', כי ידוע שהאשה היא מצד הגבורה, ועל כן מצד זה נולד יצחק מתוך קיום מצות הכנסת אורחים, כדי למתק את צד הדין של שרה. אולם כיון שילדה שרה 'לך' - למידת החסד של אברהם, הרי שאדברה, הוצרך יצחק גם לחיזוק מידת הדין, שיוולד מצד הדין, כי אם לא כן שוב לא היה כן מיוזן, אלא היתה מידת החסד גוברת. עד כאן.

שפחה כי תירש גבירתה

והנה **בזוהר הקדוש** (ח"ב דף טז:) אמרו דברים נוראים על גלות ישמעאל, וז"ל: "רבי יהודה פתח, תחת שלש קצות ארץ גוג' (משלי ל כג-כד), תחת עבד כי ימלוך, וכו', וְשִׁפְחָהּ כִּי תִירֶשׁ גְּבִירָתָהּ, דָּא הִגָּר, דְּאוֹלִידֵת לְיִשְׁמָעֵאל, שְׁעִשָּׂה כְּמָה רְעוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְשִׁלְטַת בָּהֶם, וְעִנְיָה אוֹתָם כָּל מִינֵי עֲנֻיָּין, וְגִזֹּר עֲלֵיהֶם כְּמָה שְׁמָדוֹת, וְעַד הַיּוֹם הֵם שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם, וְאֵינִים מִנִּיחִים לָהֶם לְעֻמּוֹד בְּדָתָם. וְאֵין לָךְ גְּלוּת קֶשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּמֹה גְלוּת יִשְׁמָעֵאל".

גלות ישמעאל לעומת גלות אדום

גם **בפרקי דרבי אליעזר** (פרק ל) הוסיפו בדבר מוראותיו של ישמעאל, ובין יתר הדברים אמרו שם: "אמר בלעם, משבעים לשונות שברך הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא שם שמו לאחד מהם אלא ל'ישראל', הואיל והשנה הקדוש ברוך הוא שמו של 'ישמעאל' לשמו של 'ישראל', אוי מי יתקו ב'ימיו', ש'נאמר' (במדבר כד כג) 'אוי מי יתקו משמו א-ל'. כי בשניהם הושם שם א-ל" בשמם, ואף כי בוודאי אין להשוותם חלילה, מכל מקום פחד גדול יש בדבר.

והנה, במשך מאות רבות של שנים, היו רוב בני ישראל נתונים תחת שלטון גלות אדום, וסבלו מהם רעות רבות וצרות, למן מסעי הצלב ועד האינקוויזיציה הנוראה, והאחרון הכביד, במיתת ששה מליוני נפשות קדושות וטהורות מאחינו בית ישראל בזמן השואה האיומה, ה' קיום דמם. כל אלו עשו לנו בני עשו - גרמניא של אדום, שאלמלי הם יוצאין מחריבין את כל העולם כולו.

אך עתה באחרית הימים נוכחים אנו לראות בעינינו

את אברהם איתו, כיון שמצד אברהם יכול הדבר לבוא מצד הדין, ואז לא יגרום 'לשחוק'.

כריתת הברית - גם לאינם ראויים

עוד מבאר השם משמואל את עומק המשך הדין ודברים שהיה כאן בין אברהם אבינו לקדוש ברוך הוא, כי גם מה שנאמר לאחר מכן על יצחק 'והקימותי את בריתי אתו', בא כתשובה לחששו של אברהם אבינו על בניו שמא תהיה ההנהגה עימם במידת הדין, ואם חלילה יחסאו, יפקוד עליהם ה' בדיונו הקשה. ועל כך השיבו הקדוש ברוך הוא כי ברית כרותה לזרעו של יצחק כי בכל מקום ומצב יזכו לחסד ה'.

על כך מביא מדברי **הרה"ק בעל התניא זיע"א ב'תורה אור'** (לך לך ד"ה בעצם), כי כאשר שני אוהבים כורתים ברית, אין היא נצרכת לשעתה - שהרי בשעה זו אהבתם תקועה בליבם ועושים כל מעשיהם בלב אחד בשלימות. אלא, אימתי נצרכת הברית, כאשר נחלש תוקף האהבה, תתקרב שלהבתה ותהיה קרובה לשקוע, מחמת מעשים שנעשו וגרמו לפירוד, אז תבוא הברית ותחדש את קיומה, ותזכיר אהבת קדומים.

זהו שהבטיח כאן הקדוש ברוך הוא 'והקימותי את בריתי אתו', כי אף על פי שלא יהיו ישראל זכאים מצד מעשיהם, לא יפקוד עליהם בדין, ויעמוד זרעם לתפארת כימי השמים על הארץ.

בא אברהם וביקש, 'לו ישמעאל' יחיה לפניך. כלומר, כי בעד מצוות מילה, מבקש על חיי ישמעאל שיתקיים, אולם על לידת יצחק ביקש אברהם שיזכה לה חסד גמור וברחמים, ללא שום מתן שכר על מצוה

רחמים בדין

כמה מאירי עינים ומשמחי לב דברים נפלאים ומרוממים אלו, בפרט בזמן הקשה אשר עבר עלינו, וראינו עד כמה חמורה מידת הדין כאשר היא פועלת בעולם, וצריכים אנו לרחמי שמים מרובים, כי דווקא על שום תפקידנו בנצחיות הבריה, זקוקים אנו לרחמי ה' כאן בעולם הזה, ורואים אנו כי גם בשעת הגזירה מעורר הקדוש ברוך הוא את מידת הרחמים. הנה לפי המציאות שנראתה לנו עינינו, בשעה שקמו הישמעאלים עלינו לכלותינו רח"ל ביום שמחת תורה, הלא לפי חומר המצב שהיה היו יכולים חלילה לילך למקומות מרוחקים מאוד, ורק בכח השמירה העליונה לא עשו כן, כי בדרך הטבע איש לא עמד בפניהם לדאבוניו. ועוד כי רק בניסי שמים לא היתה המערכה מפנים ומאחור מצפון ומדרום, שהרי כל אויבי ישראל עמדו וציפו ליום הזה, ומה לנו להאריך בדברים פשוטים אלו. רק מידת הרחמים שעורר הקדוש ברוך הוא עלינו, היא שעמדה לנו, כי אדברה, דווקא על שום שעמדו ישמעאל כנגדנו עורר הדבר את מידת הרחמים, וכפי שיתבאר להלן.

מפני מה נולד יצחק מ'סטרא דנוקבא'?

עתה מביא ה'שם משמואל' את דברי **רבינו האור החיים הקדוש**, שכתב (פסוק יט) כי יצחק אבינו נולד מסטרא דנוקבא, ומשום כך לא היה יכול להוליד, עד מעשה העקידה בהיותו בן שלוש ושבע שנים, אז זכה לנפש המולידה ונולדה רבקה בת זוגו. ומקור דבריו מדברי **מורינו רבי חיים ויטאל**

שם אמרו כי אברהם ויצחק היו כלולים 'מיא באשא ואשא במיא' - מים באש ואש במים, כמו שנאמר (**בראשית** כה יט) "וְאֵלָה תוֹלַדֵּת יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם אֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". והטעם, כי אלמלא היו מידותיהם אברהם ויצחק כלולות זו בזו, לא היה העולם יכול לעמוד ולהתקיים בגבורותיו הנוראות של יצחק, אלא היה נשרף, כפי שמצינו (**שבת** לג:) ברבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר, שאחר יציאתם מן המערה בפעם הראשונה, כל מקום שנתנו בו עיניהם - מיד נשרף, כי לא יכלו לשאת את הדבר שמניחים בני אדם חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. זהו כוחה הנורא של הגבורה והדין, אשר על כן נצרכת היא למיתוק בחסד.

מאותו הטעם - ממשיך ה'שם משמואל' ומבאר - נתבשרה שרה על לידת יצחק דווקא מתוך קיום מצות הכנסת אורחים, ובחג הפסח שהוא זמן של חסד, כדי שיבא יצחק לעולם מתוך גמילות חסד, ולא יהיו גבורותיו קשות כל כך.

בקשת אברהם שיוולד יצחק בחסד ולא בדין

ומעתה יש לומר, כי כאשר ציוה הקדוש ברוך הוא את אברהם על המילה, ומיד בישרו על לידת בנו יצחק, סבר אברהם כי ביאת יצחק לעולם תהא בשכר קיום מצות מילה, אשר ענינה ב'שמאל דוחה' וכפי שנתבאר, וממילא חשש אברהם כי על ידי זה יולד יצחק מתוך מידת הדין, והיה גבורותיו קשות ובלתי ממותקות בחסדים. ודבר זה יש בו סכנה גדולה, כי אמנם אם יקיימו בני ישראל צאצאי יצחק את התורה - לא יוכלו אומה ולשון לעמוד כנגדם, אך אם חלילה יתחייבו בדין - לא יוכלו להינצל ולברוח ממידת הדין חלילה, שכן מידת הגבורה דורשת שלימות גמורה.

ועל כן בא אברהם וביקש, 'לו ישמעאל יחיה לפניך'. כלומר, כי בעד מצוות מילה, מבקש על חיי ישמעאל שיתקיים, אולם על לידת יצחק ביקש אברהם שיזכה לה חסד גמור וברחמים, ללא שום מתן שכר על מצוה. כי על ישמעאל לא חשש אברהם שיהגו עמו בדין, ומה גם שהוא עצמו אינו משורש הדין, אלא מפסולת החסד, ולכן אין חשש לקיום העולם על ידי שיהיה ישמעאל חי מכח מידת הדין וכשכר על המילה.

נמצא אם כן, כי דווקא על ישמעאל לא חש אברהם לבקש עליו בדין, בזכות מצות מילה. אך על יצחק ביקש שיזכה לו רק בכח הרחמים והחסד, ולא כשכר על מעשה טוב.

לפי האמור פשוט וברור כי מעולם לא בא אברהם אבינו לוותר חלילה על מתנת ה' והבטחתו ללידת בנו יצחק משרה אשתו, אלא שמגודל ענוותנותו אמר כי אינו ראוי למתנה זו, ואם משום שכר המצוה - 'לו ישמעאל יחיה לפניך', כי מיאן לקבל את המתנה בתורת שכר. אולם בתורת מתנה וחסד - אדברה ואדברה, כך נאה וכך יאה לו ליצחק בנו לבוא לעולם, להמתק גבורותיו ולהועיל לישראל בניו לזכות לחסד ה' כל הימים.

לידת יצחק - בזכות שרה

לפי האמור יתבאר הפלא ופלא תשובת הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו על בקשתו זו, כי על כך השיב לו ה' יתברך (**בראשית** יז יט): "אֲבָל שְׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדֵת לָךְ בֶּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק", כי אכן לא יולד יצחק בתורת שכר על מצות מילה הבאה מצד הזכר, כי אם בזכות 'שרה אשתך', שאין לה שכר על מצות מילה, ואף שהיא מ'סטרא דנוקבא' שהיא מצד הגבורה, מכל מקום יאה נוטה לחסד, כיון שאינו בא מן הדין אלא במתנה. ועל כן הוסיף ואמר לו 'וקראת את שמו יצחק', כי כיון שנולד בחסד יהיה על ידו רוב שחוק בעולם. וזהו התפשטות מידת החסד בעולם. ועל כן אמרה שרה 'צחוק עשה לי אלקים', ולא אמרה 'עשה לנו', לכלול גם

כאשר ראה שלושה אנשים הנדמים כעריבים שפלים, עד שחשו בהם כי משתחוים הם לבאבא רגליהם, הביא להם מים לרחצה - מכל מקום קם רץ מיד לקראתם להכניסם לביתו, כי גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. עבודת ה' במצות שבין אדם לחבירו, גדולה מן העבודה במצוות שבין אדם למקום.

מעשה אבות סימן לבנים

מידה נפלאה זו, הוריש אברהם לבניו אחריו, עד היום הזה. בעינינו אנו רואים בימים האלה, כי אחר הטבח הנורא מיד מבקשים הכל לעסוק בחסדים, ואפילו הרחוקים מתורה נמצאה אצלם מסירות נפש להצלת נפשות אשר אינם מכירים כלל, ועתה מורבים הכל במעשי חסד. כי גם אם היתה הנקודה היהודית מכוסה בהררי אבק, מכל מקום בעת צרה מאירה הפנימיות ומזהירה בעוז והדר, וניכר חסדם של ישראל באופן שאינו מצוי בשום אומה ולשון. חסד זה - יצא מן הכח אל הפועל מיד לאחר הדין שנעשה על ידי ישמעאל, כי בזה 'ישמע א-ל ויענם', כי כאשר צועקים ישראל בגלל צרות ישמעאל - שומע אותם ה' יתברך.

על זה אמר הכתוב 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה'. כי בעקבתא דמשיחא צריכים אנו לכתב האמונה שירשנו מאברהם, 'בך חותמין', במידת 'מגן אברהם', בזכות אמונת אברהם העומדת להם לישראל בכל הדורות.

אין עוד מלבדו

כל זאת, כאשר ניכר לעיני כל כי אין שום כח בבריאה מלבדו יתברך, וכל אלו שסמכו על כוחם ועוצם ידם ראו כי אבדה תקוותם, ואם רוצה ה' יתברך, עינים להם - ולא יראו, אוזניים להם - ולא ישמעו, ברגע קטון עזבתך, והנה, אוי מה היה לנו. כי רק הוא לבדו יתברך הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

אין טעם לתלות את הדבר בטעות כזו או אחרת, בחדלון כח ורפיון ידים וסמיות עינים אשר פקדו את העוסקים במלאכה, שהרי כל בר דעת מבין כי אין להסתכן אפילו בסכנה רחוקה, אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם, ואין עוד מלבדו.

אולם, אחר כל זאת עלינו להתחזק בכח ה'קל וחומר', ולראות כי אם זכו בני ישמעאל להצלחה במעשיהם הרעים, על אחת כמה וכמה שיסייע לנו ה' יתברך במעשינו, לשוב בתשובה ולהיות ראויים למידת חסד. בוודאי מבקש הקדוש ברוך הוא להחיש גאולתו, וזהו 'ויחשבה לו צדקה', כי עתיד הקדוש ברוך הוא לפדותנו בקרוב מן הגלות בכח מידת החסד והאמונה של אברהם אבינו.

אמונה וחסד

רבים הם אשר נפקחו עיניהם והחלו להתחזק בקיום המצוות, מניחים תפילין ושומרים שבת לראשונה בחייהם, ומתפללים אל ה' יתברך בידיעה גמורה כי הוא לבדו היכול להושיעם. אולם גם אם יש אנשים מישראל שאמונתם חסרה, מוטל עלינו ללמד זכות גם עליהם, ואם לכלל האמונה שירשנו מאברהם לא באו - לכל הפחות מתחזקים הם בחסדו של אברהם, וגדולה הכנסת אורחים גם היא לעורר מידת החסד על ישראל.

כמאמרו של שמעון הצדיק (אבות פרק א משנה ב), 'על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים'. חסד לאברהם, עבודה ליצחק, ותורה ליעקב. אולם 'בך חותמין', ואף אם ינהגו ישראל בחסד לבד - יזכו לקיום ברכת 'מגן אברהם'.

והי רצון שנזכה לראות בקרוב בישועת ה' במהרה בימינו.

וזאת נחמתנו, בהעלותנו על ליבנו כי בזכות תפילה זו נולד יצחק בחדס וברחמים, וישמעאל הוא שנולד בדין בזכות מצות מילה, שיסודה מן הגבורות, ובה מתקיימים ישראל בחדס ה'.

ישמע א-ל ויענם

והנה אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק לב), "למה נקרא שמו ישמעאל, שעתיד הקדוש ברוך הוא לשמע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל, שנקמר (תהלים נח כ) 'ישמע אל ויענם'". נמצא כי עיקר קריאת שמו של ישמעאל, על שם העתיד היא, כי עתידים בני ישמעאל להצר לישראל ברעות איומות ונוראות באחרית הימים, ואז יצעקו ישראל אל אבינו שבשמים, אשר ישמע אל קולם ויראה בעוניהם.

כי אמנם, כבר אמר המלאך להגר (בראשית טז יא) "הֲגַךְ הָיָה וְלֹדֶת בִּן וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיךָ", אך לבסוף קרא גם אברהם אבינו את שם בנו ישמעאל, ככתוב (שם פסוק טו) "וַיִּקְרָא אֲבִרָם שֵׁם בְּנוֹ אֶשֶׁר יִלְדָה הֵנָּה יִשְׁמָעֵאל". ובוודאי אברהם אבינו טעם אחר היה לו בקריאת שם זה. והענין, כי אם משום ששמע ה' לעוני הגר, היה לו לקרוא לו 'שמעאל' בלשון עבר, אך מזה שנקרא 'ישמעאל' בלשון עתיד יש ללמוד כי ראה אברהם אבינו ברוח הקודש את כל אשר עתידים בני ישמעאל לעשות לישראל באחרית הימים, ואז יצעקו בני ישראל לה' יתברך והוא ישמע אל תפילותיהם (ראה ביאור הרד"ל על פרדר"א שם, רש"י בראשית שם).

**שהוכיחנו רבותינו לשאת כזבי
ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו
זה לפסוק שכתוב בשם בניו 'ומשמע
ודומה ומשא' - שמע דום ושא! וכבר
הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול
שעבודם**

אמרתיו אך תראי תקחי מוסר

מעין הדברים האמורים עד עתה, מבאר גם בספה"ק 'מאור ושמש' (רמזי ראש השנה). בדבריו שם כתב, כי אברהם אבינו היה כולו חסד, וביקש להשפיע חסד לכל ואפילו על אומות העולם, ועל כן התפלל על ישמעאל, כדי שלא יימשכו דינים כלל לעולם.

וביאור דבריו, כי ידוע שכאשר מעניש הקדוש ברוך הוא את האומות, יש בזה רמז לישראל לשוב בתשובה, ומרנא 'ה'פץ חיים' זיע"א היה עוסק הרבה בענין זה, לקחת מוסר ממאורעות התקופה. כי זו היא דרך הנהגת ה' בעולם, לדבר אל ישראל על ידי פורעניות הבאות על הגויים. אולם אברהם אבינו ביקש שלא יהיה כלל דין בעולם, שלא יצטרכו ישראל אפילו לרמזים.

מרכבה לשכינה

והנה, דבר נפלא מצינו בתחילת פרשת וירא, שם נאמר (בראשית יח א) "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מְמָרָא". כאן זכה אברהם לגילוי שכינה בשיא תפארתה. וכפי שכתב רבינו האור החיים הקדוש (שם), כי בהתגלות זו נעשה אברהם מרכבה לשכינה, ומטעם זה לא נאמר 'וירא ה' אלי' כפי הרגיל, אלא 'וירא אליו ה'', כדי שלא להפסיק בתיבת ה' בין הגילוי למתגלה, ולרמוז כי שם הו"ה נגלה עליו ממש כביכול.

ודווקא בשעה נשגבה זו מצינו את תוקף הנהגתו המופלאה של אברהם אבינו במידת החסד, כי

את קיום דברי הזהר הקדוש על חלקם של בני ישמעאל, היושבים בארץ הקודש ואינם מניחים לקבץ נדחי ישראל אשר באו אל הארץ, ומחמת שעדיין לא זכינו שיבוא מלך המשיח בראשנו לגאול אותנו, ומצרות אלו סובלים אנו באופן נורא, כי רעים ואכזריים מעשיהם באופן שאינו נתפס, כי אין גלות קשה כגלותם.

ובאמת צרתם של ישראל מיד זרע ישמעאל החלה כבר מדורות רבים, שהרי כפי שמעיד הזהר הקדוש: 'עשה כמה רעות לישראל ושלט בהם ועינה אותם בכל מיני ענויין וגור עליהם כמה שמדות'.

ואמנם כבר דנו הקדמונים במהותה של גלות ישמעאל, האם נחשבת היא כחלק מלכות אדום וסיומה, או כגלות בפני עצמה, ודבריהם תלויים בפירוש המקראות שבספר דניאל בענין זה [ראה בפירוש רבינו סעדיה גאון לספר דניאל; אבן עזרא שם ז יד, ב לט; והארכנו בזה במאמרינו על נבואות ירמיהו וחורבן בית ראשון, מאמר 'אחרית רשעים נכרתה']. וכן עסקו בשאלה זו רבותינו המקובלים זיע"א. אך הדבר ברור לדברי הכל, כי בני ישמעאל מציקים ומרעים לישראל יותר מכל אומה ולשון, ואם בני עשו היו מצרים לנו על פי חוקים וסדרים, עושים בני ישמעאל כן כחיות טרף אכזריות.

ועם כל זאת, כל זה נכלל במה שראה אברהם אבינו כי גם גלות זו עדיפה היא לבניו מן הגיהנום.

אני שלום - והמה למלחמה

דברים אלו מפורשים הם באיגרת תימן להרמב"ם, שהבאנו למעלה את מקצת דבריו, ואחר מה שכתב כי אין אויב גדול לישראל מבני ישמעאל, הוסיף וכתב וז"ל: "שאפילו דוד המלך עליו השלום כשראה ברוח הקדוש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל, ואמר (תהלים קכ ה) 'אוייה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר', וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע [מוחמד] הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיחוסו. ועוד, דניאל לא ספר קטנותנו ודלדולנו אלא במלכות ישמעאל שתכנע במהרה, שכן אמר (דניאל ח י) 'ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס', ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכזביהם ושקרותם למעלה מיכולתנו שאין ביכולת האדם כח לסבול, ויהי כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים לח יד) 'אני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פי'. וכמו שהוכיחנו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו 'ומשמע ודומה ומשא' - שמע דום ושא! וכבר הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו עליו השלום (ישעיה ג י) 'גוי נתתי למכים ולחיי לממורטים פני לא הסתרתי ממכלימות ורוק'. ועם כל זה לא נוכל להנצל מרבת רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קכ ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה'."

דברי אמת אלו של הרמב"ם נכתבו לפני קרוב לאלף שנה, והרי הם כאילו נכתבו כהיום הזה, כי כל דיבורי השלום אשר מדברים ישראל עם בני ישמעאל אינם מועילים כלל, כי גזירה היא מלפני ה' יתברך, כפי שהראה לאברהם אבינו. וגם אלו אשר סברו כי יוכלו לעשות שלום עימהם, עומדים ומתפכחים מטעותם אחר שראו בעיניהם את רוע אכזריותם של בני ישמעאל.

כך עוברים אנו גלות קשה ונוראה זו אצל בני ישמעאל, אך איתנים אנו בידיעתנו כי טובה לנו הבחירה שבחר אבינו אברהם בעבורנו, וביקש 'לו' ישמעאל יחיה לפניך' כדי להצילנו מן הגיהנום.

ספר ההלכות



מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי עזחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת לך לך

שבת קודש

אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה



ברוך הוא לאברהם אבינו שיש שבעים אומות בעולם, מחציתן בסיעתו של ישמעאל והמחצית האחרת בסיעת עשו, ישראל עומדים בתווך ויש בכחם לבטל את כוחו של האומות. ורמזו הדבר בכך שדת האסלאם בחרה לעצמה את היום הששי בשבוע ליום המנוחה, ודת הנצרות את היום הראשון. אמנם לבני ישראל ניתן יום השבת לקדושה ולמנוחה, הוא היום האמצעי בין שני ימי מנוחתם של האומות, ובכך יכולים הם לבטל ולהכניע את כחם של העורב והזריר גם יחד. לכן אם כל ישראל היו שומרים את השבת הראשונה, ולא היה אחד שמחלל אותה, לא היה מקום לשום אומה לשלוט עלינו, ורק השבת היא זו שיכולה להציל אותנו מהצירוף הקשה מכולם.

לפנינו פתוח

רק לאחרונה התודענו לסיפורים רבים ומופלאים על יהודים ששמרו שבת כהלכתה וניצלו בזכות כך מידי הישמעאלים ימח-שמש, ויש בהם כדי ללמד על הכלל.

בוקרו של יום שימיני עצרת - שמחת תורה תשפ"ד, נחרט באותיות של דם בדברי ימי העם היהודי, עת אלפי מפלצות טרור בדמות אדם, פרצו מעזה, וחוללו טבח רצחני בעשרות יישובים בעוטף עזה למדרום עד מערב. למעלה מאלף יהודים נכלו חלל בייסורים קשים באותו יום, ה' יקום דמם.

אחד מאותם יישובים הפרושים לאורך הגבול עם רצועת עזה, הוא היישוב ערומי, הממוקם מזרחית לרצועת עזה, לא הרחק מהקבוצים בארי, כפר עזה ונחל עוז שהפכו לסמל של חורבן. בסביבות השעה שבע בבוקר, הגיעה קבוצה של מחבלים ארוזים צמאי-דם לשער היישוב.

חיות האדם ניסו לפרוץ את השער, אך זה היה נעול היטב. היות שהתושבים שהתחזקו בשנים האחרונות בשמירת שבת כהלכתה, קיבלו על עצמם לנעול את השער הראשי של היישוב על מנת שהשבת תישמר כדת וכדין ברחבי היישוב, ללא תנועת כלי רכב במהלכה.

בזכות השער הנעול לחלוטין, לא הצליחו המחבלים הארוזים שמרו ישראל שבת ראשונה אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם. דוברים נפלאים גילה לנו בענין זה הגאון המקובל רבי נתן נטע שפירא מקראקא זי"ע בספרו 'מגלה עמוקות' (פר' לך): במעמד ברית בין הבתרים גילה הקדוש

והסר שטן מלפנינו ומאחורינו

השבת היא הכח החזק ביותר שיש לנו להגן מפני כל הצרות שיש בעולם. וכשנדע במה תלויות הצרות נבין מדוע יש כח בשבת להגן מהן.

אמרו חכמינו ז"ל במסכת בבא קמא (צ"ב): שכאשר נשא עשו לאשה את מחלת בת ישמעאל, היה זה בבחינת 'הלך הזריר אצל העורב':

הזריר והעורב הם שני מיני עופות טמאים המסמלים את כחות הטומאה המנוגדים לכל דבר שבקדושה.

מעשו וישמעאל נשתרשו במשך הדורות דתות הנצרות והאסלאם, וצירופם יחד מורה על התאגדות כל כוחות הרוע והטומאה במלחמתם נגד היהדות.

המקובלים עסקו הרבה לבאר זאת, מדוע לא היה סיפק בידי כל כח בפני עצמו כדי להלחם, אלא היו צריכים להתאגד יחד, אמנם ברור כי צירוף שניהם מסוכן מאוד, והם השורש לצרות והסכנות שהיו מנת חלקם של ישראל בכל הדורות.

וכתבו המקובלים (קהלת יעקב' ערך עמלק ב), שאף קליפת עמלק באה ונולדה מצירוף זה של ישמעאל ועשו, כמו שביאר הגאון רבינו אליהו מוילנא זי"ע (פ' ספרא דצניעותא סוף ד'), ומפני השפעתו המסוכנת ביותר ציוותה תורה לבלי השאר מהם זכר בעולם.

דבר זה גלוי לעין כל, שהערביים המחבלים וצוררים את ישראל, משתמשים בה ככחו של ישמעאל והן בכוח של עשו, כי משתמשים הם גם בחבר שנתנה לעשו מברכתו של יצחק אבינו 'ועל חרבך תחיה' (בראשית כו מ).

וכפי שאמרו המקובלים, צירוף זה של ישמעאל ועשו יתגבר מאוד באחרית הימים, וישמעאל יאחז גם בחרבו של עשו.

כח קשה כל כך של טומאה, ניתן לנצח ולהכניעו רק על ידי שמירת שבת כראוי. רמז לדבר כתב הגאון הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות א), שהמילה 'שבת' בגימטריא 'זריר' - עורב.

ומקור הענין בדברי חכמינו שאמרו (שבת קיח): שאלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

דבריהם נפלאים גילה לנו בענין זה הגאון המקובל רבי נתן נטע שפירא מקראקא זי"ע בספרו 'מגלה עמוקות' (פר' לך): במעמד ברית בין הבתרים גילה הקדוש

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע



כל זמן שהנשמה בקרב

ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחורן (בראשית יב ד)

מפרש היה הרב הקדוש רבי ישכר דוב בעריש הכהן מוואלברוז זי"ע את הפסוק (בראשית יב ד): 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחורן', שעולה הוא על כל ייחודי הזוכה להגיע לשיבה טובה. ואם סובר הוא שכבר אינו נדרש להתמודד עם יצרו וכי מעתה מלאכתו עשויה, הרי שאינו אלא טועה. המלחמה עם היצר אינה פוסקת...

וכך הוא מסביר בספרו 'אהל ישכר': דברי חז"ל שאמרו 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך' רמוזים בפסוק זה, שמלמד אותנו כי על אף שאברהם היה כבר בן שבעים וחמש שנה, כלומר, בגיל הזיקנה שכמעט והגיע לגבורות, עדיין, עם כל זאת, 'וילך אתו לוט'. אותו יצר הרע שניתן בליבו לא נפרד ממנו, ודעתו עוד היתה נתונה עליו להכשילו.

אך אברהם ידע זאת, והוא לא העלה על דעתו שהמלחמה עם יצרו פסקה. משכך, עשה את שלו ועסקו היה במצוות ומעשים טובים, כשהוא אינו מסיח דעת מקיומו של היצר שעדיין מבקש להכשילו, על אף יקנותו והיותו באימים. והדא היא דכתיב 'בצאתו מחורן' - שהתרומם אברהם אבינו מתאוות העולם המביאות לידי חורן, והיה הוא דבוק בקונו 'כאשר דבר אליו ה' כשהוא מבקש לקיים את מצוות בוראו ללא כל סיג ופגם.

המחשבה של חזונו

את אותה טעות רוחות, שבגיל המבוגר פחת כוח היצר ואיננו, יש לשרש מהלב. וכך היה מזהיר הרב הקדוש רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, לבל יתפתה האדם ליצרו ויחשוב שככל שיתבגר כך לא ידרש להילחם עמו, אלא אדרבא - המלחמה עם היצר היא תמידית, והיא נמשכת עד לנשימת אפו האחרונה של האדם, אם כי השיטות משתנות ותכסיסי היצר מתחלפים בהתאם לגיל ולזמן.

ואלו דבריו של הרה"ק מליזענסק: אדם אשר רוב שנותיו עברו עליו בדרך לא טוב, חלילה וחס, הרי גם לעת זקנתו, כאשר קיצו קרב וכוחותיו מתדלדלים והולכים, אין היצר מניח לו לחזור בתשובה ומתעורר בתווך לא דרך, בדמיונות שווא ובמדחכים. וכך, כאשר מחמת זקנה שוב אינו יכול לאכול ולשתות כאשר בימי נעוריו, הרי הוא מודה בנפשו כי זכה להגיע למדרגת בעל תשובה, ומוליך את עצמו שולל כי מיעוט אכילתו ושתייתו נובע מחמת תעניות

וסיגופים שהוא מענה ומסגף את עצמו, אף מודה הוא בנפשו כי יקיצתו לקול הציפור השכם בבוקר נובעת מתוך להיטותו הגדולה לעבודת הבורא, ואינו חש ואינו מרגיש כלל ועיקר כי הכל נובע פשוט מחמת זקנתו ותשות כוחותיו וחושיו החומריים, עד אשר בסופו של דבר סולח הוא לעצמו על כל פשעיו וחטאיו, ומת לא עלינו ללא תשובה, רחמנא ליצלן ורחמנא לשיזבן. ובכדי שלא יתפתה האדם לעצת יצרו, שמחשו לומר שככל שיתבגר כך לא יאלץ להתמודד עמו, הורה הרבי רבי אלימלך בהנהגותיו הקדושות (אות 1) לדורות עולם כי יש להתפלל על כך ולבקש מאלוקי שיהיה בעזרו, עד נשמת אפו האחרונה: "יתפלל תמיד שלא ימות בלא תשובה ושיעזור לו השם יתברך לעשות תשובה שלימה".

כוחו של היצר

מעשה היה (מחשבת נחום' לרמ"נ מקאנטקובה) וביתו של הרבי רבי זושא מאגיפול זי"ע התאכסנה אשה זקנה וחולנית. פעם הבחין הרבי ר' זושא שהרבנית יצאה מהבית והוא נותר לבדו עם אותה אשה זקנה. לא השתהה רבי זושא לרגע אלא מיד אץ רץ החוצה ונמלט מהבית בכל כוחו. שאלוה: ילמדנו רבינו, הרי אתה חולה וזקן והאשה זקנה וחולה. ומה מקום יש לחשוש? ענה רבי זושא: אותו יצר לא כהה עינו ולא נס ליחו. והרי הוא יכול לחזק אותי ולרפאות אותה.

וסיפרו גם על המגיד הקדוש רבי ישראל מקוזניץ זי"ע, שהקפיד שלא יבואו נשים לפקוד את ביתו. פעם אחת התרשל המשמש בקדוש מלעמוד על משמרתו ליד הדלת, ובאותה שעה ביקשה אשה זקנה להיכנס אל הקודש פנימה. כיון שלא הכירה את מנהגי המקום ואת הקפדתו של המגיד, נכנסה לפי תומה אל הקודש פנימה, לחדרו של המגיד.

והי כאשר הרגיש המגיד בדבר לא התמהמה לרגע, ועל אף שהיה בטבעו איש חלש מאד וחולי, ניגש תיכף אל החלון כדי לקפוץ משם ולהימלט מן החדר. רק ברגע האחרון ובטרם עלה על החלון לקפוץ, חזר הגבאי לחדר והוא הבחין בנעשה, וכך עלה בידו לעצור את הרבי מלזנק החוצה כשכך יכול היה חלילה להיפצע.

לאחר מכן, תמה הגבאי באוניו של המגיד והוא ביקש לברר מה זה ועל מה זה. וכי מדוע כה חשש הרבי, שאל, הרי האשה זקנה היתה, ומאייד גיסא הרבי חלש וחולה. קפיצה מסוכנת זו על שום מה?

ענה המגיד והשיב לו בחריפות: 'ווען דער יצר הרע קאמאנדיועט ווערט זי יונג און איך געזונט'. כלומר, כאשר היצר משתולל

פינו אותו בחזרה לעזה. בהמשך, חזרו המחבלים לשטח מגורי העובדים הזרים בחלק הדרומי של הקיבוץ, נכנסו למגורי העובדים הזרים, רצחו את חלקם וחטפו את הנותרים. במסמך שנתפס אחרי המתקפה, נחשף כי חוליית המחבלים שנשלחה לכבוש את קיבוץ ערומים קיבלה הוראות ברורות לטבוח באזרחים ולשבות בני ערובה, אך זכות השבת הגנה עליהם. ושיני סיפורים נוספים התפרסמו על אותה מסיבה קיבוץ רעים, סמוך לגבול: בחור ישיבה לשעבר, בן למשפחה חרדית במרכז הארץ, שבצוק העתים התרחק מחיי תורה ומצוות, לא עלינו, ומתפרנס בין היתר כנהג הסעות של אורחים הבאים מחוץ לארץ לבקר בארצנו הקדושה. בשבוע של ימי הסליחות תשפ"ג, הגיע במסגרת עבודתו יחד עם שלושה נגידים-עם במארגון הברית להתברך לקראת השנה החדשה אצל הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א. לאחר שאותם נדיבים התברכו ופנו לצאת מחדרו של ראש הישיבה, פנה אליו ראש הישיבה ואמר לו: "גם אתה צריך ברכה לשנה טובה... שנה טובה זה לא דבר שבא מאלי, יש להשקיע בשביל לזכות לה!" תוך כדי שהוא לוחץ את ידיו בחמימות, אמר לו הרב פיינשטיין: **"תקבל על עצמך לשמור שבת לפחות בחודש תשרי, וזה יהיה לך לברכה לשנה טובה."** הבחור התרגש מאוד ובדמעות אמר לראש הישיבה שהוא מקבל על עצמו את הדבר. והוא אכן עמד בהבטחתו ושמר את השבתות. ביום ששי ערב שמחת תורה, בעודו מבלה במסיבה, הוא פונה לחבריו ואומר להם: **"הקשיבו, כאן לא אוכל לשמור את השבת, ואת המילה שלי אני לא מפר, לכן אני פורש מהמסיבה עכשיו!"** הם כמובן ניסו להניא אותו מהרעיון ובקשו לשכנע אותו שישאר איתם גם לשבת והחג, אבל הוא הפציר בהם לבוא עמו כי לא רצה לעזוב את המקום בגפו. לאחר הפצרות חוזרות ונשנות ניאותו שנים מחבריו להצטרף אליו, והיתר נותרו במקום. למחרת עם שחר החלה המתקפה הרצחנית, במהלכה נרצחו מאות מן השוהים במקום, רבים אחריהם נחטפו ואלפים נפצעו. ביום ראשון, אסור-חג, נודע לשלושה כי חבריהם נרצחו במהלך מסע הטבח הרצחני שביצעו המחבלים במתחם המסיבה, ואלו הם ניצלו בזכות השבת!

בסיפור אחר, סיפר יהודי שהשקיע בקרוב משפחתו בחור שנשר מן הדרך, והצליח להביאו להשתתף בתפילות הימים הנוראים, ובכך החזירו במקצת לחיי תורה והלכה. בבוא חג הסוכות לא הצליח האיש להשפיע על הנער שישאר לחגוג את החג במחיצתו, ולמרות שהרבה להתחנן שישאר עמו בחג לא עלה הדבר בידו. באחת משיחותיהם ספר לו הנער שבקבוץ רעים מתקיימת מסיבה המונית ביום שמחת תורה, ובכוונתו לנסוע לבלות במסיבה יחד עם כמה חברים. היהודי ניסה בכל כוחותיו לשכנע את הנער שלא לנסוע לא המסיבה, ולמנוע ממנו להצטרף לחבריו. בתפילותיו הקדיש תחינה מיוחדת על נשמתו של הנער לכל תרד שחת. ובנוסף, תרם סכום נכבד למסודות קבר רחל לזכותו של הנער, וכידוע, רבים נושעים כחה הצדקה במקום זה.

לפלא היה, שביום הושענא רבה, כשהנער כבר שהה במסיבה, הוא התקשר לאותו יהודי ואמר לו: **"אם תיתן לי כעת את כרטיס האשראי שלך לשימוש בסך אלפיים שקלים, אוכל להימנע מלחלל את השבת במסיבה."** היהודי התפלא: הכיזד? הסביר לו הנער: **"אין לי שום עצה, אלא אם תיתן לי סכום זה בו אקנה כעת משקאות חריפים שונים ומשונים, בליל השבת נשתה ונשקה את כל החברים, וכך נישן בבוקר השבת עד שעה מאוחרת, ואוכל להתחמק מלצאת למסיבה בשבת."** היהודי הסכים תיכף ומיד, ובמוצאי שמחת תורה התקשר אליו הנער בהתרגשות נדירה לספר לו את נס הצלתו. **"שהינו במקום ששכרנו ללון בו,"** כך ספר הנער, **"קמנו בבוקר ושמענו ריחות הצלחנו לרוץ למקלט ולסגור בעד המחבלים את הדלת, וכך ניצלו חיינו."** זה כחה של השבת, שהשומרה כהלכתה ומקדשה כדת וכראוי, שומרת היא עליו ומגינה מכל צרה וצוקה, ואף ממוות ודאי חלילה.

רב לך ישיבה בעמך, רבא

אין ספק שהשעות בבית האסורים היא יומה נוראה אלא שמצויים בו בלי יכולת לצאת ממנו, וככל שענשו של האסיר נקצב לזמן ארוך יותר, כך סבלו קשה ומר יותר. החומות הסובבות את בית האסורים, לתלות הברזל האימתניות עם שרשראות הפלדה והמנועולים הכבדים, הסוהרים אטומי המבע, האוכל הבסיסי והחדגוני וכל התנאים הגרועים שבת האסורים מציע ליושבו, הרי הם כסגולה בדוקה ומנוסה לדיכאון עמוק. וכשהאסיר יודע כי עוד נכונ לו שנים ארוכות לשבת, הרי שהדיכאון נעשה עמוק יותר ויותר. אבל ישנם כאלה שדווקא הישיבה בבית האסורים היטיבה עמם. האפשרויות שיש לכל אדם מהשורה לעשות ככל העולה על לבו, אינן נתונות בידי האסירים. גם אם ירצו להמשיך באותם מעשים שעליהם נידונו לשנות מאסר, אין להם את האפשרות לכך, ופעמים שדווקא ההתנתקות מכל העולם החופשי והסוער שבחוץ היא זו שמביאה אותם להיגמל ממעשיהם הרעים. הטובים יותר מבין האסירים, רגשות לבנם במוחבבים עליהם והם פונים לעשות חשבון הנפש ולחשב חשבונם של עולם, הפסד כנגד שכר: האמנם שווה היתה אותה הנאה רגעית וחולפת מול העונש החמור שקיבלו, העונש שעצר את ההתקדמות בחייהם? דווקא שברון הלב של היושבים בעמק הבכא, מאחורי סורג ובריח, הוא זה שמביא אותם להתבונן ולחשוב על מעשיהם בעבר מול רצונם לעתיד. כתוצאה מכך יש רבים המתקרבים לתורה ולמצוות בעודם מצויים בבית האסורים. גם כאלו שהיו רחוקים מרוחניות כרחוק מזרח ממערב, ליבם נפתח והם חוזרים בתשובה שלמה לאבינו שבשמים. מעשה שהיה באחת ממדינות העולם, כך היה: קבוצה של יהודים נתפסה על ידי השלטונות המקומיים בעוונות שונים ומשונים, זה בכה וזה בכה, ונגזרו עליהם שנות מאסר ממושכות. לפני כניסתם לבית האסורים לא הכירו אלו את אלו, אך במקום מושבם החדש נוצרו ביניהם קשרי ידידות וחברות. אמנם לא היו הללו שומרי תורה ומצוות,

אך עצם היותם יהודים הביאה את האחוזה ביניהם והם הפכו להיות חטיבה אחת, קבוצה שמרבית דאגו אלו לאלו. יהודים רחמנים בני רחמנים ידעו תמיד לגמול חסדים טובים לנזכאים ואומללים, ולמזלם הטוב של קבוצת האסירים הללו, במדינה בה נאסרו היה ארגון יהודי מיוחד שנועד לעזור לאסירים ולהביא לרווחתם. ארגון זה פעל בשני מישורים מקבילים: בגשמיות וברוחניות. הוא היה מביא עבור האסירים חבילות מזון וממתקים, ומתזמן את המשלוחים סמוך לשבתות ולמועדים, כדי שיהיו להם לעונג שבת ולכבוד יום טוב. בד בבד היה הארגון שולח לעתים מזומנות רב מרצה, שהוצק חן בשפתותיו ופיו הפיק מרגליות, שיבוא לחזק ולשמח את קבוצת היהודים. רב זה עשה את מלאכת הקודש בנאמנות רבה, ותמיד היה מחזק את האסירים בדברי אמונה ובטחון. היה מרעף עליהם טללי עידוד וגשמי ברכה, בהזכירו להם כי הם יהודים, בני העם הנבחר, בני אברהם יצחק יעקב, ובכל מצב בו הם מצויים עליהם לדעת כי אביהם שבשמים אוהבם ומצפה שישבו אליו. במסירות נפש היה הרב מקפיד להביא להם מערב החג גם את צרכי המצוות: שופר, לרש השנה, ארבעה מינים לחג הסוכות, נרות ומנורה לימי החנוכה, וכמובן מצות ויין לחג הפסח. אלא שבעוד בכל חגי ומועדי השנה לא היה הרב נמצא איתם בגופו, שכן היה עליו להיות בביתו עם משפחתו, הרי שביום הכיפורים היה נותר עם האסירים. הוא קיבל רשיון מיוחד לשהות במשך כל היום בתוכני הכלא עצמו, ובתוך עמו היה יושב. הרב היה אוכל עמם את הסעודה המפסקת ולאחר מכן היו כולם מתעטפים בטליתות שהביא להם ופונים לסדר תפלת 'כל נדרי' הפותחת את סדר תפילות היום. יום הכיפורים עבר עליהם בהתרוממות רוח ונפש, והישיבה הגיע לפני תפלת נעילה. בשעות האחרונות של היום הגדול בו התפללו ושרו בצוותא כשהם כולם מצויים בצום, פתח הרב בדברי כיבושין, דברים המתאימים להבנת השומעים ולהשגתם, בענין המחילה והסליחה שהבורא מעניק לבניו ביום קדוש זה. כשסיים הרב את דבריו, הוסיף ואמר להם, שמאחר שבחודאי כולם רוצים שהרגעים הללו יימשכו וישפיעו על כל ימות השנה, לכן כדאי לכל אחד מהם לקבל על עצמו קבלה טובה שעליה יקפיד לשמור ברצינות מכאן ולהבא. "אין צורך", הדגיש הרב, "להכריז בפני כולם את הקבלה ואת מהותה, אלא שברגעים אלו, כשהחמה בראשי ההרים ואנו מתכוננים להתחיל עוד מעט בתפילה והתחממות את היום הקדוש, כל אחד יעשה חשבון נפש עם עצמו וידע להתאים לעצמו את הקבלה הטובה ביותר עבורו, בהדגשה, שעדיפה קבלה קטנה אך מקויימת מאשר קבלה גדולה שאי אפשר לעמוד בה לאורך זמן". הרב סיים את דבריו, המתין מספר דקות בהם הוא ראה שכל השומעים יושבים ברצינות רבה ושקועים במחשבות ובהרהורים על הקבלה הטובה שברצונם להתחייב עליה, ולאחר מכן פתח בתפילת נעילה שנאמרה בכיות רבות ובהתרגשות רבה. לאחר תפלת ערבית הוציא הרב מצקלונו עוגות ובקבוקי שתייה, הבדיל על הכוס

והאנשים סעדו את לבם, באמונה תמימה כי רצה האלקים את מעשיהם. לאחר ימים מספר, כאשר שוחח באופן אישי עם אחד האסירים, פתח הלה מיומנתו ואמר: **"ידע הרב כי אנכי קיבלתי על עצמי לפני תפילת נעילה לשמור שבת כהלכתה!"** הרב, ששמח מאד כי דבריו עשו פרי, הרשה לעצמו בוהירות לשאול את האסיר שעד אותו יום לא שמר שבת, האם אינו חושב שזו קבלה גדולה מדי עבורו. ותוך כדי דיבורו, המשיך הרב והסביר לו: **"הלא ראוי שתדע כי מצות שמירת שבת היא אינה מצוה קלה. אין היא מסתכמת באכילת שלש סעודות בשבת ושירת 'לכה דוד', שמירת שבת פירושה שבתה מוחלטת מכל המלאכות האסורות בשבת, וזו מצוה שהיא כהררים התלויים בשערה, הלכות רבות ופרטי דינים יש בה, ועליך לדעת זאת כדי שהחלטתך וקבלתך אכן תהייה אמיתית."** האסיר לא התבלבל לשמע דברי הרב והשיב לו בשפה ברורה: **"ידעתי גם ידעתי שאין זה דבר קל לשמור שבת, בפרט לאדם כמוני שלא קרא ולא שנה ולא הורגל בה מנעוריו, ועל אחת כמה וכמה כשאני מצוי בתוכני בית האסורים, והתנאים קשים מאד. אך ענין זאת אני נחוש לעמוד בקבלה זו שקיבלתי על עצמי."** זה זמן רב שאנכי מהרהר בתפקידה המרכזי של מצות השבת בחיי היהודי, ועכשו שקיבלתי אותה על עצמי - אעמוד בזה על הצד היותר טוב, בעזרת השם". כיון ששמע הרב את דבריו האמיתיים של האסיר נענה ואמר לו שגם הוא ישתדל ככל האפשר לסייע בידו לקיים את קבלתו ויקבע עמו שיעור קבוע בו ילמדו את עיקרי הלכות שבת, לדעת את המעשה אשר יעשה ואת אשר לא יעשה. מלבד זאת הציע לו הרב כי יביא לו ספרי קודש כתובים בשפה ברורה המסדרים את הלכות שבת על הצד היותר טוב. האסיר לקח את החלטתו ברצינות רבה, הוא שקד על ספרי ההלכה וחזר עליהם שוב ושוב עד שההלכות היו ברורות ומסודרות לו בברור. כל שאלה בה הסתפק הפנה לרב, כשבד בבד הכין לעצמו את התשתית בה יוכל לשמור שבת כהלכתה. וכמאמר חכמינו ז"ל (יומא לז,): 'הבא ליטרה ומסייעין אותו': הוא גם קיבל אישור מיוחד מהנהלת הכלא להכניס אה התא פלטה חשמלית קטנה, כדי שבשבת יוכל לאכול אוכל חם. חלפו מספר שבועות בהם לא הגיע הרב לבקר בכלל מסיבות אישיות, והנה כאשר הגיע לביקור הפתע לגלות שהאסיר שומר השבת איננו. כל האסירים נמצאים במקומם, ואילו מיועדנו נעלם. הרב ידע כי אין מציאות בעולם בה יוכל האסיר לצאת מהכלא, שכן תנאי המאסר הקשים שלו כללו גם איסור לצאת לחופשות, ולפיכך דומה היה לרב כי בוודאי אינו חש בטוב, ולכן התעניין אודותיו ושאל האם אפשר ללכת לבקרו בתאו. אלא שלמרבית ההפתעה, האסירים ששמעו את מבוקשו נענו פה אחד ואמרו בהתרגשות: **"וכי הרב אינו יודע? הרי אסיר זה השתחרר בדרך פלא והפלא, ולא זו בלבד שהוא השתחרר מהכלא, אלא שהוא גם ידע 'לנבא' זאת, וכבר לפני כמה שבועות חזר ואמר שוב ושוב לאסירים אחרים: דעו**

נהפכת הזקנה לצעירה, והחולה הופך לבריא ואיתן. ולמדנו בא, כמה ברחו צדיקים מן החטא כמטחוי קשת, וחששם מיראת החטא לא נעלם גם בהיותם באים בימים. גם בדורינו היה מעשה עם הרב הקדוש רבי אליעזר זוסיא מסקולען ז"ע, שהתאכסן במשך מספר ימים בביתו של אחד ממקורביו בעיר מאנסי. באחד הימים הבחין בעל האכסניה להפתעתו כי הרבי, שכבר היה באותה תקופה זקן ותשוש כח, ממנה יורד במדריות בכוחותיו הדלים, כשניכר היה כי הייתה במדריות כרוכה עבדו במאמץ רב.

תמה האיש ושאל את רבו: האם קרה משהו? מדוע יצא הרבי מהבית בגפו? תנוח דעתך, השיבו הרבי, חשבתי לתומי שכל אנשי הבית יצאו, וכי נשאיתי לבד עם בני ביתך. עתה, בראותי שהנך כאן, יכול אני לחזור... בעל האכסניה לא יכל לעצור את השתוממותו, והוא שאל: ילמדנו רבינו, האם גם בגיל של הרבי צריכים להיות 'עסוקים' בענינים כאלו? אלא מה, תמה הרבי כנגדו, בכוחו של היצר הרע להחזיר ימי נעורים לזקן, גבורה לחלש ואפילו את כח הראיה לסגי נהור, ובלבד שיוכל להחטיא את האדם. וכזהו הוא המצב. אין פלא שכל עוד הנשמה בקרבי, עד זקנה ועד שיבה, צריכים אנו ללחום כנגדו ואין מי שיכול לומר כי חסין הוא מפני השפעתו.

עבודה בכל גיל

מובא בגמרא, במסכת שבת (קכב:). אמר ליה שמואל לרב יהודה: שינגא, שרי שקיך ועייל לחמך. עד ארבעין שנין מיכלא מעלי, מכאן ואילך משתי מעלי. כלומר, עד גיל 40 מועילה האכילה לגוף, והחל מגיל 40 והלאה מועילה השתייה.

הקשה הרב הקדוש רבי מאיר מפרימישלאן ז"ל (דברי מאיר עמ' עב): מה כוונת חז"ל בזה אם מיכלא מעלי או מישתי מעלי, וכי באו חז"ל דרכי העולם הזה, להורות לנו האם לאכול או לשתות?

ואמר, כי הנה דרכו של היצר הרע לדחות את האדם מדחי אל דחי מעבודת הבורא ברוך הוא. וכך, כשעומד האדם בימי בחרותו בכוחו וגבורתו ואז ביכולתו לעבוד את ה' בכל כוחו, אומר לו היצר: אל דאגה, עוד יהיה זמן לעבודת ה' בימי הזקנה. כעת, צריך אתה לעסוק בפרנסתם של בני ביתך. הנה, בהגיעו בשעה טובה לגיל זקנה ושיבה, יכול מרפה היצר את ידיו והוא אומר לו: אם עבדת את ה' בימי בחרותך, כי אז היה לך כח לילך למקוואות הקרים ולהשיכים בהשכמות בוקר ולקום חצות לילה. אך עתה, בזקנותך, ולאחר שתש כחך, איך תעבוד את ה'. הרי כך תפגע בבריאותך ונמצאת מאבד את עצמך לדעת, חלילה...

כך גורם היצר לאותו אדם להימנע מעבודת ה', הן בבחרותו והן בזקנותו. אך חז"ל הכירו בטיבו של היצר ובדרכיו, ועל כן הורו לנו את הדרך כיצד יש לדחות את היצר "ר' כלבתי שמוע אליו, ולכן אמרו: בבחרותו ובצעירותו, ביט האדם על המאכל שקודם שנתישן הוא טוב למאכל, אבל אם נתישן המאכל אינו שווה כלום, כי נבאש וגרוע הוא. ואת כך יעשה ילמד שכן צריך האדם לעבוד את ה' בבחרותו, כי אם ימתין על ימי זקנתו עד כי נתישן תהיה עבודתו כמאכל שנתישן, נבאש נמאס ונבזה.

אך בהגיעו לאחר גיל ארבעים, אזי מישתי מעלי, פירוש: יקח ראייה מהמשקה שכל מה שהיה יש יותר, וכך הוא משובח יותר. ואם יעשה כן, יעסוק גם בבחרותו וגם לעת זקנותו בתורה ועבודה ובגמילות חסדים, בבוקר לא ינוח ולערב לא יניח ידו.

ונגד זקניו כבוד

נוהג היה הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקאצק ז"ל לומר, כי היצר אינו מתבטל, אלא משנה את דרכו ואת תכסיסיו לפי הזמן והעת. וכך, לעת זקנתו של אדם, כאשר מסתלקות ממנו התאוות עמן התמודד בצעירותו, אין היצר נח אך הוא מנסה להכשילו בכבוד ובגאווה.

ומסופר (נכנסת ישראל, לרי ישראל גאלדמאן, אבות פ"ד מ"א אות לה) שפעם הלך לבקר חולה אחד מחסידיו, ומצאנו גוסס רח"ל. אמר לו הרבי: הודיעני נא אם יש לך גם עתה את היצר הרע, ואם גם ברגעים אלו בהם עומדת נשמתך לעזוב את גופך, הוא עדיין מנסה לפתות אותך לעבור עבירה.

ענהו החסיד, רגע לפני צאת נשמתו: אותו יצר לא עזבני, וגם עתה הוא פועם בקרבי ומנסה להשפיע עלי ולהפילו ברשתו. אך כעת אין הוא פועל באותן שיטות שבהן פעל עד כה, אלא בדרך אחרת: הוא מפתני לקרוא 'שמע ישראל' בקול גדול, למען תצא נשמתו באחד, ואז לו באי עולם יאמרו כי צדיק וחסידי באמת אינו שיצאה נשמתו באחד כרבי עקיבא בשעתו...

ומעשה בחסיד אחד שבא להרב הקדוש רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר ז"ל ואמר לו: ברוך השם, התגברתי על היצר ועתה ברצוני להתנהג בחסידות. צחק הרבי ואמר לו: אילו היה לך כוח בגופך, היית ממשיך וחוטא. רק עתה לעת זקנותך תש זוחך, ועבר היצר מתאוה לכבוד וגאווה. ואמר, כי יש להמליץ בזה את הפסוק 'ונגד זקניו כבוד' - מה שעומד כנגד הזקנים לשטן בעבודת ה', היא תאוות הכבוד שמוגרשת בעיקר בימי הזקנה, והיא מחליפה את התאוות הקדומות...

וכך אמר הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקאצק ז"ל בעל 'חקל תפוחין', שיש להיזהר מחטא זה של הגאווה, עד שערי מוות: בענין חטא הגאווה, דידוע שעוין זה מצד אחד הוא קשה מכל העוונות, כי אי אפשר לבוא בה לידי תיקון, כי בשאר התאוות יוכל האדם לשבר בקרבו את היצר הרע שלא יתאוה יותר, וגם לעת זקנה נחלשו כמעט כל החמדות. אמנם לא כן בכבוד וגאווה שעד יזיבולא בתרייתא בא הבעל דבר בפיתוי עון זה, ואומר לו: ראה כמה נאה

המשך בעמוד ד'



תפילה

פנינים וערגוליות בעניני
עבודה שבלב זו תפילה

אבינו לנצח, בלא יכולת לשוכחה, כי דברי הבורא יתברך חיים וקיימים לעד ואין השכחה שולטת בהם.

וכן רמז הרב הקדוש רבי לוי יצחק ממברדיטשוב זי"ע בספרו 'קדושת לוי' (פר' ויגש ד"ה או יבאר אנכי) על הפסוק (במדבר יא כא) 'העם אשר אנכי בקרב', שדיבור 'אנכי ה' אלהיך' נמצא לעולם בקרבם של כל ישראל.

ונקודה זו היא המעוררת הרהורי תשובה בלב ישראל בכל יום, ומכחה אפילו הפחותים ביותר מבני ישראל מסרו בכל הדורות ברצון את נפשם על קדושת השם מכח האהבה הפנימית הטמונה בלב כל יהודי לקדוש ברוך הוא.

אהבה זו טבע בנו הבורא כירושה מאברהם אבינו, והיא היא הניצוץ הפנימי שבלב.

בכל יום ימים מעוררים בני ישראל את כחה של אהבה זו על ידי הכוונה כראוי בקריאת שמע שחרית וערבית במסירות נפש, כמו שאמרו בזהר הקדוש (מדרש הנעלם ח"א קכד), 'שהמכוון את ליבו בפסוק 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך', שפירשוהו 'אפילו נוטל את נפשך', מעלה עליו הכתוב כאילו נהרג על קידוש השם בכל יום.

וכך פירשו את הכתוב 'כי עליך הורגנו כל היום' (תהלים מד כג), שהמקבל על עצמו מסירות נפש בשעת קריאת שמע נחשב לו הדבר המסירות על קידוש השם בפועל, וכרמוז בהמשך הפסוק 'נחשבנו כצאן טבחה'.

וכן כתב רבינו הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"ה ס"ה), שבכל יום שקוראים בקריאת שמע את הפסוק 'ובכל נפשך' ומכוונים שהרי אנו מוכנים למסור את הנפש על כך, הרי זה כאילו נהרגנו באותה שעה על קדושת השם.

וכיון שמוסרים את הנפש במחשבה וברצון עליה פעמים ביום, משתמרת נקודה זו בטהרתה ואין שום פגם יכול למחותה.

לא זו בלבד, אלא שהתעוררות נקודה זו נמשכת לכל היום כולו, כמו שרמזו כ"ק אדמו"ר רבי דוד חי אביחיציא שליט"א בפסוק 'כי עליך הורגנו כל היום', שכן מסירות הנפש משפיע לכל היום כולו.

וכמו שנכתב בספר החינוך על מצות קריאת שמע (מצוה טז), שכאשר האדם מעלה בדעתו וזכרונו בתחלת היום את אחדות השם ומלכותו ואת השגחתו על הכל, ונותן אל לבו כי עיני ה' פקוחות על כל דרכיו, ישמור את צעדיו ומחשבותיו במשך כל היום כולו.

ושבת ציה אלהיך

הנקודה הפנימית שבלב היא המעוררת את האדם לתשובה, ועל זה נאמר (ישעיה ו') 'ולבבו יבין ושב ורפא לו', כמו שכתב הרב הקדוש רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע בספרו 'שמע ישראל' (פר' נח ד"ה במד"ב בא), שהנקודה הפנימית שבלב היא המחיה ומשיבה את הנפש הישראלית בכל מצב שהיא.

וכאשר 'לבבו של האדם' יבין, מודליק הוא את פנימיות נשמתו, ומשם ממשיך קדושה וטהרה לכל הגוף, 'ושב ורפא לו'.

וכן כתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בספרו 'שפת אמת' (תירו תרס"א ד"ה בפסוק), על דברי חכמינו שדרשו במסכת ברכות (לב:) את הפסוק 'ואנכי לא אשכח' (ישעיה מט טו), שהבטיח הבורא יתברך שלא ישכח את מעמד הר סיני שקיבלו בו ישראל את עשרת הדברות המתחילים בדיבור 'אנכי ה' אלהיך'.

ונכתב בעל השפת אמת כי בעת שאמר הקדוש ברוך הוא דיבור זה, נטע בליבות ישראל את נקודת האמונה הפנימית הירושה מאברהם

מגן אברהם

מקובל הוא כי בליבו של כל יהודי ויהודי ישנה נקודה יהודית פנימית, שהיא היא הניצוץ האלוף משורש נשמתו, ולעולם אינה נפגמת אף אם חלילה הרבה לפשוע ולחטוא.

על כך נאמר (ויקרא טו טו) 'השכן איתם בתוך טומאתם', מפני שאותו ניצוץ יהודי לעולם אינו נפגם ונמחה, ונותר זך וטהור תמיד בלא להתלכלך מהחטאים. וכלפי נקודה פנימית זו אמר הכתוב 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיה ס כא).

וכפי שכתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בספרו 'שפת אמת' (ר"ה תרל"ד ד"ה בכסה), שלנקודה זו הטמונה בליבו של כל יהודי יש דביקות בבורא יתברך בבחינת 'בן' בכל עת ובכל מצב, וזו היא הארה מהאור הגנוז לצדיקים שנאמר עליהם (תהלים צו יא) 'אור זרוע לצדיק'.

זהו עונקם של דברי חכמינו שאמרו (סנהדרין מד.) 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא', מפני שבאותו ניצוץ פנימי שאינו נפגם, הוא נשאר לעולם בן ישראל.

והנקודה הזו היא המעוררת את הלב לתשובה, ואף בקרב הרשעים נמצאת היא, כמו שאמרו (הובא בעקרת יצחק' שער טז) שכל 'ימיהם של הרשעים הם מלאים חרטה, כי הנקודה הזו מעוררת אותם בכל שעה לשוב אל ה' ולהתחרט על מעשיהם.

וביאור הדברים מצאנו בספר הקדוש 'שפת אמת' (שבת תשובה תרס"ה ד"ה שובה), ששם ישראל אינו מתבטל לעולם, כי בשעה שאדם חוטא מסתלק ממנו אותו חלק הנשמה לפי שעה.

ואמר הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חידושי הרי"מ', שנקודה קדושה זו נקבעה בכל בני ישראל מכחו של אברהם אבינו עליו השלום. וזו היא הבטחת הקדוש ברוך הוא לאברהם 'אנכי מגן לך' (בראשית טו א), שלעולם יגן על נקודה פנימית זו של אמונה בבורא ודביקות בו, שהיא ירושה לנו מאברהם אבינו.

ועל כך חותמים אנו שלש פעמים ביום את ברכת 'אבות' שבתחילת תפילת העמידה בברכת 'מגן אברהם', כי הבורא יתברך מגן על נקודה זו שתישמר בטהרתה, ואינה מתקלקלת ונפגמת.

וכן כתב בשמו נכדו הרב הקדוש רבי פינחס מנחם מפליץ זי"ע בספרו 'שפת צדיק' (לך לך אות לב), שבכל אחד ואחד מישראל ואף בפחות שבפחותים נמצא ניצוץ קדוש שעל ידו יש יכולת לעלות, וזוהי הנקודה הפנימית בזכות אברהם.

אנכי בקרבי

נקודה טהורה זו נחקקה בליבות בני ישראל בעת מתן תורה, בשעה ששמענו מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו 'אנכי ה' אלהיך' ו'לא יהיה לך' (מכות כד.).

וכמו שכתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בספרו 'שפת אמת' (תירו תרס"א ד"ה בפסוק), על דברי חכמינו שדרשו במסכת ברכות (לב:) את הפסוק 'ואנכי לא אשכח' (ישעיה מט טו), שהבטיח הבורא יתברך שלא ישכח את מעמד הר סיני שקיבלו בו ישראל את עשרת הדברות המתחילים בדיבור 'אנכי ה' אלהיך'.

ונכתב בעל השפת אמת כי בעת שאמר הקדוש ברוך הוא דיבור זה, נטע בליבות ישראל את נקודת האמונה הפנימית הירושה מאברהם

מעשיך, כי בתאווה זו אין שייך זקנה וחולשה. וצאו וראו מהבטל שם טוב הקדוש זי"ע, שבשעת יציאת נשמתו ראו תלמידיו שהוא אומר מה. הטו אונם אליו ושמעו שהוא חוזר את הפסוק (תהלים לו ב) 'אל תבואני רגל גאווה' כידוע. כי זאת ביקש בעומדו ברגעיו האחרונים בעלמא הדין, שלא יכשל חלילה בחטא הגאווה...

ומסופר שקודם פטירתו שאלוהו תלמידיו, למי יסעו אחר פטירתו? ואמר להם, כי כל צדיק שירצו לנסוע אליו יבקשו מאתו עצה נגד יצר הגאווה, ואם יאמר להם עצה לזה, ידעו שאין בו סימן ברכה. כי באמת אין עצה ותבונה בזה, רק להתחנן ולבקש מאת הבורא יתברך בדמעות שליש שישמרהו ממצודת יצר הרע זה.

וכבר היה מעשה עם הגאון הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שמפורסם היה בחכמתו, בחריפותו ובשנינותו, כאשר צדיקים אמרו עליו שהוא מחונן בחכמת שלמה. והנה פגש פעם חסיד זקן שהיה מרבה בתעניות ובסגיונים כדי שישבחוהו וראו, אם לא די בכך, הגיע אותו חסיד לרופשיץ כשהוא לבוש בשק מתחת לחלוקו.

הצביע עליו רבי נפתלי ואמר לשמש: בוא וראה כמה גדול כוחו של יצר הרע, הוא פתה אפילו זקן כזה ומכניסו אל תוך שקו. (ובידיד: אפילו אוא אלטן, האט דער יצר הרע אריינגענארט אין זאק אריין)...

המאירי בשו"ת

מקובל לחשוב שגם אם אין כוחו של היצר מתבטל לעת זקנה, אך עדיין הועם כוחו והמלחמה עמו הופכת קלה יותר. אך הגאון הקדוש רבי פנחס הורוויץ מפרנקפורט זי"ע בעל 'ההפלאה' כתב בספרו 'המקנה' (קידושין ל:) שההיפך הוא הנכון, וכי ככל שהאדם מתבגר ומזדקן, כך מתגבר עליו כוחו של היצר.

כי היצר הרע בימי נעוריו של אדם הוא נוטה לדברי הבל, ולאחר שעברו ימי הנעורים נמאס בעיניו מעשה תעתועים של ימי נערות ויתחדש עליו יצר הרע אחר רע יותר מן הראשון. וזהו שאמר 'כי יצר לב האדם רע' יותר ממה שהיה בימי 'נעוריו'.

ומביא בעל 'הפלאה' ראיה לדבריו מדברי חז"ל בתלמוד הירושלמי על הפסוק 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג יליבני', שהחטא הוא לפי שנותיו של אדם, וככל שהוא מזקין מתחדש בו היצר הרע, וכמו שאמרו (קנים פ"ג מ"ו) על זקני עמי הארצות, שכל זמן שמזקינן דעתם מיטפשת עליהם.

ויצרו של אדם המתגבר עליו בכל יום, הוא יצרם של הצדיקים שאינם שומעים לדבריו ומתחזקים כנגדו, ואף הוא מתגבר כל היום, כמו שאמרו 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו'. וכיון שהצדיקים גדלים בעבודת ה' בכל יום, כך היצר הרע מתגדל ומתחזק להחטיאו.

הוא אומר: המלחמה עם היצר לא די שאינה שוקטת, אלא שהיא הולכת ומתעצמת!

אל תשליכנו

ומאידיך, היו שפירשו כי בשנות הזקנה דועך מעט כוחו של היצר, עד כדי כך שנדרשת תפילה בכדי לזכות ולהגיע להתמודדות עמו. דבר זה נלמד מתורתו של הרב הקדוש רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זי"ע, וממעשה שהיה. עם כל גדלותו וחריפותו ועל אף ששמו כבד הלך לפניו, היה הרבי מוגסטינין נכנע ומתבטל לרבו הרב הקדוש רבי יעקב אריה מראדיזימן זי"ע.

לימים סיפר על אותה פעם שישב לפני רבו זה והוא פתח בפסוק 'אל תשליכני לעת זקנה' (תהלים עא ט), כאשר נראה היה כי ביקש לומר תורה על פסוק זה. אך בטרם החל לדבר, פתח רבי יחיאל מאיר ואמר על פסוק זה, כי לעת זקנתו של אדם נחלשים כוחותיו הגופניים ושוב אין הוא צריך ליגיעה ועבודה להתגבר על היצר, נמצא שאין עבודתו נחשבת לכלום.

לכן ביקש דוד המלך 'אל תשליכני לעת זקנה', שגם בימי זקנתו לא יכלו ממנו הכוחות החומריים, וכך יזכה להמשיך ולהילחם ביצר ולהעלות ריח ניחוח לה' בהתגברו על החומר.

ויהי ככלותו לספר זאת, אמר הרבי מגוסטינין: עד עצם היום הזה אני מתחרט על שמהרתי להיכנס בתוך דברי הרב מראדיזימן, ואמרתיו את הפירוש הלזה על הפסוק. כי אחרי כן, לא זכינו והרבי לא אמר עוד על פסוק זה את תורתו.

והם הם הדברים שאמר הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שטער שליט"א:

'פעם נכנס לביתי יהודי מבוגר, ובטרם ישב שאל: 'אמור נא לי, האם בימי הזיקנה גם יש יצר הרע?'

'אכן כן', השבתי לו, 'יש יצר הרע, אך מה אכפת לך, ומה רעה יש בזה? הרי רק בזכותו זוכה אתה להמליך עליך את הקדוש ברוך הוא כמה וכמה פעמים ביום', שכן כל 'סור מרע' היא המלכה רבה. וכי דבר של מה בכך הוא להמליך את הקדוש ברוך הוא באמצעות התגברות על היצר כל כך הרבה פעמים?

הרגל המושגת

בספרו 'אריה שא' (מבוא התשובה אות 10) כתב הרב הקדוש רבי לייבוש זמיראד זי"ע כי הזיקנה לכשעצמה אינה סגולה כנגד יצר הרע, שכן ככל שהאדם משוקע בחטא בעצירותו - כן יקשה עליו להיפדר מהחטאים בזקנתו, דווקא בשל הרגליו שנעשים טבע, ולכן יקשה עליו להתנתק מהם.

ואלו דבריו:

כי הגם שאמת הוא שהמניעים הגופניים לתאוות נחלשים אצל הזקן, אבל אם לא היה תלמיד חכם כפי שהתנאים קוראים תלמיד חכמים, והיה מחשבנות מקושר לתאוות העולם הזה, אז אדרבה מחמת הרגל מחשבנות בהן אז כמשך שנים רבות עוד יותר ההרגל נעשה טבע בהן.

ולכן, זקני עמי הארצות כל זמן שמזקינן דעתן מטופת יותר, היינו שמשוקעים הם בתאוות מכח ההרגל, ולכן קשה עליהם לשנות את דרכיהם לטוב, על אף שכוחו של היצר נחלש בהם.

לערב ימולל ויבש

אך מה יעשה האדם וכיצד יכין את עצמו לקראת ימי הזקנה שעוד יבואו? דבר זה מוצאים אנו במשנתו הבהירה של הרב הקדוש רבי משה יהושע מיוניץ זי"ע בעל 'ישועות משה', שדיבר בקדשו (פרשת ויחי) לאמור:

זאת יזכור האדם, שעליו להזדור ולהתאמץ בעבודה זו ואל יאחר מעשי יומו למחרתו, וכבר משחר ימי בימי נעוריו יקבל על עצמו עול תורה ועבודת ה', ואל ימתין לשנות הזקנה להתעורר לשוב אל ה'. כאשר פירשו בספרים הקדושים ('אור פני משה' ריש פרשת משפטים) את הכתוב (תהלים ז) 'בבוקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש'. 'בבוקר' היינו בימי הבחורות, ראוי אשר אז יציץ יפריח מעשים טובים, ואז גם כי יזקין לא יסור מהם.

אמנם כאשר 'וחלף' - חלף זמן הבחורות, באמור לו היצר הרע הלא עוד חזון למועד ולעת זקנתו תשוב בתשובה, אזי תדע שגם 'לערב' בימי הזקנה 'ימולל ויבש', כי כבר הורגל והושרש במעשה היצר ואין כוחו במתניו לשנות דרכיו.

כך שההכנה הנדרשת לימי הזקנה, כך מורה אותנו דעה ה'ישועות משה', אמורה להתחיל בימי הבחורות, שכבר אז נדרשת החזרה בתשובה כשאין לדחות אותה לימי הזקנה, שאז כבר לא ניתן לשנות הדרכים ולשפר המעשים...

וכך גם היה אומר הרב הקדוש רבי אברהם אבא מפייסבורג זי"ע:

בימי זיקנה ושיבה תיפול על האדם חולשה ותשות כח, וקשה לו להתגבר על היצר הרע. אך מי שעבד על עצמו בימי נעוריו ונשמר מן החטא בעודו איש בגבורתו, יזכה לשמירה מן השמים בימי זקנתו, ואין לו להתיירא מיצרו לעת זקנה ושיבה.

אך מי שלא שמר עצמו מן החטא בנעוריו, יש לו לירא מאוד על תקופת הזקנה שלא יפול בידי יצר - ככלות כוחו.

ומשל נאה על כך מצאנו בספר 'גן יוסף' (לבעל 'פרדס יוסף', אות תרמה), שמקדים ומקשה על הפסוק 'אל תשליכנו לעת זקנה' ככלות כוחנו אל תעובנו' - וכי למה מבקשים אנו דווקא על ימי הזקנה שלא יעזבנו, והרי בימי הנעורים מתגבר עלינו היצר ביותר, ואז זקוקים אנו בעיקר לסיוע ממרום. ומדוע מבקשים אנו רק על עת זקנה?

והתשובה מבוארת באמצעות משל:

בעיר אחת היו שתי מסעדות, באחת היה ניתן להשיג תמיד לחם ומעט מרק ודגים מלוחים, מאכלים פשוטים להשיב את הרעב, ואילו באחרת היו תמיד מעדנים ומאכלים משובחים ביותר.

באותה עיר היה נער פוחז שזכה בירושה גדולה, והיה נוהג להכנס לאותה מסעדה יוקרתית מדי יום בימים, ונתן בכוס עיניו עד שאיבד כל כספו ותכשיטים ומלבושים. ומצא עוד בגד ישן ובא אליו ליתן לו מעט יין שרף, ואף מכר את כל מלבושיו המהודרים ותכשיטיו היקרים על מנת לממן את זלילתו. לבסוף, משאזל ממנו, גירשוהו בעלי המסעדה, והזהירו אותו שלא ייכנס בלא ממון לתשלום עבור האוכל.

הלך אותו נער ונכנס אל המסעדה הפשוטה. 'תן לי בבקשה לאכול ולשתות תמורת בגד זה'. היה זה מלבוש פשוט ביותר, מן האחרונים שנוותרו לו.

נכמרו רחמיו של בעל המסעדה. 'אמנם היה לך לבוא לאותה מסעדה בה כילית את ממונך, ומן הדין שהוא ירחם עליך ויתן לך לאכול תמורת בגד עיוב זה, אך ארחם עליך לפני משורת הדין'.

אמר היורד מנכסיו לנפשו: 'לשווא כיליתי את ימי וממוני באותה מסעדה שבעליה האכזר לא עמד לי בשעת דחקי...'.

במשל, המסעדה הפשוטה בעלת המזון המשובח היא היצר הטוב, ואילו היצר הרע מציע מאכלים יקרים ומושכים, אך בבוא ימי הזקנה, משירד האדם מנכסיו יראה, כי רק בחיקו של היצר הטוב ימצא מנוחה.

וזהו בקשתנו 'אל תשליכנו לעת זקנה' ככלות כוחנו, שכן אז מגלה האדם שלא יכול הוא לעשות את שעשה קודם לכן, ועל כן זקוק הוא דווקא אז ביותר לכך שלא ישליכנו...

והמסר העולה, הלכה למעשה, שההכנה והמעשה לימי הזקנה מתחילה בימי הנעורים ובשנים שבהן ניתן עדיין לשנות הרגלים ולעשותם קודש לה'.

לכם שאני עומד לסיים את זמן מאסרי בכלא ולהשתחרר מוקדם מהצפוי.

'תחילה', ספרו האסירים, 'חשבנו כי השתבשה עליו דעתו, אסיר שמצוי בכלא שמור ביותר, ולפניו עוד שנים רבות עד להשלמת עונש מאסרו, מדבר בוודאות על שחרורו העתידי? אלא שהאסיר גילה לנו את המקור ממנו הוא יודע על כך, והוא הצביע בפנינו על הספר שנתתם לו על הלכות שבת, שם נאמר בוודאות כי הוא צפוי להשתחרר'.

הרב לא האמין למשמע אזניו.

בספר על הלכות שבת היה כתוב שהוא עומד להשתחרר מהכלא? הרי זהו ספר הלכתי מובהק ולא ספר הדרכה לאסירים?

אבל האסירים המשיכו בהתלהבות וסיפרו:

'האסיר הראה לנו, שחור על גבי לבן, את הציטוט מדברי הגמרא במסכת שבת (ק"ח): 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים'. והוא הצהיר:

אני אשמור שתי שבתות כהלכתן ותראו שמידי אגאל!'

כאן הבין הרב את הטעות של אותו אסיר, שהרי הגמרא מדברת על כך שבני ישראל יגאלו מהגלות ויזכו לביאת משיח צדקנו, ואילו האסיר חשב לפי תומו כי הדברים אמורים לכל איש יהודי באשר הוא שם, בכל מקום בו הוא נמצא והוא זקוק לגאולה, הרי שעצמו היא לשמור שתי שבתות כהלכתן וכך להיגאל.

וזו הסיבה שלפיה משוכנע היה האסיר שעצה זו תועיל לו לגאולתו מבית האסורים.

אלא שהרב שתק ונתן לאסירים להמשיך לספר.

'האסיר אמר לנו: דעו לכם כי אין זה דבר קל לשמור שתי שבתות כהלכתן, אך אני נחוש לעשות זאת. אני לומד בכל כחי את הלכות שבת, יודע אני בבירור מה מותר ומה אסור, וקורב אני ביותר לכך שאוכל לשמור שתי שבתות כהלכתן, ואתם תראו שאשתחרר מכאן'.

האסירים סיפרו שחלק מהם לעגו לו וטענו בפניו כי הוא מאמין בדבר שהוא חסר היחשבות במציאות, אך האסיר עמד על שלו, הוא שמר שבת בקפדנות מרובה, והמראה הפלאה הסג התרחש. עדויות שונות הגיעו לפרקליטות אודות העבירה בה הורשע בעבר, והתקבלה החלטה להעמידו למשפט חוזר. במסגרת המשפט החוזר התברר לו היה קטן בהרבה משחשבו בתחילה, ולכן הודיע השופט כי הוא קובע שיש לשחררו על אחר והוא חופשי לנפשו.

הרב, ששמע את הדבר מהאסירים שהסחיו לפי תומם, הוא זה שסיפר סיפור זה תוך כדי שהוא מציין:

'בואו וראו את כוחה הגדול של השבת, שבתות תמימות נפשו של היהודי, הוא הצליח להמשיך לעצמו בזכותה גאולה פשוטה כמשמעה, והרי זה לימוד לכל יהודי שבדודאי אם ישמור את השבת כהלכתה יזכה להיגאל מכל צרה וצוקה'.



לשמייעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

ספר
ויהלום

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א



מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

להעיר מי שנרדם עם תפילין על ראשו

בידיו ומשום שמא יפלו מידיו, ואם מניחם בראשו ארעי מותר וקבע אסור, ומה שאמרו שמותר אפילו קבע, זהו בפריס סודרא עליוה והיינו שהניחם אצל מראשותיו, שלא נתנה תורה למלאכי השרת.

ומתבאר מהסוגיא לפי פירוש רש"י, גם בביאור שיטת רבא וכן ביישוב הגמרא את סתירת הברייתות, שאין איסור שינה אם תפילין רק בשינת קבע אבל שנת ארעי מותרת והטעם משום ש'בניינים פורתא לא אתי לידה הפחה' (רש"י ד"ה רבא אמר), וכן פסקו להלכה הרא"ש (ברכות פ"ג ס"י כח, הל' תפילין ס"י כא), והרבנו יונה (ברכות יד: ד"ה ולא) שמותר לישון עם תפילין שנת ארעי.

אמנם דעת רמב"ם שאסור לישון עם תפילין אפילו שנת ארעי שכתב (הל' תפילין פ"ב הל' טו): תפילין צריכין גוף נקי שיזוהר שלא תצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהם עליו, לפיכך אסור לישון בהם לא שינת קבע ולא שינת ארעי, אלא אם הניח עליהן סודר וכו' ישן בהם שנת ארעי, וכיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן.

ובבית יוסף (סי' מד ד"ה והרמב"ם כתב, ובכסף משנה פ"ד הט"ו) כתב שהרמב"ם פירש שלא כרש"י את דברי הגמרא ביישוב סתירת הברייתות, ומה שאמרו 'דמנחי ברישיה' היינו שאסור בין קבע בין ארעי, ושנת ארעי מותר אם 'פריס סודרא עליוה' שעל ידי כך יזכור שהתפילין בראשו ולא יבוא להפיח בהן, וב'דנקיט' להו בידיה' מותר אפילו קבע, ואין חוששים שמא יפלו מידו מכיון שהם כרוכים בידו באופן שאין חשש שיפלו. וכן פסקו עוד הרבה ראשונים כדעת הרמב"ם, הבעל המאור (סוכה כו. ד"ה והלוי) בדעת הר"ף, השגות הראב"ד (שם אות ג) והר"ן (על הר"ף ד"ה ומדאמר), הרמב"ן (שבת מט. ד"ה מאי) הריטב"א (שם ד"ה רבא, סוכה שם ד"ה רבא). להלכה פסק השולחן ערוך (סי' מד ס"א) כדברי הרמב"ם שאפילו שנת ארעי אסורה עם תפילין, אמנם הגר"א (שם ד"ה כל זמן הביאור בביאור הלכה ד"ה אפילו) נקט כדעת הרא"ש שפירש כרש"י שאין איסור בשינת ארעי.

טעם הרמב"ם שאוסר בשנת ארעי

בסברת הרמב"ם שאוסר אפילו שנת ארעי מצינו שלושה טעמים, כפי הנתבאר בפרי מגדים (א"א סק"א): א. בדברי הכסף משנה (הג"ל) מבואר שהטעם מפני שסובר שגם בשנת ארעי יש חשש הפחה, ועל ידי שמניח סודר וודאי יזכור שהתפילין עליו ויזוהר שלא יבוא להפיח בהן, ולכן רק באופן זה מותר לישון בהם שנת ארעי. ולדבריו ביאר הפרי מגדים שבכדי להתיר שנת ארעי צריך שני תנאים, גם שיניח ראשו בין ברכיו שלא ירדם [שלא כדברי רש"י הנ"ל שרבא סובר שלא חוששים שמא ירדם], וכן צריך גם פריסת סודר שמא ישכח שהתפילין עליו ויפיח.

ב. מדברי הב"ח (שם) מבואר טעם אחר, והוא שגם לדעת הרמב"ם אין חשש הפחה בשנת ארעי, אלא שהטעם שאסור שנת ארעי הוא מפני שחששו שמע ירדם וישקע בשינה, והסודר מועיל שלא ישן בתפילין שנת קבע. וכתב הפרי

המשך בעמ' ג'

בבית מדרשנו מתקיים שיעור חומש רש"י בכל יום לאחר התפילה כאשר המתפללים עדיין עטופים בטלית ועטורים בתפילין. בספסל על ידי יושב יהודי ומדי פעם אני מבחין שהוא נרדם תוך כדי שמיעת השיעור, ומסופק אני האם עלי להעירו מפני שאסור לישון עם תפילין?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יש לברר בשאלה זו מה הגדר של שינה האסורה בתפילין, האם גם נמנום קל תוך כדי שינה גם הוא אסור בתפילין, כמו כן יש לברר אם מוטלת חובה על אדם להעיר משנתו יהודי אחר שנרדם עם תפילין.

איסור שינה עם תפילין

הנה נחלקו הראשונים אם אסור לישון עם תפילין אפילו שנת ארעי. א. דעת הרמב"ם (הל' תפילין פ"ב הל' טו) והשולחן ערוך (אור"ח סי' מד ס"א) שאסורה אפילו שנת ארעי. ב. דעת הרא"ש (ברכות פ"ג ס"י כח, הל' תפילין ס"י כא), ועוד הרבה ראשונים שרק שנת קבע אסורה עם תפילין, אבל שנת ארעי מותרת, ומה השיעור של שנת ארעי יבואר להלן.

מקור מחלוקתם הוא מדברי הגמרא במסכת סוכה (כו.) 'תנו רבנן אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה, ואין ישינים שינת עראי חוץ לסוכה'. ובטעם שאפילו שנת ארעי אסורה נאמרו בגמרא שני מהלכים: לרב אשי הטעם הוא משום גזרה שמא ירדם לשינת קבע, והקשו עליו מדתניא 'ישן אדם שינת עראי בתפילין, אבל לא שינת קבע', ומדוע לא חששו שאם יישן שנת ארעי עם תפילין שמא ירדם, ותירץ רב יוסף בריה דרב עילאי, במוסר שינתו לאחרים, ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן תירץ דמיירי במניח ראשו בין ברכיו עסקינו. והעולה לדברי רב אשי שבין בשינה חוץ לסוכה ובין בתפילין אסור לישון שנת ארעי שמא ירדם, ומותר רק או אם מוסר שינתו לאחרים או במניח ראשו בין ברכיו.

אולם לדברי רבא הטעם שאסור לישון חוץ לסוכה אפילו שנת ארעי הוא מפני שאין קבע לשינה, והיינו שלפעמים די לאדם אפילו בשינה קצרה והוא שבע משינה זו כשינת קבע, ולכן אסור מעיקר הדין שנת ארעי כזו שחשובה כשינת קבע. ומבואר מדברי רש"י (ד"ה רבא אמר) שרבא חולק על רב אשי וסובר שלא חוששים שמא ירדם, ולכן לשיטתו מותר לישון בתפילין שנת ארעי בכל אופן. אמנם רב אשי סובר שאסור לישון בתפילין גם שנת ארעי, ולא הותר רק או עם מוסר שינתו לאחרים או במניח ראשו בין ברכיו. [אמנם בריטב"א (ד"ה רבא אמר) לא ביאר את מחלוקתם כדברי רש"י, וכן עולה שדעת הרמב"ם שאסור גם שנת ארעי כמש"כ בפרמ"ג (א"א סי' מד סק"א), וראה בשפת אמת (סוכה שם) מה שפירש בדברי רש"י].

עוד הביאו בגמרא שלש ברייתות סותרות בדין שינה בתפילין: א. 'תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע'. ב. 'ותניא אידך בין קבע בין עראי'. ג. 'ותניא אידך לא קבע ולא עראי'. ויישבה הגמרא את הסתירה לפי פירוש של רש"י שמה שאמרו שאסור אפילו ארעי מדובר באוחז אותן

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

ברכת 'על הגפן' כשלא הזכיר הגפן בפתיחה

לאחר הקידוש בשבת בו שתיתי רביעית יין ויותר וגם אכלתי קוגל ועוגה, בירכתי

ברכת 'מעין שלוש', ובאמצע הברכה נזכרתי שפתחתי רק 'על המחיה ועל הכלכלה' ולא 'על הגפן', ורק בסוף הברכה הוספתי גם על הגפן, האם מה שלא הזכרתי 'על הגפן' בפתיחה, מחייב לחזור על הברכה כולה?

המשך בעמ' ב'

שיין משיבוע ומזין, וכתבו האחרונים (באר היטב סק"ב) שגם בברכת על המחיה הוא נפטר בדיעבד מברכת מעין שלוש. ואף שלא התכוון להדיא לפטור בברכת על המחיה את היין כתב בפרי מגדים (בפתיחה להל' ברכות אות י ד"ה מוריש) שאף

בוה דעות חלוקות, ספק ברכות להקל. אולם לכתחילה אם נזכר שטעה לפני שאמר 'ברוך אתה ה' יחזור למקום שטעה ויאמר כהוגן.

2 כמו שכתב בשולחן ערוך (סי' רח ס"ז) שאם ברך על היין בברכת המזון יצא ידי חובה משום

1 להלכה קיימא לן הכל הולך אחר החיתום, ואם בחתימתו הזכיר כהוגן אף אם בתחילת הברכה וגם סמוך לחתימה לא אמר כהוגן יצא ידי חובתו, וכמו שעולה מדברי המשנה ברורה (סי' רח סק"ד) ובביאור הלכה (ד"ה ולא אמר), ואף שיש

חציצה לנטילת ידיים

התעסקתי עם דבק חזק ונשאר קצת דבק על גב האצבעות שלא הצלחתי להורידו, האם זה חוצץ לנטילת ידיים לסעודה?
ת. כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ לנטילת ידיים לסעודה³. שיירי דבק שהוא בגדר מיעוט המקפיד לרוב בני אדם נחשב חציצה לנטילת ידיים⁴, ויכסה את ידו האחת בשקית ניילון וכדומה ויטול את ידו השניה⁵.

הזנת ארון גדול בשבת

בשבת נפל לאחד המתפללים בבית הכנסת בו אני מתפלל דבר מה מתחת לעמודון ספרים, אחד מהמתפללים שרצה לעזור התחיל להזיז את הארון, אולם משהו העיר לו שאם הארון הוא של 40 סאה אסור להזיזו בשבת, האם אכן כך הדין?

ת. כלי גדול המחזיק ארבעים סאה [350 ליטר נפח בכלי בערך], קיימא לן להלכה שדינו כקרקע, ויש בו איסור בנין וסתירה בשבת⁶.

משחק קופסא של כספים בשבת

קנינו לבית משחק קופסא בסגנון מונופול, שכל אחד צובר שטרות כסף ומי שמצליח לצבור הכי הרבה הוא מנצח, רצינו לשאול האם מותר לשחק בו בשבת, או שזה סוג של 'מקח וממכר' וראוי להימנע?
ת. מעיקר הדין אין בכך איסור⁷, אולם ראוי למנוע זאת מילדים שהגיעו לחינוך⁸.

ישיבה לצד אבי

בשבת קודש היה קידוש בבית הכנסת לכבוד חתן בראשית, אבי שליט"א כיבד אותי והגיע להתפלל בבית הכנסת שלנו, הוא התיישב לידי בשולחן הכבוד וכיבדתי אותו כמובן לעשות את הקידוש וכך התנהל הקידושא רבה בטוב ובנעימים. בסוף הסעודה ניגש אלי יהודי חסיד זקן ואמר לי בקפידא: "מה עם כיבוד אב?" כשראה שאני מבין למה ירמזון מיליו, ניגש לארון הספרים, שלף טור יורה דעה והראני בסימן ר"מ את דברי הבית יוסף: "כתוב בארחות

חיים (ס' ה' הל' כיבוד אב אות א ד"ה וחיוב) שאסור לישיב בצדו בלא אמצעי והביא ראיה לדבר" - מה אומר ומה אדבר, בושה אחזתני, אך מימי לא שמעתי איסור כזה, האם אכן יש להקפיד בזה?

ת. בזמנינו אין חוששים לכך⁹. טעם האיסור היה שייך בעבר, כשהיו נוהגים להסב בסעודה, אך כיום אדרבה האב מתכבד בכך שהבנים יושבים בסמוך לו, כך בבית הכנסת וכך בשמות משפחתיות. אמנם ראוי לשבת לצידו באופן המכבד¹⁰.

ריח עשן סיגריות שמפריע לשכן

ליד הדירה שלנו יש יחידת דיור קטנה, לאחרונה הגיע לשם דייר חדש והוא רגיל לצאת למרפסת ולעשן שם, ריח עשן הסיגריות נכנס לדירה שלי וזה מפריע מאוד - כמובן, האם אפשר לעכב עליו על פי הלכה?
ת. יכול הדייר למנוע מהשכן מלעשן במרפסת ביתו¹¹.

כלל, אכן אם מתקבצים לעשות ועד יש בזה קפידא. ובערוך השולחן (ס' כתב שהפוסקים לא העתיקו את דברי הארחות חיים [ואף הבית יוסף שהעתיקו בבדק הבית לא הביאו בשולחן ערוך], לפי שלא חששו לזה. ובספר בנין עולם (שם) נשאל, האם מותר לשבת בבית הכנסת בצד האב, והשיב שמותר, ושכן מנהג העולם, מפני שהמקומות בבית הכנסת נקבעים לפי המחיר שמסלמים עליהם, ולא לפי חשיבות היושבים, ובאופן זה אין איסור.

11 מבואר בשולחן ערוך (ח"מ ס' קנה סל"ו) שבנוקיע עשן וריח בית הכסא ואבק וכיוצא אין להן חזקה ואפילו שתק כמה שנים, הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. והנה לגבי עשן סיגריות יש לדון שאם אינו מעשן בקביעות והרי זה 'עשן שאינו תדיר', שכתב בשולחן ערוך (שם סל"ו) שיש לו חזקה, ודעת הרמ"א שאף אינו יכול לעכב. אמנם דעת השו"ע שיכול לעכב וכן פסק הש"ך (סק"ט), ובשו"ת מהרש"ם (ח"א ס' קנה) כתב שמנהג האשכנזים כהרמ"א, ואינו ראה מחכמי הספרדים שנגזרים אחר פסקי מרן הבית יוסף אבל אנו כהרמ"א, וכ"כ בשו"ת שמש צדקה (ח"מ ס' כ) שכל הרבנים האשכנזים פוסקים כדברי הרמ"א וזולת הש"ך ע"ש, א"כ למעשה מידי ספק אינו יצאנו, ויתכן שאם עושה השימוש בביתו הרי הוא מוחזק ואינו יכול למנוע (ראה פת"ש סק"ו אם אפשר לעכב בספק). אך נראה שלגבי עשן סיגריות מלבד הסכנה שיש בדבר, אף הרמ"א שכתב שאינו יכול למנוע, כוונתו לעשן שאינו תדיר כגון שימוש של כירה ותנור שהם תשמישי הבית, כמו שכתב בערוך השולחן (שם סק"ו) שהטעם שאין יכול למחות זהו מפני שזו דרך העולם, וכמו שכתבו הראשונים (מאורי ב"ב כג. שו"ת הרשב"א ח"ב סי' מה) שאין לאסור עליו לבשל ולאפות כדרך שמבשל כל אדם בביתו, משא"כ בעישון שלחניך אנשים אינם מעשנים בתוך ביתם, וגם אצל אותם שאין מעשנים, עשן זה הוא בלתי נסבל ממש ופעמים שאף גרוע מקושרא וריח בה"ס, ולכן אף להרמ"א נראה שיוכל לעכב. וראה בחשן אהרן (שם) שאנו ראונו שמזיק לו יכול לעכב אף בעשן שאינו תדיר.

בשבת כיון שאינו אלא משחק, ומכל מקום אין להרגיל הקטנים לשחק במשחקים מעין אלו בשבת, אך אין למחות בהם כשמשחקים מעצמם והאב יזהר שלא לשחק עם ילדיו הקטנים. ובספר אגרות משה (י"ד ח"א ס' טו אות א) כתב לגבי משחק השחמט בשבת, 'מעצם הדין אין לאסור אם נהנים מזה, אבל ודאי יותר ראוי שלא לצדק בזה מצד 'דבר דבר' וגם לפעמים המנוח מצטער וזו אסור איתמור ישב סמוך לאביו, ותירץ הבנין עולם (חבר, י"ד ס' מו ובדפוס ס' מט) ששם לא היה אפשר לנהוג באופן אחר, שהרי היו צריכים להיות כמה שיותר סמוכים למשה כדי לראות בזמן הלימוד, משום 'והיו עיניך ראות את מוריי' (שע"ה ל' ד). והמהרש"ם בדת תורה כתב שהאיסור לשבת ליד האב הוא רק בצד ימין, ואיתמר ישב בשמאל.
10 כבר העירו האחרונים בטעם הדבר שלא ראינו בזמנינו שנוהגים כדברי הארחות חיים. ובספר מאה שערים (שם) הקשה עליו מהגמרא בעירובין (ה"ל) וכתב שאין האיסור רק בדרך הסיבה, משמע שרק בהסיבת השולחן אין דרך להיות סמוך לאביו, וכע"ז כתב היפה ללב (ח"א סק"ח) שאף לדין של הארחות חיים אינו אלא בהסיבה, וכמו שכתב שו"ת (שמואל א' ב' כה) שאין דרך הבן להיות מיסב ליד אביו, ולא כתב לישיב בצד אביו, ולכן מקילין בזמן הזה לשבת סמוך לאב בסעודה ובבית הכנסת. והביא שבזוה"ק (שולחן סק"ד) איתא שאין זה דרך ארץ לשכב ליד האב, וכתב שיתכן ששכיבה גם היא כהסיבה. ובבן איש חי (שנה ב' שופטים אות א) כתב שכל קפידת הארחות חיים היא במסיבה שיושבים שם אחרים, אך כשאולים בבית בחברת בני הבית אין כל קפידא בזה, וכך מנהג העולם שלא להקפיד אלא במסיבה שיש שם אנשים אחרים. ובבית הכנסת בעת התפלה אין מקפידים

שאף שאינו נוטל אלא יד אחת ג"כ מברך על נטילת ידיים. וכן הורה בשו"ת יחזה דעת ח"ב ס' יט). אך בערוך השולחן (סימן קסג סעיף א) כתב דבאופן כזה לא יברך כלל.
6 כן פסק הרמ"א (ס' שיד ס"א) כשיטת המפרשים שכלי גדול המחזיק ארבעים סאה דינו כקרקע. ולכן, אם הן שתי ספריות סמוכות אחת לשניה, ורק ביד יד שבהם ארבעים סאה אין דינם כקרקע, אלא כל ספריה נחשבת בפני עצמה, אך אם היא ספריה אחת גדולה המחוברת בדיקט ויש בה פלטות החוצצות בין העמודות, היא נחשבת לספריה אחת. כך יש לדעת שברוב המקרים שיש בהם נפח של ארבעים סאה אסור להוציא ולהחזיר מדפים בשבת. אמנם מגירות מותר להוציא ולהחזיר, שהרי לשם כך נועדו, וגם בקרקע אין איסור בונה בדברים שהרגילות להוציא ולהחזיר.
7 הרמ"א (ס' שלח ס"ה) כתב: ומותר לשחוק בעצמות שקורין טש"ך אף על פי משמעים קול הואיל ואינו מכווין לשיר, וכל זה בשחוק דרך צחוק בעלמא אבל בשחוק כדי להרויח אסור אפילו שחוק בתם ובחסר דהוי כמקח וממכר. מבואר שרק בשחוק להרויח אסור, אבל שאין המשחק למטרת ריווח כלל - לא כסף ולא שווה כסף אין איסור מדינא, ואפילו דומה מאד למקח וממכר. ובשולחן שלמה (ס' שלח ס"ו הערה ח) כתב: אולם לגבי משחקים משמשים בהם בכסף מדומה כגון מונופול כתב מרן זללה"ה דכיון דלאו כסף ממש הוא שרינן בכל גווני.
8 כ"כ בספר שמירת שבת כהלכתה (פס"ו מהדורא סל"ו) שטוב להימנע מלשחק בכסף מדומה. אך הביא בשם הגרש"א שכיוון שהאנו כסף ממש אפשר לשחק בו. ובפסקי תשובות (דפ"ח ס' שלח אות טו שלא כמו שכתב בדפ"ו שם אות יא) כתב שאף שאין איסור מדינא בפרט לילדים קטנים, אמנם למעשה ראוי נכון להימנע ולמנוע ילדים שהגיעו לחינוך מלשחק בזה, כי מכוער הדבר ויש בו חשש זילותא ודשבתא כי מדברים כנוסח הסוחרים ומזכירים שם וסכום מטבעות ושטרות אשר רגילין לסחור בהם בימות החול. ובסידור השלחן (עמ' קיא הערה ב) כתב בשם הגר"ז קרליץ שמן הדין אין לאסור את משחק המונופול

אחרונה פוטר ממילא כל מה שבכוחו לפטור אף בלי כוונה. וכן העלה בכף החיים (שם סק"ט). מאידך בשו"ת הר צבי (ח"א ס' קה), ובמנחת שלמה (ח"א ס' צא אות ו) ובשו"ת חשב האפוד (ח"א ס' עג) האריכו בעניין והסיקו שגם בברכה אחריה אין נפטר מדין דיעבד אלא אם התכוון להדיא לפוטרו, וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ב ס' לב). ולדבריהם מי שאכל מזונות ושתה יין וברכתו במעין שלש הזכיר רק 'על המחיה' יחזור ויברך דין הגפן, אלא מצד ספק ברכות להקל לא יחזור לברך.
3 מבואר בגמרא בחולין (ק"ו) שכל דבר שחוצץ בנטילת הגוף חוצץ בנטילת ידיים לחולין. וכן פסק בשו"ע (ס' קטא ס"א). ובספר התרומה (ס' עט) הביא שיש אומרים שאין דיני חציצה בנטילת ידיים כמו בטבילה, ומה שאמרו בגמרא הוא רק באכילת חולין בטבילה אך לא לענין דין רובנן של נטילת ידיים לסעודה, והרמ"א (שם) הביא שיטה זו וכתב שאפשר שמה שנהגו להקל בחציצה בנטילת הארץ מפני דעה זו שאין חציצה לנטילה אלא לאכילת חולין בטבילה, אך סיים הרמ"א שהעיקר אינו כדעה זו אלא כדעה הראשונה שכל מה שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה.
4 כמבואר במשנה ברורה (ס' קטא בהקדמה) שלכלול על רוב היד אפילו אין דרך בני אדם להקפיד על כך הרי זה מהווה חציצה, ובחציצה על מיעוט היד, אינו חציצה אלא דרך רוב בני אדם להקפיד על זה, ואף חציצה ועוד מיעוט בני אדם אינם מקפידים, בטלה דעתם אצל רוב בני אדם והרי זו חציצה (מש"ב ס' סק"ו). ובשו"ע הרב (סימן קטא ס"ג) כתב בהגדרת הקפדה לענין טיול על הידים, דהיינו אם מסירים את הטיט בשעת רחיצה ונקיין.
5 ויכול לברך 'על נטילת ידיים' אף שאינו נוטל רק יד אחת, מפני שאין ראוי לשנות ממטבע שטבעו חכמים בברכות. שו"ת רב פעלים (תקל א' אר"ח סימן ח) ובבן איש חי (פרשת תזריע אות יז). כך החיים סימן ד סק"ו סימן קנח סק"ד). וכ"כ בשו"ת זבחי צדק (א"ח ס' יז), ומכיוון כן מהמבואר בשו"ע (ס' קטא ס"א) הביא מסובים בסעודה ויצא אחד מהם להטיל מים נוטל ידו אחת ושפצפץ בה. ובמנ"א (שם ס' קטא) כתב שצריך לברך על נטילת ידיים, הרי

אמנם יש לציין למה שכתב בכף החיים (סי' מד סק"ג) עפ"י האר"י ז"ל שהחמיר מאד בהיסח הדעת אפילו רגע אחד ולכן יש להימנע לגמרי משינה בתפילין ואפילו רגע אחד.

להעיר מי שנרדם עם תפילין

בעיקר הנידון אם יש חובה להעיר מי שנראה שנשחקק בשינה, לכאורה יש לדמות זה למה שנודע מחלוקת האחרונים במי נרדם חוץ לסוכה, אם יש חובה להקיצו, ובספר מהרי"ל דיסקין (ע"ה פר' אמור) כתב שיש להעיר את הישן חוץ לסוכה. [אולם סתר משנתו זה ממש"כ בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ק"א אות צז) שא"צ להעיר הישן חוץ לסוכה], וכן כתב בבן איש חי (פרשת האזינו ס"ח) שחייבים להעיר את הישן חוץ לסוכה, ובספר מועדי הגר"ח (ח"ב תשו' תקפא) נשאל על הלומד בבית הכנסת ונרדם מעט אם מותר מצד 'תשבו כעין תדורו' והשיב ע"ז 'נכון לזיהור'.

מאיידך דעת הגר"ש אויירבאך (ספר הליכות שלמה סוכות פ"ט סעי' כז) שאין חובה להעירו וטעמו שסובר שישן דינו כשנוטה גמור הפטור מכל המצוות, וכן דעתו (הליכות שלמה תפילה מילואים ע"מ שלה) שהרואה את חבריו ישן סמוך לסוף זמן קראית שמע, מעיקר הדין אין הוא צריך להפרישו מהאיסור ולהעירו מפני שהישן אין עליו כל חיוב לקיים מצוות ודינו כשנוטה, אכן בשדי חמד (מערכת י' כלל לב) כתב שאין גדר הישן כשנוטה גמור ואינו רק כאנוס, ולפי זה יש לדון אם צריך להפרישו.

ויתכן לומר שאף הדעות שהצרכו להעיר בישן חוץ לסוכה זהו מפני שעובר על דין תורה, אבל הישן עם תפילין שזהו איסור דרבנן, שמא אין צריך להעירו, וחילוק זה מבואר בש"ך (סי' שבע סק"ג) על מה שכתב הרמ"א בדין כהן שישן ועמו מת באהל שצריך להקיצו ולומר לו שיצא, וכתב הש"ך שכל זה הוא רק באיסור דאורייתא אבל אם המת באהל הסמוך שאינו אלא איסור דרבנן אין צריך להקיצו, אם כן בשינה בתפילין שאין זה רק איסור דרבנן אפשר שאין צריך להעירו.

אולם האמת היא שלעניין הנרדם עם תפילין וודאי יש חובה להעירו, וזה שאף שמצד האדם יש לדון אם עובר איסור בכך כמו שמבואר שנחלקו בזה האחרונים, אמנם כאן הלא עיקר הטעם שאסרו שינה עם תפילין הוא משום ביזיון התפילין, ולא רק מצד האדם שעובר איסור דרבנן, ולכן אף אם נאמר שהוא אינו עובר איסור ואין חובה להפרישו, מכל מקום אם ניכר בצורת שנתו שנרדם לשינה עמוקה, עלינו מוטלת החובה לחוש לביזיון התפילין וכולם יודו שיש חובה להעירו, וכמו שהובא לעיל מדברי הפרי מגדים שאם נרדם בשנה צריך להעירו.

להלכה:

א. נחלקו הראשונים אם מותר לישון עם תפילין שינת ארעי. ב. להלכה פסקו הרמב"ם והשולחן ערוך שאסור לישון עם תפילין בין שנת קבע ובין שינת ארעי. והתירו שנת ארעי במניח סודר על ראשו ובמניח ראשו בין ברכיו. ג. בשיעור שנת ארעי, נחלקו האחרונים, יש אומרים שכל שניכר שהיא שנת ארעי מותר, ולדעת ה"י [בשיטת הרא"ש והטור] מותר בשינה על אצילי ידיו, ויש אומרים שמותר רק בשיעור הלוח חמישים מאה. ד. מי שנרדם תוך כדי שמיעת שיעור, יש לצרף כמה צדדים להקל בדין זה שהוא איסור דרבנן, אולם לכתחילה יש להחמיר אפילו בשנה קצרה. ה. אם ניכר שהשתקע בשינת קבע, יש חובה להעירו משום ביזיון התפילין.

שינת ארעי שהתירו הרמב"ם והשולחן ערוך אם מניח ראשו בין ברכיו, שיש אומרים שאין לזה שיעור, ויש אומרים שהוא כדי הלוח מאה אמה, והוא חלק ס"ז משעה בקירוב (54 שניות, ראה סי' תנט סקט"ו ובמחלוקת הפוסקים בשיעור הלוח מיל).

ושורש המחלוקת תלויה (ע"פ פמ"ג א"א סק"ג) במה שאמרו בגמרא בסוכה (שם) 'וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הלוח מאה אמה', שכתב הכסף משנה (פ"ד ה"ט) שני אופנים בפירוש דברי רמי בר יחזקאל: א. שרמי בר יחזקאל חולק על רבי יוחנן שהתיר במניח ראשו בין ברכיו, שלדעת רבי יוחנן אין שיעור לשינת עראי אלא רק צריך שיניח ראשו בין ברכיו, ולרמי בר יחזקאל יש שיעור לשינת עראי, ויותר משיעור מאה אמה הוא שינת קבע, והלכה כרבי יוחנן. וזו השיטה הראשונה בדברי המשנה ברורה, וכן כתב הגר"א שהרמב"ם והשולחן ערוך שלא הזכירו שיעור מאה אמה אלא רק כתבו 'כיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו' שדעתם שרמי בן יחזקאל חולק על רבי יוחנן והלכה כרבי יוחנן, [אך שתמה שמהגמרא משמע שדברי רמי בר חמא הם לדברי הכל ואינו חולק על רבי יוחנן].

ב. שרמי בר יחזקאל אינו חולק על רבי יוחנן אלא מפרש עד איזה שיעור אדם ישן כשמניח ראשו בין ברכיו, עד מאה אמה, והטעם משום שכך שיעור חכמים שהמניח ראשו בין ברכיו אינו יכול לישן יותר שמיד הוא נייעור, ולשיטה זו הרמב"ם והשו"ע שנמשך אחריו שפסקו שמניח ראשו בין ברכיו הוא הדין שאסור יותר משיעור מאה אמה. וכתב הפרי מגדים (שם) שלשיטה זו אם רואים שישן יותר משיעור מאה אמה צריך להקיצו גם במניח ראשו בין ברכיו. ודעת הגר"א שהלכה כדברי רמי בר יחזקאל שיש שיעור לשינת עראי.

וכן צריך לומר לדברי השאגת אריה שכתב שהרמב"ם סובר שהטעם הוא משום היסח הדעת, אם כן אין טעם להתיר אם ישן בין ברכיו, שהרי סוף סוף הוא מסיח דעתו, אלא שסובר שגם בין ברכיו התירו רק שנת ארעי והיא בשיעור של מאה אמה, וכמו שביאר השאגת אריה (סי' מ) לשיטת הראשונים שהטעם משום היסח הדעת, שיש שיעור זמן לאיסור היסח הדעת, וזמן של שינת ארעי שהוא כמאה נשימות אינו שיעור של היסח הדעת ולכן אין בו איסור.

הנרדם עם תפילין תוך כדי שמיעת שיעור

ובנידון מי שנרדם ומתנמנם עם תפילין תוך כדי שמיעת השיעור יש לדון בו מצד כמה צירופים להקל בזה. כי הנה הראת לדעת שיש חבל אשונים שמתירים לגמרי שינת ארעי, ובצירוף הדעה הראשונה שכתב המשנה ברורה שאין שיעור לשינת ארעי, הרי שברור שאינו בכלל האיסור, כיון שצורה זו היא כשינת ארעי, ואף הרמב"ם והשולחן ערוך שאסרו שינת ארעי הרי התירו במניח ראשו בין ברכיו מפני שאינו עשוי להירדם לשינת קבע באופן זה, וכן הדבר בנרדם תוך כדי שיעור אין לחוש שירדם לשינת קבע.

עוד יש לצרף את דברי ה"י (סק"א) שכתב שכל שישן על אצילי ידיו זהו בגדר שנת ארעי, וכתב כן ליישב תמיהת הבית יוסף על הרא"ש והטור שלא הזכירו שיעור שינת ארעי, שהוא מן הטעם שקשה לשער שיעור שינת ארעי, וכתב שכיון דעיקר דין זה אין בו איסור רק משום גזירה מדרבנן, על כן 'אזלינן בו לקולא', ויכול לישן בהם שינת עראי לפי דרכו של אדם, והיינו על דרך שכתב הטור (סי' מז) בשם הרא"ש, דכל שאדם ישן על אצילי ידיו הוא עראי. וראה עוד בשו"ת צ"ץ אליעזר (חלק יח סי' לט) מה שכתב עוד לצרף להקל בנידון זה.

מגדים שלדברי הב"ח צריך לעשות אחד משני הדברים הנזכרים, או שיפרוס עליהם סודר, או שיניח ראשו בין ברכיו שגם זה כדי שלא ישקע בשנת קבע, והפירוש בדברי הרמב"ם שכתב 'לפיכך אסור לישן בהם לא שנת קבע ולא שנת עראי אלא אם הניח עליהן סודר וכו' וכיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן, היינו וי"ו הפירוד, כלומר, שיפרוס הסודר או שיניח ראשו בין ברכיו.

ג. הפרישה (סק"א) והלבוש (סי"א) פירשו בטעמו שאסור לישון שנת ארעי מפני שהוא גנאי לתפילין שישן ימם אפילו שנת עראי, ועל ידי פריסת הסודר אינו גנאי, וכתב הלבוש שצריך או פריסת סודר או שיניח ראשו בין ברכיו, מפני שגם ע"י שמניח ראשו בין ברכיו אין זה גנאי, [ובפרי מגדים נתקשה בזה מה מועיל שישן בין ברכיו דמ"מ שינה גנאי הוא].

טעם איסור שינה עם תפילין

ובעיקר האיסור של שינה בתפילין נאמרו כמה טעמים בראשונים. כי הנה אמרו במסכת שבת (מט.): אמר רבי ינאי, תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים, מאי היא, אביי אמר שלא יפיח בהן, רבא אמר שלא יישן בהן.

ונחלקו הראשונים בטעם האיסור. א. רש"י (שם ד"ה שלא יישן ופסקי הרי"ד שם ד"ה אמר) כתב שאסור לישון בתפילין משום שמא יפיח בהם או שמא יראה קרי. [אמנם תוספות (שם ד"ה שלא) והרשב"א (ד"ה רבא) והר"ן (ד"ה גרסינן) הוכיחו שלא חששו לקרי בשעת שינה וחששו רק לשמא יפיח].

ב. התוספות והרשב"א (ד"ה רבא) הוסיפו שהטעם הוא משום היסח הדעת, כמו שלמדו בגמרא (שבת יב.) שאסור להסיח דעת מהתפילין בקל וחומר מציץ, שנאמר בציץ (שמות כח לח) 'והיה על מצחו תמיד' ודרשו שלא יסיח דעתו ממנו, ואם אסור להסיח דעת מהציץ שאין בו אלא אזכרה אחת קל וחומר שאסור להסיח דעת מתפילין שיש בהן אזכרות הרבה.

אולם בתוספות ישנים (יומא ח. ד"ה תפילין) כתב בשם רבינו אלחנן שאין היסח הדעת אלא באדם נייעור, מפני שהיסח הדעת הוא רק שחוק וקלות ראש, ולא אסרו שינה בתפילין אלא מחשש הפחה, וכעין זה כתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות כג: ד"ה ולא) שאין היסח הדעת אלא בשחוק וקלות ראש, אבל שינה אינה נחשבת היסח הדעת, שבשעת שינה אדם שוכח מהבלי העולם, וכ"כ הרא"ש (הל' תפילין סי' כא, ברכות פ"ג סי' כח) והטור (סי' מד) ובמשנה ברורה (שם סק"ג), וביאר שזהו הטעם שאם מניח ראשו בין ברכיו מותר לישון בהם שית ארעי, שאין זו היסח הדעת. אמנם השאגת אריה (סי' לט) הוכיח מדברי הרמב"ן (תורת האדם ענין האבלות ד"ה ומביעא) שסובר שהיסח הדעת אינו רק שחוק וקלות ראש, שכתב שאבל אינו מניח תפילין בשעת בכי ומספד, מפני שאינו יכול לכיון דעתו לתפילין שלא להסיח דעתו מהם. ואם היסח הדעת אינו רק שחוק וקלות ראש הרי אין לחשוש לכך בשעת בכי ומספד, שהרי אדרבה הוא עומד בכובד ראש ובהכנעה.

עוד הוכיח כן מדברי הרמב"ם (תפילין פ"ד ה"ג) שכתב: מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן.

שיעור שינת עראי

והנה ברמב"ם ובשולחן ערוך שהתירו על ידי פריסת סודר ומניח ראשו בין ברכיו כתבו שמותר רק בשינת ארעי, ובשיעור שנת ארעי הביא במשנה ברורה (סק"ד) מחלוקת הפוסקים בשיעור

חוב פירעון חוב לגוי
כשאנו יודע שחייב לו

בשעת שחרור ביתם של משפחת כהן שנולדה להם במזל טוב, נתבקשו לעשות לביתם בדיקת פיסוק יריכיים כשתגיע לגיל 4-3 חודשים. ואף הוסיפו להרגיעם שזה דבר שבשגרה ולא מבהיל אלא לתועלת, כדי לראות שההתפתחות תקינה וטובה ולא תהיה בעיה בהליכה בע"ה. כשהגיע הזמן לערוך את הבדיקה קבעו תור בקופ"ח שבה הם מנויים, ושם נאמר להם שהבדיקה תקינה ביום פלוני בסניף הגדול בעירם, ועלות הבדיקה היא 36 ש"ח השתתפות עצמית, שמשולמת לטכנאי מבצע הבדיקה. בשעה היעודה הגיעו לערוך את הבדיקה, ובה התבשרו שהכול תקין ואין צורך יותר במעקב בס"ד. כשהיה צריך לשלם נתנו הם שטר של 200 ש"ח בכדי לקבל עודף. הטכנאי אמר להם שאין לו עודף ושאל האם יש להם כסף קטן יותר. אמנם 36 ש"ח לא היה להם אבל שטר של 20 ש"ח היה להם, ומשכך אמרו לטכנאי שיש להם או 20 ש"ח או 200 ש"ח, אמר להם הטכנאי, תנו לי את השטר של 20 ₪ והשאר (16 ש"ח) תשימו בצדקה בבית הכנסת. שאלתם היא היות והטכנאי אינו בן ברית אלא מבני ישמעאל האם הם צריכים לתת את השאר לצדקה?

תשובה: לכאורה הם צריכים לתת את היתרה לצדקה, משום שגם מגוי מקבלים צדקה, וא"כ הרי הוא כתורם את היתרה של התשלום לצדקה, ולכן משפ' כהן תיתן את הכסף שהוא התשלום על הבדיקה שעליה התחייבו לתת עד 36 ש"ח. אבל זה רק לכאורה, ונראה לומר שאין צורך בנתינת היתרה לצדקה, ונבאר בקצרה את שורש הדברים.

נפסק בשו"ע חו"מ (סי' שמ"ח ס"א) שאסור לגנוב מעכו"ם, וכן בס' רנ"ט (ס"א) שאסור לגזול מעכו"ם [וכבר ביאר הש"ך שם האם זה מדאורייתא או מדרבנן משום קידוש ה'].

אבל להטעות הגוי בחשבון או הפקעת הלוואתו, כגון שהגוי מת ואומר זה שהופקד אצלו מעות הגוי לבן הגוי, דע לך שפרעתי לאביך לפני מותו מותר. ויש חולקים וסוברים שאסור להטעותו אבל אם טעה מעצמו אין צריך להעמידו על טעותו, ואפשר בכזה אופן לזרז עימו לעמוד בטעותו ולא לשלם לו.

אבל הפקעת הלוואתו מותר, וכן כתב הש"ך בשם מהרש"ל שהחמיר אפי' טעה העכו"ם מעצמו, והתיר רק בתוספת שיאמר לו היהודי ראה אני סומך עליך שעשית את החשבון כמו שצריך, ומה שאתה אומר זה בסדר. אבל בהפקעת הלוואתו מתיר גם מהרש"ל (ביש"ש) כשהוא בדרך מכס או חוב, אבל כשהוא דרך מקח אוסר מהרש"ל אפי' בהפקעת הלוואתו. וכן כתב להדיא בנתיבות המשפט (סי' קצ"ד סק"ז) שאף הוסיף על הדין שהפקעת הלוואה מותרת בגוי, שאפי' בפיקדון מותר הפקעת הלוואתו שהרי העכו"ם לא יודע. כלומר, לא מבעיא בהלוואה שזה לא ממש של הגוי רק יש חובה להחזיר ההלוואה, שבזה אמרינן שהפקעת הלוואה מותרת, אלא אפי' בפיקדון, שהגוי נתן ליהודי פקדון, שהכסף שייך לגוי ורק נמצא בפיקדון אצל היהודי, מותרת הפקעת הלוואתו.

חזינו מכל הנ"ל שבמקום שיש חוב לישראל כלפי הגוי, והגוי לא ידע אם היהודי שילם או לא, כגון שמת ובנו מבקש את המעות, יכול היהודי לומר לבנו שהחזיר לאביו, וכמו שהבאנו לעיל את הש"ך בסימן שמ"ח בשם מהרש"ל (ביש"ש) שבדרך חוב מותרת הפקעת הלוואתו. וא"כ בנידון דידן, הרי הכסף של יתרת החוב על הבדיקה לא נקנה לצדקה, אלא ביקש הגוי שיתנו הם ויניחו בצדקה. ואם יש צד שיתרת הכסף קנוי לגוי, הרי מצאנו בנתיבות הנ"ל (סי' קצ"ד סק"ז) שאפילו בפיקדון מותר הפקעת הלוואתו, כלומר שהכסף ודאי של הגוי [ורק נמצא בפיקדון אצל היהודי] אם כן כאן כשלא יתנו את היתרה לצדקה הוה כהפקעת הלוואתו, שהרי הגוי לא ידע אף פעם אם הם נתנו את הכסף, וע"כ יכולים משפ' כהן להשאיר אצלם את הכסף.

[עצם מה שנראה מהסיפור שקבלת צדקה מגוי מותרת, לא נכנסנו כאן לדון במה שנתבאר ביורה דעה סימן קנ"ז אם מותר לקחת צדקה מעכו"ם וכל המסתעף, ולפי ששם דובר בעכו"ם עובד ע"ז ממש, ודו"ק]

העולה לדינא:

יהודי שחייב כסף לגוי, והגוי אמר לו לתת את הכסף לצדקה וכדו', אין על היהודי לתת את הכסף כיון שהגוי אינו יודע מכך.

בכל ערב בו היה חוזר ר' מרדכי מהכולל לעבר ביתו, עובר היה בסמיכות לאולם חתונות הממוקם קרוב לבית תלמודו ולא אחת היה שומע ורואה את הנאספים לשמחת חתן וכלה, בעודו פוסע לאיטו נזכר היה בדברי הגמרא "מבטלין ת"ת בשביל הכנסת כלה" (מגילה ט"ז ע"א). וכן בדברי הטור שכתב "מצוה גדולה לשמח חתן וכלה" (אבן העזר סימן ס"ה). לפיכך חכ"ר מרדכי בדעתו האם חובה עליו לבוא את שערי האולם כדי לשמח את החתן או שמכיון ויש שם נאספים רבים המכירים וקרובים ממנו לשמחה שוב אין חוב עליו לשמח חתן וכלה.

תשובה: "תנו רבנן מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. במה דברים אמורים כשאין עמו כל צרכו, אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין" (כתובות י"ז ע"א).

ובשיטה מקובצת שם כתב בשם ליקוטי הגאונים דלא אמרו "כל צרכו" אלא לגבי לויית המת אבל הכנסת כלה אין לה שיעור. ובשם תלמידי רבינו יונה כתב "ולענין הוצאת כלה נראה דכיון שהוא מפני כבוד החיים לחבבה על בעלה די לה כשמוליכין אותה לפי כבודה ויש אומרים דלגבי כלה אין לה שיעור ולעולם מבטלין כי ברוב עם הדרת החתן והכלה ומוסיף יותר בשמחה ובחבוב".

הרי לן דעת כמה ראשונים דהכל מצווין להשתתף בהכנסת כלה אף אם יש לה כל צרכה. ובסוגיית הגמ' משמע דהוי חוב ממש. וכך משמע מפשטות דברי השו"ע והרמ"א באבן העזר (סימן ס"ה ס"א) שלא חילקו בהכנסת כלה בין יש לה כל צרכה לאין לה.

אמנם הדרישה שם כתב דיש מי שאומר דלשמח חתן וכלה מצוה היא אבל לא חובה, ולפיכך אמרו עליו על ר' יהודה בר עילאי שהיה משמחם בבדי הדס, הרי שפטורים מעיקר הדין. אך אף הפרישה נטה לומר שזה חוב ולרבותא אמרו על ר' יהודה שאף שהיתה תורתו אומנתו לא ביטל מצוה זו.

והנה כתב הרמ"א שם "ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה".

ובחלקת מחוקק (ס"ב) כתב דאין חוב אלא במי שרואה כלה נכנסת לחופה אבל כל שאינו נוכח שם אף שהוא יודע שיש חתונה אין עליו חוב להשתתף בהכנסת כלה. אך הביט שמואל (סי' ג') דחה דבריו וכתב דכל היודע משמחת חתן וכלה חייב לבא ולהשתתף. רק שאינו חייב לבטל תלמוד תורה אא"כ רואה הוא כלה הנכנסת לחופה, ובאגרות משה (אורח חיים סימן צ"ה) כתב דאף החלק"מ לא כתב לפטור אלא מי שעוסק בתורה. אבל כל שאינו באמצע תלמודו ואין בכך ביטול תורה מודה הוא שחייב ללכת לשמח חתן וכלה, אף שאינו שם, עיי"ש. וידוע שבדרך כלל הלכה כבית שמואל באבן העזר.

וראיתי ובספרים רבים שנשתבחו בשאלה זו. שהרי בערים המרכזיות יש בכל לילה ולילה כמה לוויות וחלקם של תלמידי חכמים דתני ומתני שעליהם אמרו חכמים שאין שיעור בכבודם, וכן בכל לילה יש כמה חתונות שלדעת כמה ראשונים אין להם שיעור, וכי חייב אדם להשתתף בכולם.

וכתבו האחרונים דפשוט הדבר דאין האדם חייב להקדיש את כל ימיו ללוית המת וכל לילותיו להכנסת כלה. דלא כימי קדם ימינו. שהרי בעבר ישבו בני האדם בכפרים ובעיירות ללא אמצעי תחבורה וללא תקשורת. ומתוקף המציאות היה מוטל על יושבי העיירות והשכונות לתת כבוד לשכניהם ויושבי שכונותיהם בימי צער כבימי שמחה, ומשום כן היתה עליהם חובה להשתתף בלויות המת והכנסת כלה מזמן לזמן.

לא כן בזמנינו שכל אחד שומע ויודע על לוויות רבות וחתונות רבות בכל יום ובכל לילה ואנשים באים ממרחקים להשתתף באלה וגם באלה, שוב אין כל חובה להשתתף אלא א"כ יודע שאין להם כל צרכן.

ובשו"ת שבט הלי' (ח"ו סימן ר"ג וח"ח סימן רפ"ג) דן בתקנה שתיקן אחד מראשי הישיבות שבעתו דרך החברים הקרובים של החתן ישתתפו בחתונה ולא כל בני גילו מתלמידי הישיבה כדי למעט בביטול תורה.

ובתשובתו כתב דאף שמדברי הראשונים והפוסקים משמע שבהכנסת כלה הכל חייבין ואין למצוה זו שיעור, מ"מ באבות דר"נ מפורש דאם יש לה כל צרכה שוב אין חוב לשמחה וכך נקטינן להלכה.

ולפיכך כתבו האחרונים שאומנם נראה דאין לדחות דברי הראשונים והפוסקים מפני מדרשי אגדה שבחז"ל, אך לגופן של דברים נראה כנ"ל דהכל לפי הענין ולפי המנהג ובמדה ובמשורה, ובזמנינו מצוי שגם החתן והכלה והמחותנים אין להם כל ענין בריבוי החוגגים שיש בהם גם הוצאה יתירה.

ומ"מ נראה פשוט דלא אמרו בזה חוב גמור אלא בזמניהם שלא היו לוויות וחתונות אלא מזמן לזמן ולא בזמנינו שבכל יום ולילה השמחה והעצב משמשים כרביבאי כמבואר.

העולה לדינא:

אף שמדברי הראשונים והפוסקים משמע שבהכנסת כלה הכל חייבין ואין למצוה זו שיעור, ומ"מ נראה פשוט דלא אמרו בזה חוב גמור אלא בזמניהם שלא היו וחתונות אלא מזמן לזמן אולם בזמנינו שבכל לילה ולילה ישנם חתונות לרוב ומה גם שבזמנינו מצוי שגם החתן והכלה והמחותנים אין להם כל ענין בריבוי החוגגים שאינם מכירים דבר שיש בו גם הוצאה יתירה. לפיכך אין חוב למיודענו ר' מרדכי לבוא את שערי האולם כדי לשמח את החתן.

בסימן טוב
ובמזל טוב



מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל"
נשגב כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית,
קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים
חכמי ורבני כולל באר ישראל

הרה"ג צבי מנחם זילברברג שליט"א
להולדת הבן
הגאון הרב אברהם מרדכי ארשטר שליט"א
להולדת הנכד

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות
מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

הפרשת חלה מקמח מלא האם מברכים עליה

נשמע כשאלה פשוטה, אך יש ראשונים שסוברים שקמח מלא בזמנינו פטורים מהפרשת חלה, והביא דבריהם בבית יוסף ובביאור הלכה, ויש לעיין האם כשנחמיר ונפריש חלה מקמח מלא יברכו עליו או לא.

במשנה בחלה [פרק א' משנה ח'] מובא "עיסת הכלבים, בזמן שהרועים אוכלין ממנה, חייבת בחלה, ומערבין בה, ומשתתפין בה, ומברכין עליה, ומזמנין עליה, ונעשית ביום טוב, ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, ואם אין הרועים אוכלין ממנה, אינה חייבת בחלה, ואין מערבין בה, ואין משתתפין בה, ואין מברכין עליה, ואין מזמנין עליה, ואינה נעשית ביום טוב, ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

ובהלכות פסח [סימן תנ"ד ס"ב] נפסק בשו"ע עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצאים בה ואם לאו אין יוצאים בה שאין זו משומרת לשם מצה. והרמ"א שם הביא בשם הטור ביורה דעה, שרע"ט משום שאינו קרוי לחם כל זמן שאין הרועים אוכלים ממנו ושכן נראה עיקר. [וע"ע במשנ"ב שהמחבר סבר בעיסת כלבים כהרמב"ם שחלוי אם כשעשה העיסה היתה דעתו לכלכל או לכל אדם לכן היה צריך להוסיף הטעם של אינה משומרת לשם מצה].

ובביאור הלכה שם [ד"ה אינו קרוי לחם] הביא על דברי הרמ"א וכתב 'ולא נתבאר כמה מיקרי מורסן מרובין, וגם היכי מיירי, אם עירב מורסן אחר, או אפילו במורסן כל שיש הרבה בטל עי"ז תורת לחם, וכו'.

ומביא הביאור הלכה שני תירוצים בשם הרשב"א בהגדרת פת רועים. 'ומצאתי להרשב"א שכתב בזה וז"ל דהא דאמר רשב"ל בירושלמי כל שלא עירב בה מורסן, אין לפרש שכל שיש בה מורסן אינה חייבת בחלה, שהרי שנינו ה' רבעים הן וסובבן ומורסן, אלא לומר שפעמים מעורבין בה מורסן כ"כ שאינה ראויה לרועים, א"נ יש לפרש שעירב בתוכה מורסן לאחר שניטל מתוכה לפי שאין דרך ב"א לעשות כן וכדתנן גטל מורסן וכו' עכ"ל ודברי הרשב"א מובאים גם בבית יוסף [יורה דעה סימן ש"ל].

ולפי טעם השני של הרשב"א יוצא שאם מוסיפים סובין ומורסן לאחר שניפה הקמח ממנו הרי היא פטורה מחלה מכיון שאין דרך בני אדם לעשות כן.

וע"ע בשפ"א [על הש"ס סדר זרעים משניות חלה, מודפס לפני מסכת שבת] האם החזרת מורסן מפסיד גם שאר העיסה מחיוב חלה.

והנה מלשון השו"ע 'אין מצטרפים משמע שעכ"פ השאר מתחייב, וכעין זה כתב שו"ע הרב [סימן תנ"ד סעיף ב'] לענין כזית מצה. מאידך בתשב"ץ [פרק ב' סעיף ו'] מביא יש מי שאומר שגם אם יש שיעור חלה בלי המורסן פטור שאין זה דרך עיסה, וכן בגר"א בהבנת הירושלמי שם מסתפק בזה. ויש לברר לפי זה מה המציאות בזמנינו לגבי קמח מלא האם טוחנים הכל כאחד או שקודם עושים קמח לבן ורק אח"כ מחזירים את המורסן. ובמאסף התורני ממעיני החושן על הלכות חלה ועוד שנדפס בשנת תשע"ו [ויתכן שהמציאות השתנה מאז] כתב שם ר' נתנאל ליבערמאן לאחר שחקר בנושא, שיש כמה דרכים ושינויים בין חברה לחברה בנוגע ליצור קמח מלא, ולכן א"א להגיד כלל אחד לכולם, אך בחברות הגדולות והמוכרות כחברת שטיבל וכן בטחנות הגדולות כיבר בלחם חיפה, מפרידים וחוזרים ומכניסים, ויוצא ממנופה תערובת של קצת קמח בהרבה סובין. ולפי הנ"ל יוצא שאלה רצינית לעניין ברכה בהנ"ל.

ושמא יש לומר שכן חייבים לכו"ע בחלה מכיון שבזמנינו שהדרך להוסיף המורסן אח"כ הוה דבר שדרך בני אדם אוכלים אותו, ומצאתי בזה מחלוקת לגבי האם הסובים מצטרפים כשהוסיף אח"כ.

בחלקת בנימין [סימן שכ"ד סעיף ג' ס"ק נ"ג] כתב, שאף שהיה מקום לומר שכיון שהיום נעשה הדרך כן אם כן מצטרף לשיעור, שהרי כל הטעם שאין מצטרף הוא משום שבכהאי גוונא אינו נקרא לחם כיון שאין עושין כן, ועכשיו שנתנה הדין ישתנה המציאות, מכל מקום נראה שאינו כן, משום שהתורה דיברה לפי מה שהיה הדרך בזמנם, ורק זה נקרא עיסה, וממילא אף שהיום נשתנה המציאות בזה לא נשתנה ההלכה, וכתב שהסכים על ידו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וע"ע שם שעשה סימן לסוף הספר והוסיף במהדורה החדה עוד רשימה של פוסקים שסוברים כן.

ומצד שני בספר לבוש מרדכי על חלה [עמוד קל"ד] מביא מהגר"מ שטרן שליט"א ועוד שבזמנינו שהוא דבר רגיל ומצוי מאוד לעשות כן אם כן גם הסובין מצטרפים ועדיף מזמנם ובפרט שאדרבה בזמנינו הוא נחשב ללחם יותר טוב ויותר בריא.

העולה לדינא:

לפי זה שיש כמה ספיקות בנושא, דיש ראשונים שהבינו אחרת מהו עיסת כלבים, וגם הרשב"א הביא שני תירוצים, ועוד דיל"ע האם נשתנה היום, ולכן היות שיש מנהג לברך בזמנינו, אם לאו נביאים הם בני נביאים הם וימשיכו המנהג לברך. וכן שמעתי ממורי הוראה שאין לשנות המנהג.

יוסי בן השמונה, למד עם אביו מדי ערב הלכות שבת בהתמדה רבה, כשסיימו ללמוד את הלכות צידה החליט אביו להפתיעו ולקחת אותו לפינת החי הגדולה בעיר בני ברק, בדרך הם סיכמו יחדיו את כל המקרים שבהם מותרת מלאכת צידה, וכדלהלן:

ונקדים שמדאורייתא האיסור הוא: א. רק בבע"ח שמינו ניצוד לצורך עורו או בשרו ב. כשמכניסו למקום שניצוד בקל וללא עוד תחבולות [שחיה (רצצה) אחת] ג. כשמתכוין לצוד את הבע"ח לצורכו.

וההיתרים שמצאנו להקל בצידה הם: א. במקום שאינו ניצוד כלל כגון זבוב בחדר, פשיטא שאין בזה משום איסור צידה.

ב. בע"ח הנמצא במקום שניצוד ב'שחיה אחת' מותר להכניסו למקום אחר שאפשר לצודו ג"כ ב'שחיה אחת', וכן בע"ח הנמצא במקום שאפשר לצודו ב'שתי שחיות' מותר להעבירו למקום שאפשר לצודו ג"כ ב'שני שחיות'. אבל מ'שני שחיות' ל'שחיה אחת' אסור, שהרי הכנסת בע"ח למקום שאפשר לצודו בשחיה אחת איסורו מדאורייתא, ואילו להכניסו למקום שאפשר לצודו בשני שחיות איסורו מדרבנן.

ג. אם השאיר פתח פתוח אין זה צידה (כמבואר בסעיף ד'), אך הביאור הלכה (ד"ה שהם) מסתפק בכך ונוטה להקל בדבר שאין במינו ניצוד או שכבר היה שם ובא לסגור, כגון דבורים ככוורת שפורש עליהם מחצלת, אבל להכניס מחדש נשאר בצ"ע.

ד. מותר לסגור החלון במקום צער של קור או חום וכיוצא בזה, כשהבע"ח אינו נתפס בשחיה אחת דמקילנן בפסיק רישא דרבנן במקום צער.

ה. תיבה או פח גדול ויש בו זבובים יכול לסגור כשאין כוונתו לצודו, שכיוון שהוא תרי דרבנן [תרי שחיות, ואין במינו ניצוד] מותר כשאינו מתכוון.

ו. תיבה או פח אשפה קטן שיש בו זבובים יכול לסגור בלי לבדוק אם יש בו זבובים, ואם ראה שיש בו זבובים אז יפריחם ויכול סגור אפילו נשארו עוד זבובים בפנים [כן הכריע המשנ"ב, שכיוון שהפריח הרי זה פסיק רישא לשעבר דרבנן, ובזבובים שבורחים כשפותח].

ז. מותר להעמיד מלכודת בערב שבת שילכדו בע"ח בשבת. ובשבת מותר רק בבע"ח שאין במינו ניצוד, וזה רק כאשר נזהר שלא יכנס הבע"ח בעת העמדת המצודה, שאז אינו אלא גזירה לגזירה. ולכן מותר להעמיד מצודה לכל מיני חרקים, אבל יש מחמירים במקרה שיודע בוודאות שיצוד, ובעכברים יש מחלוקת האם דינן כמינו ניצוד אם לאו.

ח. מותר להוסיף שמירה, כגון לנעול דלת שכבר סגורה.

ט. מותר להמשיך הצידה, כגון אדם שצד צבי ושומרו באופן שאין הצבי יכול לברוח, מותר לישב בצידו אפילו על דעת שהראשון ילך, ואף שכעת השני הוא זה ששומרו שלא יצא מותר, כיון שכבר נעשית הצידה. וכן כשסגר דלת הבית ולא ידע שיש שם בע"ח ואח"כ נודע לו אינו צריך לפתוח, כיוון שבהיתר עשה כן.

י. אם הבע"ח כבר ניצוד ונפתחה הדלת, מותר לסגור מפני גנבים רק אם המקום גדול שאינו מגיע לבע"ח בחד שחיה, או שהבע"ח כבר מורגל בבית וחוזר מעצמו בערב. שבאופן זה לא גזרו על סגירת הדלת אפילו שנפתחה אחר כך, שכבר ניצוד פעם אחת (באור הלכה ד"ה והלך לו בשם הפמ"ג).

יא. מותר לצוד נחש אפילו כשאין סכנת נפש בשביל שלא יזיק את עצמו או את אחרים, ולפי שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה במקום צער, ולרמב"ם שמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה מותר משום שהוא מעסק בצידה [שאין כוונתו לצוד אלא כדי שלא יזיק], ולשו"ע הרב לרמב"ם יציגו שלא כדרכו כגון שיכפה עליו כלי וכדו'.

יב. בבע"ח המזיקים יש ג' סוגים, וכדלהלן: א. בע"ח שנושך נשיכה קשה ומזיק, מותר ללכת לצודו. ב. בע"ח שעומד על בשרו ועוקצו או על בגדו מבפנים שהוא קרוב לעוקצו מותר לצודו ולהפילו. ג. בע"ח שנושך נשיכה קלה, אם רץ אחריו מותר לצודו.

יג. חיה ועוף שברשותו שגדלים בחצרו ויצאו, אם נוח לתפסם והם במקום קטן מותר לצודם. ואם הם במקום גדול, לשו"ע מותר ולרמ"א אסור, ומ"מ מותר לומר לגוי לתפסם. וכן אין צריך למחות בתינוקות שתופסים אותם. וכן מותר לדוחפם למקום גדול או לעמוד בפניהם. ואם הם מזיקים אפשר להקל לצודם.



להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

מוטיבציה •

טור ושלחן ערוך ♦ ב' כרכים חדשים על הלכות שבת בסדרה
עימוד מפואר ומאיר עיניים על הטור והשלחן ערוך ♦ הוספות רבות ותיקוני שיבושים
 הוגה ע"פ כת"י ודפוסים ישנים בשלימות הכלולה מכל המעלות ♦ **שלימות מפוארת**

The image shows a stack of three books with dark, possibly leather or cloth, covers. The covers feature gold-colored lettering and decorative borders. The top book is slightly offset to the right, revealing the edges of the books underneath. The text on the covers is in Hebrew, consistent with the religious text provided in the adjacent columns.



1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740 2741 2742 2743 2744 2745 2746 2747 2748 2749 2750 2751 2752 2753 2754 2755 2756 2757 2758 2759 2760 2761 2762 2763 2764 2765 2766 2767 2768 2769 2770 2771 2772 2773 2774 2775 2776 2777 2778 2779 2780 2781 2782 2783 2784 2785 2786 2787 2788 2789 2790 2791 2792 2793 2794 2795 2796 2797 2798 2799 2800 2801 2802 2803 2804 2805 2806 2807 2808 2809 2810 2811 2812 2813 2814 2815